

T.C
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANA BİLİM / ANA SANAT DALI

BELGESEL FİLM ÇEKİM EKİBİ İÇİN TASARLANAN
MİNİMUM ÖLÇEKTE MOBİL MEKÂN
ARAŞTIRMA VE İNCELEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İç Mimar Zeynep Banu ALTAN

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Burak TANSEL

İSTANBUL-NİSAN 2007

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Uzun yıllardır film sektöründe hizmet veriyorum. Çoğunlukla da zor doğa koşullarında ve mahrumiyet bölgelerinde çalıştım. Bu koşullarda çalışırken ihtiyacını duyduğum, ve benim gibi düşünen birçok kişinin de varlığını bildiğim için hareketli ve çalışırken gerekli optimum konforu sağlayacak minimum ölçülerde bir yaşam ve çalışma mekânı üzerinde çalışmamın doğru olacağına karar verdim.

Yüksek Lisans tezi çalışmam sırasında, yardımlarını esirgemeyerek beni yönlendiren danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Burak TANSEL'e, araştırmalarımın yardımlarından ve katkılarından dolayı Sayın Çoşkun ARAL'a, Sayın Tan ORAL'a, Sayın Kemal ÖNER'e, Sayın Tayfun TALİPOĞLU'na, Sayın Richard HORDEN'a; Belgesel Sinemacılar Birliği'nden Sayın Ümit BORAN'a; Yapı Endüstri Merkezi Kütüphanesi çalışanlarına ve yazım aşamasında benden desteğini esirgemeyen sevgili annem Hayriye ALTAN'a, arkadaşlarım Teoman TÜRELİ'ne, S. Elvan EKREN'e, F. Pınar ALTINER'e, G. Olgu ÜLKENCİLER'e, Alev ERHAN'a ve Behnam FİRUSMAND'a teşekkür ederim.

Zeynep Banu ALTAN

Nisan 2007

Zeynep Banu ALTAN tarafından hazırlanan "BELGESEL FİLM ÇEKİM EKİBİ İÇİN TASARLANAN MİNİMUM ÖLÇEKTE MOBİL MEKAN ARAŞTIRMA VE İNCELEMESİ" adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Burak TANSEL

Yüksek Lisans Tezi Danışmanı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim / Anasanat Dalı Lisansüstü programında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman:	Yrd. Doç. Dr. Burak TANSEL	(MSGSÜ)	İmza
Jüri Üyesi:	Yrd. Doç. Dr. Burçin ARABACIOĞLU	(MSGSÜ)	İmza
Jüri Üyesi:	Yrd. Doç. Dr. Babür Kerim İNCEDAYI	(Yeditepe Ü.)	İmza
Y. Jüri Üyesi:	Yrd. Doç. Dr. Şenay BODUROĞLU	(MSGSÜ)	İmza
Y. Jüri Üyesi:	Yrd. Doç. Dr. Genco BERKİN	(Haliç Ü.)	İmza

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
SUMMARY.....	VI
ŞEKİL LİSTESİ.....	VII
RESİM LİSTESİ.....	VIII
TABLO LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ.....	.1
1. MEKÂN.....	.2
1.1. İNSAN MEKÂN İLİŞKİSİ.....	4
1.2. İNSANIN ANTROPOMETRİK BOYUTLARI.....	5
1.2.1. Statik Antropometrik Boyutlar.....	6
1.2.2. Dinamik Antropometrik Boyutlar.....	9
1.3. MİNİMUM ÖLÇEKTE MEKÂN.....	11
1.3.1. Micro Compact Home.....	20
1.3.2. Rotor House.....	23
1.3.3. Loft Cube Konut.....	26
1.4. MOBİL MEKÂN.....	28
1.5. MİNİMUM ÖLÇEKTE MOBİL MEKÂNLAR VE TÜRLERİ.....	35
1.5.1. Yaşam Mekanları.....	35
1.5.1.1. Karavanlar.....	37
1.5.1.2. Yüzer Evler.....	44
1.5.1.3. Çadırlar.....	51

1.5.1.4. Tekne ve Yatlar.	59
1.5.1.5. Gemi Kamaraları.	63
1.5.1.6. Tren Yataklı Kompartımanları.	66
1.5.2. Sosyal ve Kültürel Mekanlar.	69
1.5.2.1. Gezici Tiyatrolar.	69
1.5.2.2. Gezici Kütüphaneler.	74
1.5.2.3. Gezici Okullar.	77
1.5.2.4. Gezici Marketler.	79
1.5.2.5. Gezici Sirkler.	80
1.5.2.6. Gezici Tv Stüdyosu ve Canlı Yayın Araçları.	83
1.5.2.7. Gezici Sağlık Araçları.	86
1.5.2.8. Gezici Banka Şubeleri.	87
1.5.2.9. Gezici Tahsilat Araçları (Vezneler).	88
1.5.2.10. Gezici Sinemalar.	89
1.5.2.11. Gezici Polis Karakolları.	92
1.5.2.12. Gezici Oteller.	92
1.5.3. Bilimsel Araştırma Amacıyla Kullanılan Mekânlar.	96
1.5.3.1. Uzay Araçları.	97
1.5.3.2. Denizaltılar.	100
2. BELGESEL FİLM.	102
2.1. İÇERİK AÇISINDAN BELGESEL FİLM TÜRLERİ.	105
2.1.1. Haber Belgeselleri.	105
2.1.2. Gezi ve Keşif Belgeselleri.	107
2.1.3. Toplumsal Belgeseller.	108
2.1.4. Araştırma Belgeselleri.	109

2.1.5. Bilimsel Belgeseller.	111
2.1.6. Tarih Belgeselleri.	111
2.1.7. Propaganda Belgeselleri.	112
2.1.8. Derleme Belgeseller	113
3. ÜÇ KİŞİLİK BELGESEL FİLM ÇEKİM EKİBİ.	115
3.1. YAPIMCI VE YÖNETMEN.	118
3.2. GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ.	119
3.3. SES KAYITÇISI.	119
4. FİLM ÇEKİM EKİBİ İÇİN MOBİL MEKÂN.	121
4.1. ÜÇ KİŞİLİK FİLM ÇEKİM EKİBİ İÇİN GEREKEN MİNİMUM ALAN HESAPLAMASI VE MEKÂN TASARIMI ÖNERİLERİ. .	125
4.1.1. Fonksiyonlar.	126
4.1.1.1. Uyuma ve Dinlenme.	127
4.1.1.2. Beslenme.	129
4.1.1.3. Çalışma ve Okuma.	129
4.1.1.4. Yıkama ve Arınma.	130
4.1.1.5. Teknik Malzeme Depolama.	131
5. MİNİMUM ÖLÇEKTE MOBİL MEKÂNIN TEKNİK ÖZELLİKLERİ.	135
5.1. ÖLÇÜLER.	135
5.2. KULLANILAN MALZEME.	136
5.3. DONANIM VE TESİSAT.	137
5.3.1. Pis ve Temiz Su Tesisatı.	137
5.3.2. Elektrik Tesisatı.	138
5.3.3. Alarm Tesisatı.	139

5.4. MOBİL MEKÂN TAŞINMA ŞEKLİ.....	141
6. SONUÇ.....	144
EKLER.....	146
EK 1. COŞKUN ARAL RÖPORTAJI.....	146
EK 2. TAYFUN TALİPOĞLU RÖPORTAJI.....	150
KAYNAKLAR.....	153
ÖZGEÇMİŞ.....	158

ÖZET

Günümüzde yaşamın her parçasında ve anında ulaşılabilirlik, iletişim ve hareketlilik büyük oranda artmış ve önem kazanmıştır.

Teknolojik gelişmeleri reddettiğimiz veya onların gerisinde kaldığımız zaman, çabucak gündem dışına düşülebilmektedir. İnternet, cep telefonu, taşınabilir bilgisayarlar gibi yeni teknolojik araçlar bizleri hem kolayca ulaşılabilir kılmakta, hem de zamandan tasarruf etmemizi sağlamaktadırlar. Teknolojik gelişmeler hem işlerimizi, hem de hayatımızı kolaylaştırmaya devam etmektedir. Akıllı evlerden bahsedilmekte; uzaktan kumandası bulunan, ısı ayarları otomatik olan, hatta buzdolabındaki eksikleri hatırlatabilen ve güvenlikle korunan akıllı evler. Peki ya akıllı ve taşınabilir çalışma mekanları? Doğal olarak onlara da gereksinim vardır.

Tüm bu gelişmeler, binlerce senelik insan evriminin en önemli paydası olan, görsel, işitsel ve yazılı bilgi aktarımı sayesinde son yüzyılda inanılmaz bir hız kazanmış durumdadır.

Zaman, günümüzde yaptığımız iş her ne olursa olsun, en değerli kavram haline gelmiştir. Zamanı doğru kullanabilmek artık büyük beceri istiyor ve zamanın ardında kalmamak da öyle...

Örneğin film sektöründe profesyonel ekip ve ekipman oldukça pahalıdır. Bu yüzden öncelikle zaman kazanmak için doğru programlama yapılmalıdır. Tekrarlara ve geri dönüşlere burada tolerans yoktur, vakit nakittir.

Belgesel filmcilik hareket gerektiren bir iştir. Taşınabilir film ekipmanı bu ihtiyaçtan doğmuştur. Eğer ekibin yaşam ve çalışma mekânı da hareketli olabilirse hem ekibin iş verimi artabilmekte ve hem de zaman kayıpları en aza inebilmektedir.

Bu tezde, ortalama Türkiye'nin ılıman iklim koşullarında belgesel film çekim ekiplerince kullanılacak çağdaş bir mobil yaşam ve çalışma mekanı önerisi getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mekan, Mobil Mekan, Minimum Ölçekte Mobil Mekanlar, Belgesel Film, Belgesel Film Çekim Ekibi İçin Mobil Mekan.

SUMMARY

At present in every part and moment of life, accessibility, correspondence and activity has increased and became important.

When we reject the technological progress or when we stay behind them, we can easily be out of date. Technological tools like internet, mobile phones and laptops make us reachable and makes us use our time more efficiently. Technology improves our work and our lives. We speak of smart houses, those with remote controls, with automatic heat controls, even reminding the needs in the refrigerator, houses that are secured. Then what about smart and portable working premises? Naturally those are necessary as well.

All these developments, audiovisual and written data as a result of thousands of years of evolution, has increased enormously in the last century.

Whatever work we accomplish, time has become the most precious concept. Great talent is required to use our time efficiently and be up to date.

For example in the cinema industry, professional tools and equipment are quite expensive. Because of this in order to gain time proper planning should be made. There is no tolerance for repetition and reversion. Time is money.

Cinema industry is a profession that needs motion and that's the beginning of the using portable cinema equipment. If, both living and working space of the crew can be motional, we can increase the efficiency of the work and decrease the loss of time.

Keywords: Space, Mobile Space, Small and Mobile Spaces, Documentary Film, Mobile Space For Documantery Film Crew.

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1.1.** Ortalama Statik Antropometrik Boyutlar
Şekil 1.2. Dinamik Antropometrik Boyutlar Ölçüm Yöntemi
Şekil 1.3. Ortalama Dinamik Antropometrik Boyutlar
Şekil 1.4. “Micro Compact Home” Tasarım Aşaması
Şekil 1.5. “Loft-Cube” Çizimleri
Şekil 1.6. Farklı Ölçülerdeki Karavanların Yerleşim Planları
Şekil 1.7. Avustralya’da Yüzer Ev Planı
Şekil 1.8. Geleneksel Asya Göçerleri Çadırı “Yurt”
Şekil 1.9. Geleneksel Asya Göçerleri Çadırı “Yurt” Yerleşim Planı
Şekil 1.10. Geleneksel Kızılderili Çadırı ‘Tipi’ Kuruluş Şekli
Şekil 1.11. Sırasıyla Üçgen- Kubbe ve Tünel Çadır Tipleri
Şekil 1.12. Kubbe Çadır Yerleşim Planı
Şekil 1.13. Tünel Çadır Yerleşim Planı
Şekil 1.14. Yat Projesi
Şekil 1.15. Gemi Kamarası Planı
Şekil 1.16. Gezici Sağlık Aracı Plan Görünüşü
Şekil 1.17. Çin Hareketli Savaş Saldırı Aracı
Şekil 3.1. Üç Kişilik Film Ekibi Temsili Resmi
Şekil 4.1. Yatma ve Dinlenme
Şekil 4.2. Kompakt Mutfak Neufert
Şekil 4.3. Tuvalet, Lavabo ve Duş Ölçüsü
Şekil 5.1. İzolasyonlu Körük Detayı
Şekil 5.2. Temiz Su Deposu
Şekil 5.3. Güneş Pili Enerji Sistem Şeması
Şekil 5.4. Alarm Sistemini Oluşturan Parçalar
Şekil 5.5. Taşımacılıkta Kullanılan Platform Vagon

RESİM LİSTESİ

- Resim 1.1.** Kapadokya Bölgesinde Kaya Evler
Resim 1.2. Eskimoların Buz Evleri İgloo'lar
Resim 1.3. Ağaç Ev
Resim 1.4. İstanbul'un En Görkemli Yapılarından Ayasofya Müzesi İçi
Resim 1.5. Çin'de Toplu Konutlar
Resim 1.6. Japon Kapsül Oteli
Resim 1.7. Japon Kapsül Oteli İçi
Resim 1.8. Japon Kapsül Oteli İçi
Resim 1.9. Japon Kapsül Oteli İçi
Resim 1.10. Japon Kapsül Oteli İçi
Resim 1.11. Banka Otomatı Kulübesi
Resim 1.12. Gazete Satış Büfesi
Resim 1.13. Güvenlik Kabini
Resim 1.14. Danışma Kiosku
Resim 1.15. Gözetleme Kulesi
Resim 1.16. Cankurtaran Gözetleme Kulesi
Resim 1.17. Micro-Compact Evlerden Oluşan Öğrenci Köyü
Resim 1.18. "Micro Compact Home" İç Görünüş
Resim 1.19. "Micro Compact Home" İç Görünüş
Resim 1.20. Luigi Colani Tasarımı "Rotor House"
Resim 1.21. Luigi Colani Tasarımı "Rotor House" Dış Görünüş
Resim 1.22. Luigi Colani Tasarımı "Rotor House" Dış Görünüş
Resim 1.23. "Rotor House" Yatak Odası
Resim 1.24. "Rotor House" Banyo
Resim 1.25. "Rotor House" Mutfak
Resim 1.26. "Loft Cube"
Resim 1.27. "Loft Cube" Yatak Odası
Resim 1.28. "Loft Cube" Banyo
Resim 1.29. Archigram Grubunun "Yürüyen Şehir Projesi" (1964)
Resim 1.30. Archigram Grubunun "Sahilde Hava Kabarcıkları" isimli tasarımı
Resim 1.31. Mario Bellini Tasarımı Kar-a-Sutra
Resim 1.32. Mario Bellini Tasarımı Kar-a-Sutra
Resim 1.33. Atelier Van Lieshout Tasarımı "Maxi Capsule Hotel Luxus"
Resim 1.34. Atelier Van Lieshout Tasarımı "Maxi Capsule Hotel Luxus"
Resim 1.35. "TimeZone" Tasarım Grubundan "Maison Valise Housing Unit"
Resim 1.36. "Maison Valise Housing Unit" Bir Ünitesi
Resim 1.37. Shigeru Ban Tasarımı "Paper Log House"
Resim 1.38. Shigeru Ban Tasarımı "Paper Log House"
Resim 1.39. Göçer Arabalarıyla Çingene Ailesi 1909
Resim 1.40. Motorlu Karavan
Resim 1.41. Çekme Tip Karavan

- Resim 1.42.** Yan Kapakları Açılabilen Karavan
Resim 1.43. Karavan İçi
Resim 1.44. Karavan İçi
Resim 1.45. Karavan Duş ve Tuvaleti
Resim 1.46. Duş Teknesi Bazası
Resim 1.47. Kamboçya'da Suyun Üzerinde Yaşam
Resim 1.48. Mississippi Nehrinde Yüzer Evler
Resim 1.49. Kamboçya'da Tonle Sap Gölünde Yüzer Ev
Resim 1.50. Kamboçya'da Tonle Sap Gölünde Yüzer Ev
Resim 1.51. Hindistan Kerala'da Yüzen Tatil Evi
Resim 1.52. Amsterdam'da Kanalda Yüzer Evler
Resim 1.53. Amsterdam'da Yüzer Evler
Resim 1.54. Yüzer Ev Mutfağı
Resim 1.55. Avusturalya'da Yüzer Ev
Resim 1.56. Yüzer Ev Mutfak
Resim 1.57. Yüzer Ev Yatak Odası
Resim 1.58. Almanya'nın Kiel Şehrinde Yüzer Ev
Resim 1.59. Tipi İsimli Geleneksel Kızılderili Çadırı
Resim 1.60. Çingene Ailesinin Bükreş Yakınlarında Konaklama Yeri
Resim 1.61. Üçgen Çadır
Resim 1.62. Kubbe Çadır
Resim 1.63. Tünel Çadır
Resim 1.64. Yat
Resim 1.65. Yat İçi
Resim 1.66. Tekne İçinde Ranza Yataklı Kamara
Resim 1.67. Seyahat Gemisi
Resim 1.68. Standart Gemi Kamarası
Resim 1.69. Standart Gemi Kamarası
Resim 1.70. Lüks Gemi Kamarası
Resim 1.71. Tren Yataklı Kompartımanı
Resim 1.72. Tren Yataklı Kompartımanı
Resim 1.73. Tren Lavabosu
Resim 1.74. Çin'de Yolcu Treni Yataklı Vagonu
Resim 1.75. Tren Koridoru
Resim 1.76. Brüksel'de Gösteri Tiyatrosu
Resim 1.77. Riksteatern Gezici Tiyatro Tırı
Resim 1.78. Gezici Tiyatro Tırı
Resim 1.79. Gezici Tiyatro Sahnesi
Resim 1.80. Gezici Tiyatro Sahnesi
Resim 1.81. Öğrenciler İçin Gezici Kütüphane
Resim 1.82. Gezici Kütüphane
Resim 1.83. Gezici Kütüphane İçi
Resim 1.84. Gezici Kütüphane İçi
Resim 1.85. Paris Gezgin Okulu

- Resim 1.86.** Gezici Okul İçi
Resim 1.87. Gezici Migros
Resim 1.88. Gezici Migros'un İlk Yılları
Resim 1.89. Sirk Çadırı
Resim 1.90. Sirk Hayvanı Taşıma Aracı
Resim 1.91. Sirk Arabaları Taşınırken
Resim 1.92. Sirk Palyaçosu ve Karavanlar
Resim 1.93. Sirk Alanı İçinde Karavan ve Tırlar
Resim 1.94. Gezici Tv Stüdyosu Kurulum Aşaması
Resim 1.95. Gezici Tv Stüdyosu Çekim Sırasında
Resim 1.96. Canlı Yayın Aracı
Resim 1.97. Canlı Yayın Aracı
Resim 1.98. Gezici Sağlık Aracı
Resim 1.99. Gezici Banka Şubesi Antigua
Resim 1.100. Gezici Banka Otomatı
Resim 1.101. Gezici Tahsilat Aracı
Resim 1.102. Gezici Tahsilat Aracı İçi
Resim 1.103. İrlanda'da Gezici Sinema
Resim 1.104. İrlanda'da Gezici Sinema Kurulum Aşaması
Resim 1.105. İrlanda'da Gezici Sinema Girişi
Resim 1.106. İrlanda'da Gezici Sinema İçi
Resim 1.107. Gezici Polis Karakolu
Resim 1.108. Mobil-K Ünitesi
Resim 1.109. Danimarka'da Gezici Otel“Det Rullende Hotel
Resim 1.110. Gezici Otel Yolda
Resim 1.111. Gezici Otel Yataklı Kompartımanı
Resim 1.112. Danimarka'da Bulunan Gezici Otel“Det Rullende Hotel”
Resim 1.113. Gezici Otel'de Doğa Sporları Etkinliği
Resim 1.114. Uzay Aracı Discovery
Resim 1.115. Uzay Aracı İçi
Resim 1.116. Uzay Aracında Çalışma
Resim 1.117. Uzay Aracında Çalışma
Resim 1.118. Uzay Aracında Uyku
Resim 1.119. Denizaltı İllüstrasyonu
Resim 1.120. Denizaltı İçi
Resim 1.121. Denizaltı İçi
Resim 2.1. Fransız L.Lumiere'nin İlk Görüntü Kayıt Eden Cihazı
Sinematograf
Resim 2.2. Lumiere'nin Çektiği ilk Görüntülerden “Fabrikadan Çıkış”
Resim 2.3. Can Dündar'n “Sarı Zeybek” İsimli Belgeselin Kitap Kapağı
Resim 2.4. “Kuzeyli Nanook” Filminden Bir Kare
Resim 2.5. Haberci Belgeselinden “Burmanya'nın Zürafa Boyunlu
Kadınları”
Resim 2.6. “Microcosmos” Film Afişi
Resim 2.7. Leni Riefenstahl Filmleri

- Resim 2.8.** Leni Riefenstahl Filmleri
Resim 4.1. Transporter Tip Minibüs
Resim 4.2. Çekimlerde Kullanılabilecek Özellikte 4x4 Jeep
Resim 4.3. Captain Cousteau'nun Teknesi Calypso
Resim 4.4. Helikopter
Resim 4.5. Gözlem Balonu
Resim 4.6. "TimeZone" Mimari Ekibinin Tasarımını Yaptığı "Maison Valise Housing Unit"
Resim 4.7. Mobil Mekân Taşınma Sırasında
Resim 4.8. Mobil Mekân Yerleşim Durumunda
Resim 4.9. Andrea Zittel Tasarımı Katlanabilir Dinlenme ve Yemek Yeme Ünitesi
Resim 4.10. Andrea Zittel Tasarımı Katlanabilir Ünite
Resim 4.11. Sandık Mutfak
Resim 4.12. B+T Design Engineering Almanya Tasarımı Çalışma Ünitesi
Resim 4.13. Tuvalet, Lavabo ve Duş
Resim 4.14. Yüksek Çözünürlüklü Kamera
Resim 4.15. Taşınabilir Bilgisayar ve Çantası
Resim 4.16. Taşınabilir Dijital Ses Kayıt Cihazı
Resim 5.1. Mobil Mekan Ölçüleri
Resim 5.2. Güneş Pili Modülü
Resim 5.3. Tasarlanan Ünitenin Helikopterle Taşınması
Resim 5.4. Tasarlanan Ünitenin Rampalı Kamyonla Taşınması
Resim Ek A. Coşkun Aral ile Zeynep Banu Altan Röportajı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1. Ükelere Göre Erkek ve Kadın Boy Ortalamaları

GİRİŞ

“Belgesel Film Ekibi İçin Tasarlanan Minimum Ölçekte Mobil Mekân Araştırma ve İncelemesi” isimli bu çalışmada, mobil mekânların minimum ölçekte olanları incelenmiş ve varolan bir mobil ünite, bir belgesel film çekim ekibine yaşam ve çalışma mekânı olarak adapte edilmek istenmiştir.

Birinci bölümde, mekân kavramı derinlemesine incelenmiş; insan, mekân ve boyutları üzerinde durulmuş, ayrıca minimum ölçekte mekânlara neden ihtiyaç duyulduğu araştırılmıştır. Konunun devamında mobil mekânların minimum ölçekte olanları ele alınarak günümüzde kullanılan örnekleri irdelenmiştir.

İkinci bölümde, belgesel filmin tanımı ve türleri, geçmişinden günümüze örnekler verilerek incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, belgesel film ekibinin çekirdek yapısı ve görev paylaşımı ele alınarak incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, belgesel film ekiplerinin çekime giderken ne tür araçlar kullandıkları araştırılmıştır. Belgesel film yapımcı ve yönetmenleri Coşkun Aral ve Tayfun Talipoğlu ile röportajlar yapılarak kullandıkları araçlarda ne gibi eksikler olduğu tespit edilmiştir. Daha önce “TimeZone” grubunun tasarlayarak çeşitli fuarlarda sergilemiş oldukları mobil mekân ele alınarak, röportajlardaki tespitler doğrultusunda belgesel film ekibinin ihtiyaçlarına ve fonksiyonlara yönelik uygun mekân önerileri getirilerek düzenlenmiştir.

Beşinci ve son bölümde ise minimum ölçekte mobil mekân teknik özellikleri ele alınarak detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

1. MEKÂN

“Mimari, çok kere sanıldığı gibi birtakım genişlik, uzunluk ve yüksekliklerin toplamı demek olmayıp, kişinin duyup yaşadığı, içinde gezinip dolaştığı boşluğun, kapsanan bir mekânın, iç mekânın ta kendisidir.”¹

Mekân kavramı, her bir sanat dalında farklı nitelik ve ağırlıkta yer almaktadır.

“Resim, mekânı tasvir edebilir; Shelley gibi bir şair onun imgesini canlandırabilir veya müzik bize onun analogisini** yaratabilir. Fakat ancak mimari, mekânla hesaplaşıp onu malzeme olarak kullanarak bizi içine sokabilir. Mimar, bir heykeltıraş gibi mekânı oymakta ve içine girenlerde belirli bir duygu yaratmaya çalışmaktadır.”²*

Mimari yapıyı oluşturan salt dış kabuk, bir mekân oluşturmak yeterli değildir. Önemli olan insan boyutlarına ve ihtiyaçlarına göre biçimlendirilmiş iç mekânlardır. Dolayısıyla burada üç boyutlu mekândan söz etmek mümkündür. Fakat mekân kavramı bu yükseklik, uzunluk ve genişlikten oluşan fiziksel boyutlarının yanı sıra, zaman boyutuna da sahiptir.

“Görüş açısının zamana ayak uydurarak birbiri ardından yer değiştirmesi, geleneksel üç boyuta bir dördüncüyü, zaman boyutunu eklemiştir. Dördüncü boyut kavramı, mimariyi niteleyen boyutların tespiti yönünde yürütülen araştırmalara bundan böyle son verebileceği kanısını uyandırmıştır. Artık yapı sanatında da, eş-zamanlılık faktörünün söz konusu olabileceği düşünülüyordu. Gerçekten de, mimarinin ihtiyaç duyduğu bir elemandı bu. Dördüncü boyut, başka bir deyimle, binaların içinde gezinip dolaşmamızın gerektireceği zaman parçası hesaba katılmadığı sürece hiçbir mimari eser tam olarak açıklanamayacaktır...”³

Mekân, ancak tüm boyutlarıyla gözden geçirilerek ele alınmalıdır. Burada mekânın insanı çevreleyen fizik ve zaman boyutlarına ilave olarak duyuşsal boyutlarından da söz etmek gerekmektedir. İnsanın beş duyusu tarafından algılanan mekâna zihinsel anlamlar yüklemesi, geçmişten gelen verilerin ve birikimlerin de birleşmesiyle kişiye özel duyuşsal boyutlar oluşmaktadır.

¹ Prof. Dr. Bülent ÖZER, Kültür Sanat Mimarlık, YEM Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 182.

* Percy Bysshe Shelley, (İngiltere, 1792-1822), İngiliz yazınının ve Romantik Dönem'in en önemli şairlerinden biri.

** Analoji: Andırma işi veya biçimi, benzeşme.

² Prof. Dr. Latife GÜRER, Temel Tasarım, Birsen Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 231.

³ Prof. Dr. Bülent ÖZER, A.g.k., s.182-183.

“Bugün mimari ile ilgili olarak verebileceğimiz en kesin, en yerinde tanım, iç mekân kavramını hesaba katan bir tanım olacaktır. Bu duruma göre, başarılı mimari, iç mekânıyla bizi kendine çeken, yücelten, manevi boyunduruğuna alan bir mimaridir. Başarısız mimari diye de, iç mekânıyla bizi sıkan, uzaklaştıran mimariyi adlandıracağız. Önemli nokta, iç mekân düzeni yetersiz bir binanın hiçbir zaman mimari olamayacağıdır...”

Mimarinin özgül ve ayırıcı niteliği olarak gösterdiğimiz mekân kavramının içinde şehirleri, caddeleri, meydanları, bulvarları, parkları, oyun alanlarını, bahçeleri, sözün kısası kişinin uzaydaki boşlukları sınırlandırarak meydana getirdiği her kapalı mekânı sayabiliriz. Bir binanın içindeki mekân 6 düzlemle belirtiliyorsa, bu demek değildir ki, 6 yerine 5 düzlemle kapsanan bir boşluk, mesela çatısız bir avlu, bir meydan mekân olarak aynı değeri taşımaz. Bundan başka, her yapı hacminin, duvarlardan meydana gelen her kutunun, mekân sürekliliğinde bir kesilme, bir durak demek olduğu da göz önünde bulundurulursa, herhangi bir binanın iki türlü mekân yarattığı ortaya çıkar: bir yandan, binanın kendi başına tanımladığı iç mekân, öbür yandan çevredeki binaların da katılmasıyla ortaya çıkan şehir içi mekânı...”⁴

Bir yapı oluşturulurken: fonksiyonel, teknik, ekonomik, sosyal, estetik ve mekânsal faktörlerin etkisi de göz ardı edilmemelidir. Ancak bütün bu faktörler bir arada düşünüldüğü ve uygulandığı zaman gerçek bir yapı oluşturulabilir.

“Başkaca elemanlar mimari yaratmayı etkilese bile, temel yargımızın dayanağını sağlayacak faktör bizi çevreleyen, kapsayan iç mekân olacaktır. Gerisi önemli de olsa, mekân faktörünün yanında ancak ikinci derecede rol oynayacaktır. Eleştirici ve tarihçiler, bu değerler sırasını gözetmedikleri sürece karışıklık bir türlü giderilemeyecek, mimari alanda bugün yaygın bulunan şaşkınlık daha da artacaktır.

Mimari bir eserin asal değeri, özü iç mekânındadır. İster plastik, ister dekoratif bütün diğer elemanlar için mekânın belirtilmesinde rol oynadıkları sürece önemlidirler. Mimari yaratmada sosyal içeriğin, fonksiyonun, psikolojik etkilerin ve tüm biçimsel elemanların hep birlikte mekânı meydana getirdikleri söylenebilir. Böylece, mimari mekânın değerlendirilmesi bir binanın tüm gerçekliğini kapsamış oluyor.”⁵

⁴ Prof. Dr. Bülent ÖZER, A.g.k., s.182-183.

⁵ Prof. Dr. Bülent ÖZER, A.g.k., s.182-183.

1.1. İNSAN MEKÂN İLİŞKİSİ

Bu başlık altında, insanın mekân ihtiyacı ve mekânla olan ilişkisi incelenmektedir.

Barınma, eski çağlardan beri insanın en önemli ihtiyaçlarından biri olmuştur. Temel içgüdülerden barınma ve doğanın sert etkilerinden korunma gereksinimine karşılık, zaman içinde yaşam mekânları oluşmuştur. Binlerce sene önce, insanoğlunun barınmak için mağaraların içinde yaşamaya başlaması, dışarıdan gelecek tehlikelere karşı girişe taşlar yığılması, zamanla bu mağara duvarlarına çeşitli eşyalarını koymak için oyuklar açması ve bu duvarlara resimler çizmesi ile mimarlık tarihi başlamıştır.

“Mekân; eni, boyu, derinliği olan üç boyutlu biçimin, yani hacmin işlev kazanmış şeklidir. İşlev insan demektir. İşlev olduğuna göre mekân olgusu insanla birlikte düşünülecektir. Farklı insanların farklı ihtiyaçları için farklı farklı mekânlar ortaya çıkacaktır. Bu ortaya çıkış esnasında insanın fiziki gereksinimleriyle beraber duygusal ve estetik gereksinimleri de göz önünde bulundurulup değerlendirilmelidir. Tasarımcı çeşitli ihtiyaçları karşılayabilmek için yaşanabilecek en uygun mekânı tasarlamak zorundadır. Bilimin ve sanatın tüm olanaklarından faydalanmalıdır. Psikoloji, sosyoloji, antropoloji, ergonomi gibi insana yönelik bilimlerden, mekanik, elektronik, akustik, ışık gibi geliştirmekte olan teknik konulardan haberdar olmalıdır.”⁶

“Örneğin insan sesinin, insan kulağı tarafından iyi anlaşılır şekilde duyulması şartları, bir konferans, bir konser salonu şekil ve ölçüsünü saptar. Bir mutfak düzenlemesinde insanın eğilmeden çalışabileceği tezgahlar, kolay yetişilebilecek dolaplar, fazla gidip gelmeleri önleyecek bir yerleştirme öngörülmektedir. Bir kütüphane binası insanların sessiz bir ortamda, yeterince ışıktaki ve rahatça oturarak okumasını sağlamalıdır. Çalışanlar, kitapları kolayca bulup kısa yoldan okuyucuya iletebilmelidir.”⁷

Mekânlar insanlar için oluşturulmuştur. İnsanların bir mekânda rahatça yaşayabilmesi ve verimli bir şekilde çalışabilmesi önemlidir. Bunların yanı sıra bir mekân oluşturulurken insanların beğenileri ve tabii ki maddi olanakları da göz önünde bulundurulmalıdır. Burada insan ve onu çevreleyen mekânın fiziksel özellikleri ve ölçüleri üzerine derinlemesine araştırmalar yapılmalıdır.

⁶ Yrd. Doç. Dr. Burak Tansel 2003, İç Mimarlıkta Sanatın Temel Kavramları, M.S.Ü. 120.Yıl Etkinlikleri, İç mimarlık Seminerleri, M.S.Ü., İstanbul, 17-18 Aralık 2003

⁷ Asım MUTLU, Bina Bilgisi, Dizerkonca Matbaası, İstanbul, 1973, s.13.

“İnsan algısında boyut ölçü değerinin, kendi vücut ölçülerine oranla meydana geldiği bir gerçektir. Çocukluk hatıralarımızdaki devasa bahçe ve salonlarla seneler sonra karşılaştığımızda hayal kırıklığına uğrar, onları âdeta küçülmüş olarak görürüz. Buna göre insan ölçülerinin doğal bir ölçek olduğunu kabul etmek doğru olur.”⁸

İnsan vücudunu oluşturan parça ve açıklıklar; yani parmak kalınlığı, el genişliği, karış, ayak, adım ölçüleri tarihte ilk uzunluk ölçü birimleri olarak kullanılmıştır. Zamanla insan toplulukları arasındaki ilişkilerin artmasıyla beraber ortak standart ölçü birimlerine ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Fransa’da uzun yıllar bilim adamları tarafından çalışmalar yapılmış ve sonunda metrik ölçü sistemi kabul görmüştür. Öncelikle prototip bir metre oluşturulmuş ve birçok ülkeye yollanmıştır. Zaman içinde dünyada birçok bölgede metrik sisteme geçiş sağlanmıştır.

Metrik sistemin tüm kolaylıklarına rağmen İngiltere, Kanada ve Amerika gibi ülkelerde hâlâ ayak ve parmak ölçüleri kullanılmaktadır.

1.2. İNSANIN ANTROPOMETRİK BOYUTLARI

Mimari tasarımda en önemli ölçüt insandır. Bir mekân oluşturulurken öncelikle insan ihtiyaçlarının ve eylemlerinin bilinmesi gerekir. Dolayısıyla mekânın ve içinde bulunan araç gereçlerin insana uygunluğunu sağlayabilmek amacıyla insan ölçüleri iyi araştırılmalı ve bilinmelidir.

Ergonomi; insanı anatomik, fizyolojik ve psikolojik boyutları açısından inceleyen bir bilim dalıdır.

Ergonomi bilimi, insanlar tarafından kullanılmak üzere tasarlanan araç ve gereçlerin, çalışma verimliliğini artıracak şekilde uygunluğunu incelemektedir. Bundan dolayı, insan vücudunun ölçüleri ve hareketlerinin sınırları bilinmelidir.

İnsanın fiziksel boyutlarını inceleyen bilim dalına da “antropometri”^{*} adı verilir. Antropometrik boyutlar; insan vücudunun, denekler yardımıyla çeşitli ölçümler yapılarak elde edilen ortalama değerleridir.

⁸ Asım MUTLU, A.g.k.

^{*}Yunanca anthrop (insan) ve metrikos (ölçme) kelimelerinden türetilmiştir.

“Her toplumun genetik yapısı ve çevresel etmenleri kendine özgüdür. Buna bağlı olarak ayrı fizyolojik, psikolojik özellikleri ve en önemlisi antropometrik boyutları vardır. Antropometrik boyutlar uzunluk, genişlik, çevre, yükseklik, ağırlık, deri kalınlıkları gibi farklı değişkenlerden oluşmaktadır. Akademik anlamda, özellikle paleoantropoloji bilim dalında, insanın evrimsel gelişimi ya da ırkların incelenmesinde antropometrik verilerden yararlanılmaktadır.

Endüstri alanında; otomobil koltuğu, pilot kabini, uzay kapsülleri, giysi vb. her türlü ergonomik (insan bedenine uygun) tasarımda antropometrik ölçümlerden yararlanabiliyoruz. Ergonomi, çalışan insan ile yaptığı iş arasında iyi bir uyum sağlamayı amaçlar. Ergonominin temel konularıysa, fiziksel ergonomi olarak da adlandırılan antropometri, fizyoloji, psikoloji, enformasyon, organizasyon ve iş güvenliğidir.”⁹

“İnsanlar tarafından kullanılmak üzere tasarlanan araç ve donatım elemanlarının boyutları, insan ölçüleriyle ilgilidir. İnsanla ilgili çevrenin düzenlenmesinde; insanın vücut yapısı, ölçü ve hareket sınırlarını bilmek gerekmektedir. İnsan vücudunun ortalama ölçümleri, o topluma ait antropometrik ölçüleri verir.”¹⁰

İnsanın antropometrik boyutları, statik (durağan) ve dinamik (hareketli) durumlardaki boyutları olarak ikiye ayrılmaktadır.

1.2.1. Statik Antropometrik Boyutlar

“Geleneksel olarak, statik antropometri, durağan vücudun fiziksel öğeleri ve karakteristiklerinin ölçülmesiyle ilgilidir. Yapılan ölçümlerden ne kadar ayrıntılı veriler elde edilirse, uygulama alanlarının da o kadar genelden özele ineceği bellidir.”¹¹

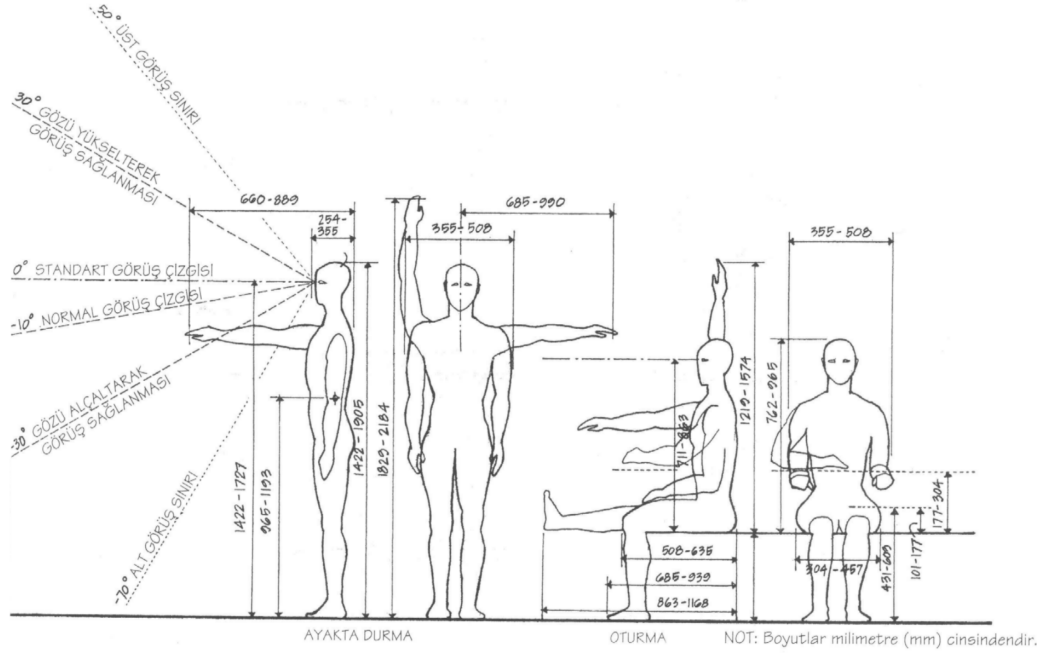
Statik antropometrik boyutlar, insanın yapısal vücut ölçümleridir. Ayakta duran ya da oturan insanın standart duruşlarından bazı referans noktaları belirlenir. Boy, göz, dirsek ve diz yüksekliği, omuz genişliği vb. ölçülerden elde edilen değerlerin ortalamaları, o grubun statik antropometrik boyutlarını oluşturmaktadır.

Ülkemizde en son geniş kapsamlı istatistiksel bir antropometrik ölçüm çalışması Ankara Üniversitesi ve Tübitak işbirliği ile 2005 yılında yapılmıştır.

⁹ Kumru ŞARDAĞ, Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı 452, Ankara, Temmuz 2005, s. 68.

¹⁰ Enis Faik ARCAN-Fikret EVCİ, Bina Bilgisi Çalışmaları, Mimari Tasarıma Yaklaşım, Tasarım Yayın Grubu, İstanbul, 1999, s. 23.

¹¹ Prof. Dr. Cemil Toka, Ergonomi Ders Notları, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi, Yayın No:12, 1992

Şekil 1. 1. Ortalama Statik Antropometrik Boyutlar, İç Mekan Tasarımı, Francis D.K. Ching, s.62, 2004.

Her toplum kendi endüstrisinde kullanmak üzere, ülkesindeki kullanıcının ortalama antropometrik ölçülerini bilmek zorundadır. Bölgesel antropometrik ölçümlerde elde edilen verilerle oluşturulan mekân ve eşyalar, o bölgede yaşayan insanların daha iyi şartlarda yaşamasını ve işteki verimliliğini yükseltmesini sağlamaktadır.

Ankara Üniversitesi ve Tübitak işbirliği ile 12 Kişilik bir ekip bir yıldan uzun bir süredir Devlet İstatistik Enstitüsünün belirlediği 14 şehir, 28 ilçe ve 28 köyde çalışmıştır. Boy, kafa uzunluğu-genişliği, göğüs derinliği-genişliği, el-parmak uzunluğu, kürek kemiği üstü, omurilik üstü vb. ölçüler alınmış ve istatistiksel değerlere ulaşılmıştır.

Son verilere göre ülkemizdeki ve dünyada bazı ülkelerdeki yetişkin insan boy ortalamaları Tablo 1.1.'de gösterilmiştir.

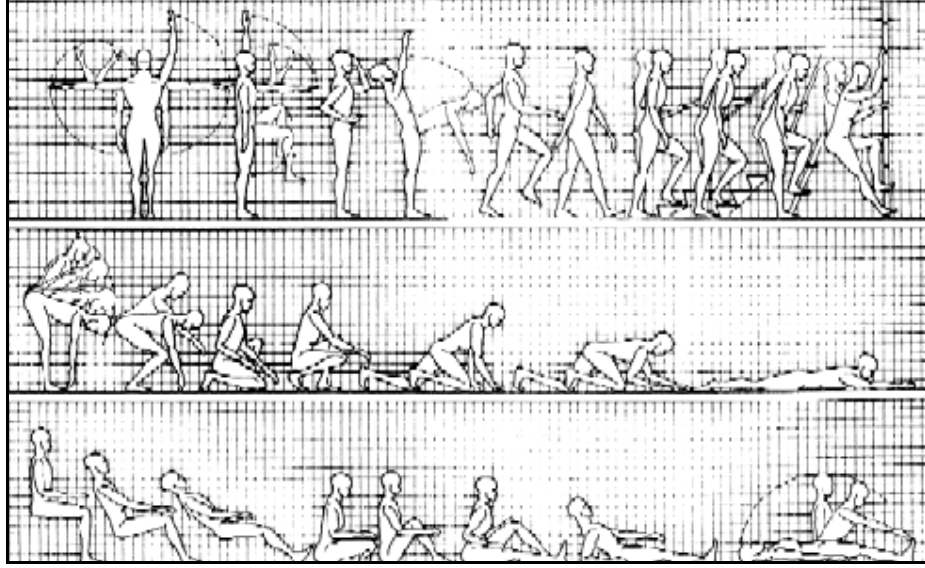
Tablo 1. 1. Ükelere Göre Erkek ve Kadın Boy Ortalamaları.

Ülke	Erkek Boy Ortalaması	Kadın Boy Ortalaması
Türkiye	169,0 cm	156,0 cm
Almanya	180,2 cm	168,3 cm
Avusturya	178,2 cm	165,5 cm
İsviçre	180,5 cm	167,2 cm
Fransa	175,6 cm	162,5 cm
Avustralya	177,0 cm	164,3 cm
Brezilya	174,0 cm	161,2 cm
Bosna Hersek	186,0 cm	170,7 cm
Çin	169,7 cm	158,6 cm
Danimarka	181,5 cm	169,0 cm
İngiltere	178,1 cm	164,2 cm
İtalya	176,7 cm	164,1 cm
Japonya	171,1 cm	158,4 cm
Hollanda	182,5 cm	170,5 cm
Senegal	175,0 cm	162,2 cm
Sırbistan-Karadağ	185,6 cm	171.1 cm
İspanya	177,3 cm	164,2 cm
Amerika	176,7 cm	162,8 cm
Vietnam	162,5 cm	152,3 cm

<http://de.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6rpergr%C3%B6%C3%9Fe>, 19. Şubat. 2007

1.2.2. Dinamik Antropometrik Boyutlar

“Dinamik antropometrik boyutlar; insan vücudunun belli bir eylem içinde, hareket halindeyken alınan vücut ölçüleridir. Burada hareket eden insanın yatayda ve düşeyde en fazla erişme uzaklıklarıyla çömelme, uzanma ve sürünme durumundaki ulaşılabilir boyutlarıdır.”¹²

Şekil 1. 2. Dinamik Antropometrik Boyutlar Ölçüm Yöntemi, Bina Bilgisi Çalışmaları, Enis Faik Arcan ve Fikret Evcı, s.25.

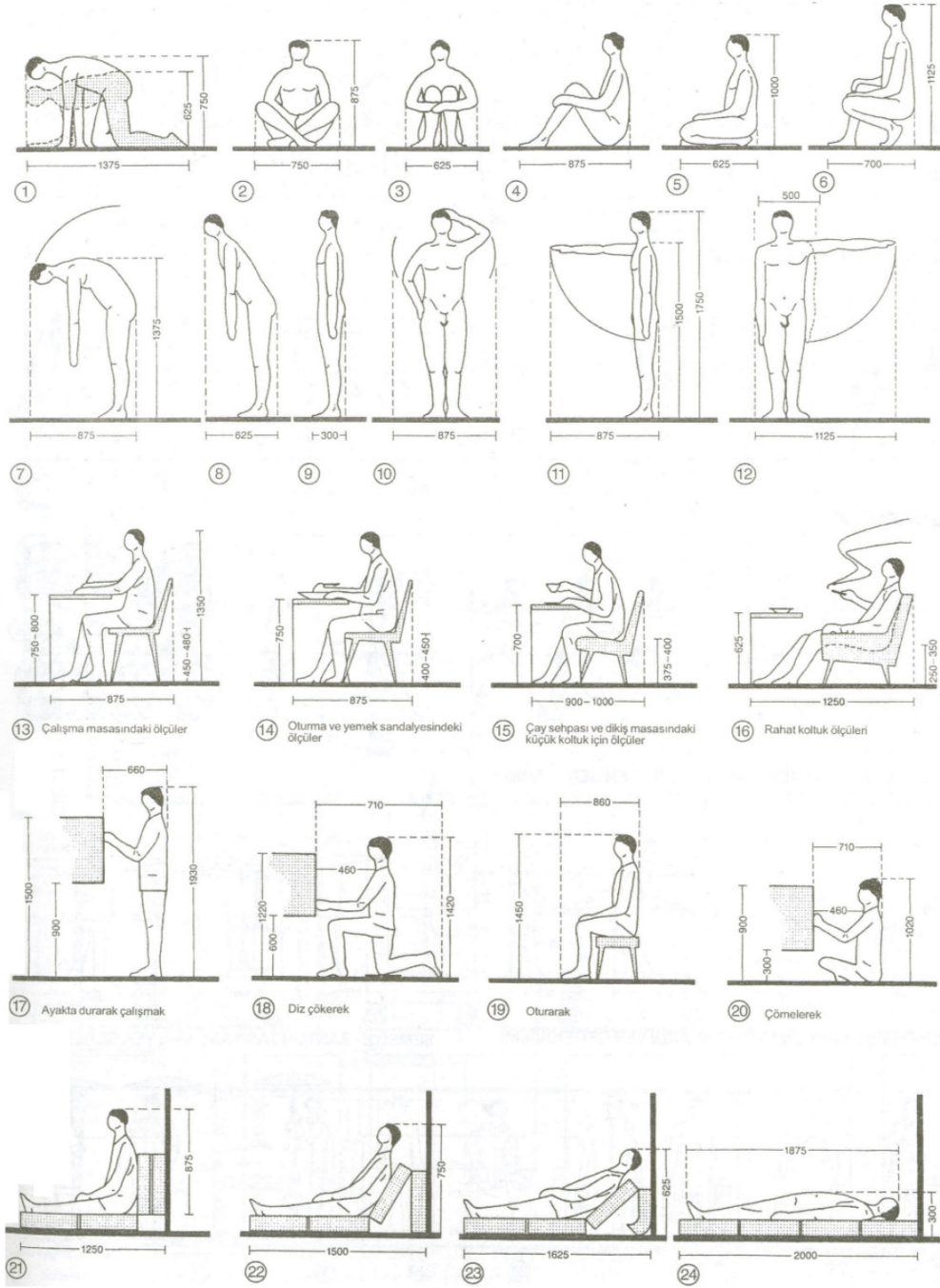
Antropometrik boyutların ölçümleri, araştırması yapılan belli bir yaş, meslek veya cins grubundan denekler yardımıyla yapılmaktadır. Denekler ölçekli, dikeyde ve yatayda 10 cm’lik karelere bölünmüş özel bir panonun önüne getirilir. Şekil 1.1. ve 1.2.’de görüldüğü gibi bazı standart pozisyonlarda ölçümleri yapılır. Tüm deneklerden alınan ölçülerin ortalaması hesaplanır ve sonuçta araştırması yapılan grubun ortalama antropometrik ölçülerine ulaşılmaktadır. Antropometrik veriler, sağlıklı ve doğru ölçümler yapılarak alınmalıdır. İnsan ölçüleri standart olmadığı için istatistiksel metotlar kullanılmalıdır (Şekil 1.3.).

“Ölçü, mesleğimizde bir karşılaştırma ve düşünme aracı olup, mimari olgulara sürekli olarak bu kavramla bakmamızı sağlar. İnsan ölçüsü bir kavramdır. Kişiden kişiye, uluslar, ırklar ve bölgeler arası farklılıklara, beslenme düzenine, meslek ve kültür gruplarına, yaş ve cinsiyet farklılıklarına göre değişim göstermektedir.”¹³

İnsanın ölçüleri, tasarlanacak araç-gereç veya mekânları boyutlandıran ölçülerdir.

¹² Enis Faik ARCAN-Fikret EVCI, A.g.k., s. 23.

¹³ Enis Faik ARCAN-Fikret EVCI, A.g.k., s. 23.

Şekil 1. 3. Ortalama Dinamik Antropometrik Boyutlar, Neufert Yapı Tasarımı, Ernst Neufert, s. 29, 2000.

1.3. MİNİMUM ÖLÇEKTE MEKÂN

Mekânlar insanlar içindir. Bundan dolayıdır ki mekânların ölçülerini, onların içinde barınacak olan insanlar oluşturmaktadır.

İnsanlığın ilk barınaklarına baktığımızda; mağaralar, ağaç kovukları, çadırlar, yöresel doğal malzemelerden yapılmış kulübeler vb. sadece temel ihtiyaçlara cevap verecek minimum ölçülerde yaşam mekânları görülmektedir.

Resim 1. 1. Kapadokya Bölgesinde Kaya Evler,
<http://photos.writeagainsoon.com/index.php?page=album.4&p=3&PHPSESSID=81d478da7d920060880cd83888f3024b>

Jeolojik olarak uygun bölgelerde, kalker, kum taşı, tüf gibi işlenmeye uygun ve oksijenle temas ettiğinde sertleşme özelliği gösteren taş katmanları, doğal kaya ve mağara barınakların oluşmasını mümkün kılmıştır. Örnek verecek olursak; İtalya, İspanya ve Orta Anadolu'da Kapadokya gibi bölgelerde (Resim 1.1.) bu insanlık tarihinin ilk barınaklarından, binlerce yıllık geçmişe sahip kaya ve mağara evler halen minimum ölçülerde yaşam mekânı özelliklerini korumaktadırlar.

Kuzey yarımkürede ise Alaska, Grönland gibi bölgelerde yaşayan Eskimolar, binlerce yıldır geleneksel buz barınaklarda yaşamaktadırlar. Buz küplerinin kesilerek kubbe şeklinde örülmesiyle oluşturulan buz evler (orijinal adıyla İgloo), gene bilinen en eski minimum ölçekte barınaklara iyi bir örnektir (Resim 1.2.).

Resim 1. 2. Eskimoların Buz Evleri İgloo'lar, <http://concise.britannica.com/ebc/art-6043>

Ayrıca Sumatra adasında, gene insanlığın ilk barınaklarından ağaç kovuklarında yaşayan bir yerli kabile bulunduğu bilinmektedir. Bununla beraber ağaç evler de halen kullanılmaktadır. Resim 1.3.'te, Olimpos'ta tatil evi olarak hizmet veren ağaç dallarına kurulmuş ev görülmektedir.

Resim 1. 3. Ağaç Ev, <http://www.olympostreehouse.com/olympostreehouse.com/galleria.html>

Daha sonraki bölümlerde değinileceği gibi çadırlar, bilinen en eski minimum ölçekte barınaklardan sayılmaktadır. Günümüzde doğal hayatta kamp barınağı olarak kullanılmakta olan çadırların, bilinen en eski tipleri; Yörüklerin Asya'da kullandıkları "Yurt" ve Kızılderililerin Kuzey Amerika'da kullandıkları "Tipi" adını taşıyan yöresel çadırlardır.

Zaman içinde mekânlar çeşitlenmiş (Resim 1.4.), ölçüleri değişmiş ve artık din, para, politika gibi kavramların yükselmesiyle beraber farklı amaçlarla, farklı türlerde yapılar inşa edilmeye başlanmıştır. Küçük ölçekte ve mütevazı konutların yanı sıra gösterişli din yapıları, şatolar, çok odalı saraylar, iktidarlı hükümet binaları, anıtsal konser salonları ve tiyatrolar inşa edilmiş, bu yapılar aynı zamanda güç, mevki ve itibar göstergesi de olmuştur.

Resim 1. 4. İstanbul'un En Görkemli Yapılarından Ayasofya Müzesi İçi,
http://www.world-city-photos.org/Istanbul/photos/Hagia_Sophia/Dome_of_the_Hagia_Sophia

Geçen yüzyılda, endüstrileşmenin etkisiyle şehirler önem kazanmış, üretimin yoğun olduğu bölgelere ekonomik göç yaşanmıştır ve günümüzde de hala yaşanmaktadır. Çünkü dünyanın hemen her yerinde büyük şehirler daha fazla iş imkânı sunmaktadırlar. Dolayısıyla şehirlerde nüfus gitgide çoğalmakta, yığılmalar oluşmaktadır. Artan konut talebiyle bağlantılı olarak büyük şehirlerde toprak ve emlak fiyatları artmaktadır. Yüksek katlı binalar ve toplu konutlar, bu nüfus yığılmalarına çözüm olarak, ihtiyaca yönelik inşa edilmiştir (Resim 1.5.).

Resim 1. 5. Çin’de Toplu Konutlar

Şehirlerde çok katlı binalarda yaşam alanları, geçmişteki konutlara oranla küçülmüştür. Japonya’daki konutlar, minimum ölçekte mekânlara tipik bir örnek olarak verilebilir. Bir adalar ülkesi olan Japonya’da sınırlı toprak hacmine karşılık oldukça kalabalık bir nüfus barınmakta, yaşam mekânları bir kutuyu anımsatacak denli küçülmektedir.

Japonya’da ayrıca minimum ölçülerde kapsül oteller inşa edilmiştir. Öyle görünmektedir ki, günümüzde minimum ölçekte yaşam mekânında geline en son nokta kapsül otellerde uygulanmıştır.

Resim 1. 6. Japon Kapsül Oteli, <http://jltav.org.au/images/Photo/japansfirstcapsulehotel.jpg>

Japonya’da uygulanan kapsül otel, dışarıdan bakıldığında lego oyuncakını andıran bir görüntü vermektedir (Resim 1.6.). Otel odaları, uzun ve ince koridorlar üzerinde yan yana ve üst üste dizilmiş kapsüllerden oluşmaktadır. Ülkenin deprem kuşağında olması sebebiyle odalar, çelik kutu profil karkasla oluşturulmuştur (Resim 1.7.-1.8.).

Resim 1. 7. -1. 8-Japon Kapsül Oteli İçi, <http://www.offtherails.com/capsule.html>

Resim 1. 9. Japon Kapsül Otel İçi, <http://files.myopera.com/Green%20Aya/blog/15.jpg>

Bir kişinin sadece doğrularak oturabileceği yüksekliğe, yatak ölçülerinde genişlik ve uzunluğa sahip olan kapsül odacıklar uzay araçlarını andırmaktadır. Kapsül otel içinde radyo, televizyon, alarmlı saat, elektronik ısı ve ışık ayar kumandası gibi donanımlar bulunmaktadır (Resim 1.9.-1.10.).

Resim 1. 10. Japon Kapsül Otel İçi, <http://www.boreme.com/media/yr2006/capsule-hotel-1.jpg>

Resim 1.11. Banka Otomatı Kulübesi, http://www.sparkasse-noerdlingen.de/wir_im_ries/geschaeftsstellen/pics/12.jpg

Ayrıca günümüzde şehirlerde ortak kullanım alanlarında yaşamı kolaylaştırmaya yönelik çeşitli hizmetler veren minimum ölçülerde kabinler kullanılmaktadır. Örneğin, banka şubelerinin bulunmadığı yerlerde hemen tüm işlemlerin yapılabildiği bir makinaya sahip banka otomatları (Resim1.11.); minimum ölçekte hizmet kabinleridir.

Resim 1.12. Gazete Satış Büfesi, Phyllis Richardson, XS: Big Ideas, Small Buildings, Thames&Hudson, London, 2004

Gazete, bilet sigara vb. ürünlerin satıldığı büfeler de (Resim 1.12.) minimum ölçekte sosyal mekânlara örnek olarak verilebilmektedir. Bu tür büfelerde, dışarı doğru uzayan bir servis tezgahı, içerde çeşitli boyutlarda depolama rafları ve gazete ve dergi standları bulunmaktadır.

Resim 1.13. Güvenlik Kabini,
http://www.lacecontrols.co.uk/images/securitycabinskiosks3_large.jpg

Güvenlik kabinleri (Resim 1.13.), içinde bulunacak kişi sayısına göre çeşitli boyutlarda imal edilebilen güvenlik ve kontrol kulübeleridir. Güvenlik kabinlerinin danışma bankosu da bulunmaktadır.

Resim 1.14. Danışma Kiosku, http://www.menzibilisim.com/kiosk_dokunmatik_ekran.html
Kiosklar, şehirlerde merkezi noktalara yerleştirilmiş danışma otomatlarıdır (Resim 1.14.). İnternet bağlantılı bu otomatlar, aynı zamanda indirimli telefon görüşmelerine de olanak sağlamaktadır. Bir tür turizm danışma standı olarak görev yapmaktadırlar.

Resim 1.15. Gözetleme Kulesi, <http://www.forumalternatif.net/showthread.php?t=4620>

Gözetleme kuleleri, araştırma veya güvenlik sağlama amacıyla, genellikle geniş mesafe görüş sağlamak için belli bir yüksekte kurulmuş kabinlerdir. Cankurtaran gözetleme kuleleri ise, genellikle deniz veya göl kıyısında, tehlike anında ilk müdahaleyi yapabilmek amacıyla gene belli bir yüksekliğe sahip açık veya yarı açık kabinlerdir. Gözetleme ve cankurtaran kuleleri gözlemci sayısına göre çeşitli ölçülerde olabilmektedir.

Resim 1.16. Cankurtaran Gözetleme Kulesi, Phyllis Richardson, XS: Big Ideas, Small Buildings, Thames&Hudson, London, 2004

Bir önceki bölümde insan boyutlarının, mekânı oluşturan ana ölçüleri oluşturduğu belirtilmiştir. Mekânlar, onların fiziksel ve psikolojik ölçülerini oluşturan insanlar içindir. Gerek ekonomik ve gerekse fonksiyonellik açısından baktığımızda, minimum ölçekte mekânlar oldukça da kullanışlıdır. Tüm bunların yanı sıra bu tür mekânların özel bir çekiciliği de vardır.

“Küçük bir mekânın içinde bulunmak, insanda çok etkileyici ve tatmin edici bir etki yaratır. Bu duygu, ta çocukluk çağlarımıza, yağmurlu günlerde ters çevrilen iskemleler ve masaların üzerine serilen battaniyelerle evler yaptığımız, bunların içine yastıklar koyduğumuz, onun, oturma odasının geniş mekânı içinde kuytu kalan; oradan bakıldığında, kendimize özgü gizli bir mekânın, bize içinde arkadaşıca oturulabilecek ve ulaşılabilir olan bir uzantısı gibi görüldüğü günlere kadar gider.”¹⁴

Günümüzde tasarımcılar, geleceğin yaşam mekânları konusu üzerine eğilirken şehirlere göçün getirdiği konut ihtiyacına karşılık minimum ölçülerde, fakat maksimum konforda mekân yaratma eğilimine girmişlerdir. Bu alt başlıkta, farklı tasarımcıların çeşitli tasarım fuarlarında sergiledikleri ve hâttâ bazılarını hayata geçirerek kullanıma sundukları minimum ölçekte yaşam mekânları örnekleri incelenmektedir.

1.3.1. Micro-Compact Home

Almanya Münih’te 7 adet “Micro-Compact” konuttan oluşan bir öğrenci köyü kurulmuştur (Resim 1.17.). Her bir konut 2.65x2.65 m boyutlarında bir küpten oluşmakta. Barınma kavramına minimalist bir çerçevede yaklaşan bu konutlar hafif ve taşınabilir özelliğe sahiptir.

Fikir babası İngiliz mimar Prof. Richard Hordan. Projenin hayata geçirilmesi için Horden Cherry Lee Architects ve Haack Hoepfner Architects isimli mimarlık ofisleri bir araya gelmiştir. Aynı zamanda akademisyen olan mimarların, Münih Teknik Üniversitesi ve Tokyo Teknoloji Enstitüsündeki öğrencileri de çalışmaya aktif olarak katılmışlardır. Micro-Compact konutlar, özellikle öğrencilerin eğitim süresince kalacak yer sorununa çağdaş bir çözüm alternatifi olarak düşünülerek tasarlanmıştır. Tasarım aynı zamanda kısa süreli iş seyahatlerinde veya tatil evi olarak da kullanıma uygun özellikler taşımaktadır.

¹⁴ Gürhan TÜMER, Mimarca Değınmeler, Büyük Evler-Küçük Evler
<http://www.arkitera.com/article.php?action=displayArticle&ID=131>, 2006

Resim 1. 18. “Micro Compact Home” İç Görünüşü,
<http://www.microcompacthome.com/company/>

Micro-Compact konutun iç organizasyonunda mobilya ve donanıma katlanarak alan kazandıran esnek ve fonksiyonel çözümler getirilmiştir (Resim 1.18.-1.19.). Katlanabilen yatak, sandıklı sedirler, döner tuvalet veya duş kabini olabilen banyo çözümleri vb. Elektrik kabloları ve su tesisatı boruları, yalıtımlı duvarların içinden geçirilerek çözülmüştür.

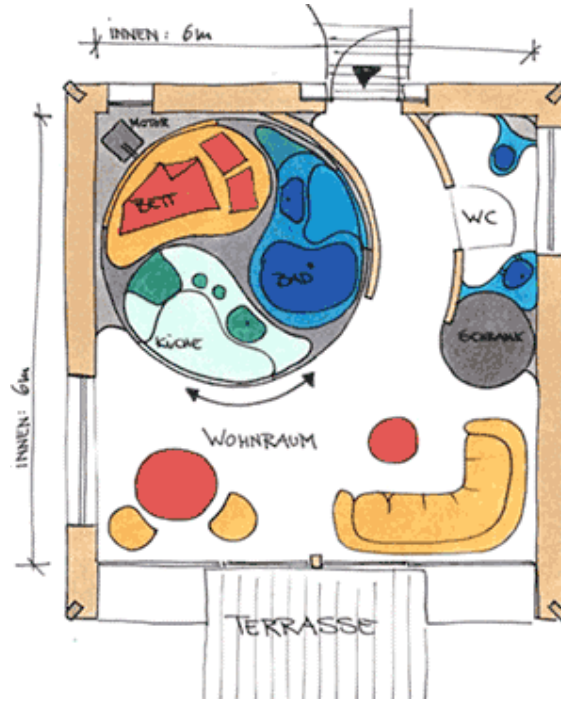
Resim 1. 19. “Micro Compact Home” İç Görünüşü,
<http://www.microcompacthome.com/company/>

Tasarımda imzası bulunan Münih Teknik Üniversitesi Profesörü Richard Hordan ve 6 öğrencisi, deneme niteliğinde bahar yarıyılında Micro-Compact konutlarda ikamet etmektedirler.

1.3.2. Rotor House

Minimum ölçekte mekân konusuna, ünlü Alman tasarımcı Luigi Colani'den bir örnek ele alınarak devam edilmektedir.

Geleceğin mekânlarını yaratma konusuyla ilgilenen Luigi Colani'nin "Rotor House" isimli 36 m² hacimli konut tasarımı, sayıları gittikçe artan şehir göçebeleri ve küçük aileler için ideal özelliktedir. Şimdilik sadece prototipi olan evin özelliği; yatak odası, banyo ve mutfakın planda tek bir daire içinde parçalanarak çözümlenmiş olması ve bir motora bağlı olarak ekseni etrafında dönebilmesidir.

**Resim 1. 20. Luigi Colani Tasarımı "Rotor House",
<http://www.designboom.com/contemporary/colani.html>**

Resim 1.20.'de "Rotor House"un planı görülmektedir. Konut, en fazla 2 kişinin barınabileceği büyüklükte. Colani'nin Rotor konutunda yer değiştirebilen odalara yani genel anlamda esnek bir yapıya sahip olması tasarımı farklı kılmaktadır.

Resim 1. 21. Luigi Colani Tasarımı "Rotor House" Dış Görünüşü,
<http://www.designboom.com/contemporary/colani.html>

Resim 1.21. ve 1.22.'de, sadece 6x6 m ölçülerindeki Rotor House'un dış görünüşleri bulunmaktadır. Tasarım dışarıdan bakıldığında oldukça küçük görünmekle beraber, iç organizasyonunda oldukça pratik bir yerleşim planı uygulanarak kullanıcıya şaşırtıcı ve sürprizlerle dolu bir mekân sunulmuştur.

Resim 1. 22. Luigi Colani Tasarımı "Rotor House" Dış Görünüşü,
<http://www.designboom.com/contemporary/colani.html>

Resim 1. 23. "Rotor House" Yatak Odası,
<http://www.designboom.com/contemporaray/colani.html>

Resim 1. 24. "Rotor House" Banyo **Resim 1. 25. "Rotor House" Mutfak**
<http://www.designboom.com/contemporaray/colani.html>

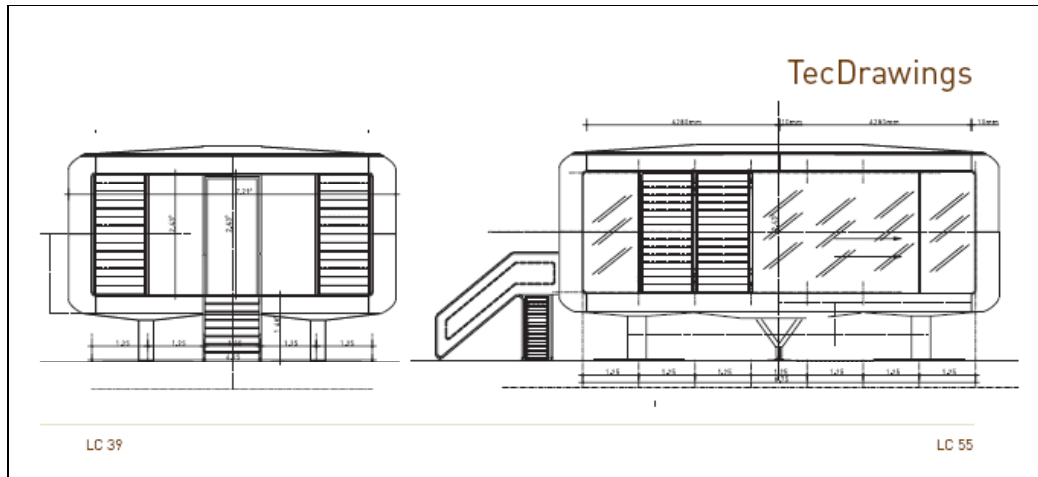
Resim 1.23.'te yatak odası, Resim 1.24.'te banyo ve Resim 1.25'te mutfak hacimlerinin tümü, görünüşte aynı silindirin bölünmesiyle oluşturulmuştur. Tasarımda, bir motora bağlı olarak eksenini etrafında dönebilen, planda tek bir dairesel hacmin parçalanmasıyla üç ayrı oda bulunmaktadır. Böylece metrekare olarak bu minimum ölçülerdeki konutta maksimum ölçülerde yaşam alanı oluşturulmuştur.

1.3.3. Loft Cube Konut

Resim 1. 26. “Loft Cube”, <http://www.loftcube.net/main.html>

Alman Werner Aisslinger tasarımı “Loft Cube”, şehir göçebeleri için ideal özellikler taşımaktadır (Resim 1.26.). Şimdiden Avrupa’da birçok bölgede kullanılmakta olan ve iki ayrı boyutta 39 ve 55 m²’lik “Loft Cube” konut (Şekil 1.5.), küçük ve hafif tasarımıyla düz çatılara rahatlıkla kurulabilecek şekilde tasarlanmıştır. Tatil evi olarak da kullanılabilen “Loft Cube”, bir ya da iki kişinin yaşaması için uygun boyutlardadır.

Şekil 1. 5. “Loft-Cube” Çizimleri, <http://www.loftcube.net/main.html>

Resim1.27. “Loft Cube” Yatak Odası

“Loft Cube”, alıştığımız klasik oda bölüntüleri olarak kullanılan duvarlara sahip olmayan bir konut görünümündedir. Mekân bölüntüleri, pleksiglas malzemedan üretilmiş hafif bölücüler ve mobilyalarla oluşturulmuştur (Resim 1.27.). Banyo ve mutfak gibi bölümler, teknolojik Corian malzemenin kullanımıyla çözülmüştür. Banyoda küçük çakıl taşları kullanılarak hem suyun emilmesi sağlanmış, hem de zeminde farklı malzeme kullanılarak banyo mekânı diğer yaşam bölümlerinden ayrılmaya çalışılmıştır (Resim 1.28.). Dış cephenin tamamı cam sürme kapılarla kaplanarak, bu küçük konutta dış mekân da içeriye dahil edilerek genişlik hissi yaratılmak istenmiştir.

Resim 1.28. Loft Cube Banyo, <http://www.treehugger.com/files/2004/12/loftcube.php>

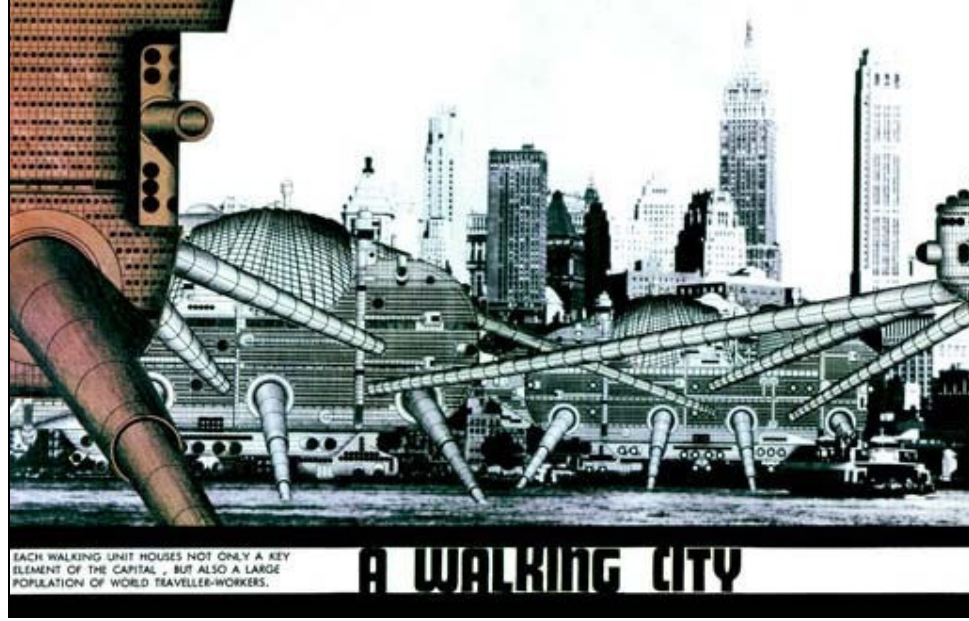
1.4. MOBİL MEKÂN

Avcı-toplayıcı zorunlu göçebelik döneminden sonra, atalarımızın yerleşik düzene geçtiği dönemlerden bu yana toprağa veya bir yere ait olma duygusu belirginleşmiştir. Buna rağmen günümüzde hâlâ -kavimler halinde olmasa da- süregelen göç yaşanmaktadır. Belki çok sert iklim değişimleri, su veya yiyecek bulma sorunları değil ama; benzer şekilde dünya üzerinde şehirlere yönelen ekonomik göç, eğitime veya yönetimlerin belirlediği atamalara dayalı göçten bahsedilebilir. Bunlarla beraber, halen dünyamızda devam etmekte olan savaşlar ve zaman zaman yaşanan çetin doğal afetler de kitleleri zorunlu göçe iten sebeplerden sayılabilmektedir. Ayrıca şehirlerde, sayıları azımsanamayacak seviyede evsiz insanlar da bir devinim içerisinde. Tüm bu sebeplerin yanı sıra bazı meslekler için hareketlilik, yapılan işin bir parçasıdır.

Örneğin doktorlar, öğretmenler vb. birçok meslek grubundan kamu çalışanları belli bir süre yerel yönetimlerin belirlediği bölgelerde çalışmak zorundadırlar. Müzisyenler, tiyatrocular ve gösteri sektöründe çalışanlar; çeşitli konser ve gösteriler için bir sezonlarını turneye çıkıp farklı bölgelerde dolaşarak geçirmektedirler. Arkeologlar ve araştırmacılar, bazen hayatlarının büyük bölümünü evlerinden uzak, üzerinde çalıştıkları konuyla ilgili bölgelerde sürdürürler. Mühendislik, mimarlık gibi meslek grupları şantiyelerde bulunmak, eğitim, fuar ve kongrelere katılmak için belli bir zaman dilimini yaşadıklarından farklı bölgelerde geçirebilirler. Sirk çalışanlarının vatani gezgin çadırlarıdır. Film sektörü çalışanları da senaryo nerede olmayı gerektiriyorsa, çekim yapmak için orada olmak zorundadırlar. Dolayısıyla yeryüzünde hareketlilik, günümüzde de farklı şartlar gereği halen süremektedir.

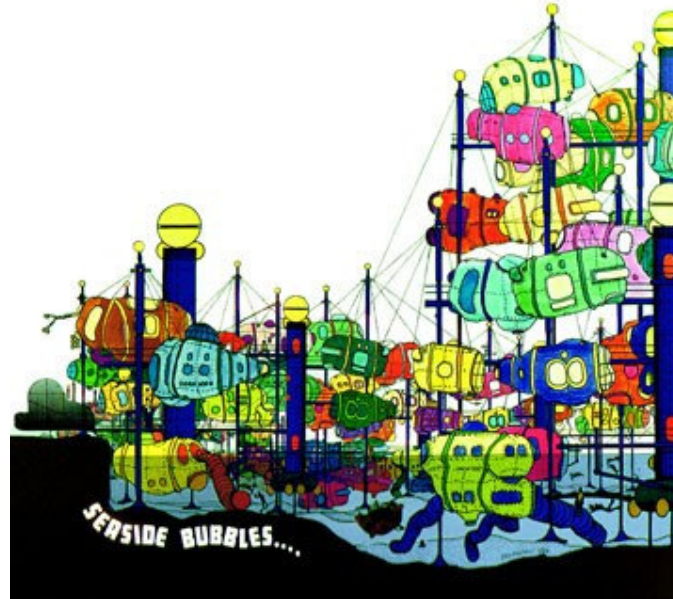
Mobilite-hareketlilik konusu, mimarlıkta özellikle radikal değişimler dönemi 1960'lı yıllarda göze çarpacak şekilde ele alınmaya başlanmıştır. Öncelikle bütün dünyada kendini gösteren politik hareketlenme, sanatta ve mimarlıkta da hissedilir bir şekilde değişim rüzgarları estirmiştir. Plastik malzemenin de kullanılmaya başlanmasıyla tasarımlarda, fikir bağlamında da esneklik dikkat çekmiştir.

Dönemin radikal tasarım gruplarından Londra'lı genç mimarlardan oluşan Archigram'ın (1961-1974) "Yürüyen Şehir" projesinde hareketlilik konusu ele alınarak gelecekçi anlayışta tasarımlar yapılmıştır.(Resim 1. 29.)

Resim 1. 29. Archigram Grubunun Yürüyen Şehir Projesi (1964),
<http://www.designmuseum.org/design.archigram>.

Resim 1.30’da ise gene Archigram grubunun “Seaside Bubbles” “Sahilde Hava Kabarcıkları” isimli farklı bir bölge planlama çalışması görülmektedir. Su içinde ve üzerinde yerleşimle ilgili bu tasarımda, şehircilikle ilgili oldukça sıra dışı ve hareketli bir yaklaşım sezilmektedir.

Resim 1. 30. Archigram Grubunun “Sahilde Hava Kabarcıkları” İsimli Tasarımı,
<http://www.designmuseum.org/design.archigram>.

Resim 1. 31. Mario Bellini Tasarımı Kar-a-Sutra

1972’de New York Modern Sanat Müzesindeki “İtalya: Yeni Evcil Görünüm” isimli sergide tanıtılan tasarımlardan biri, Mario Bellini’nin “Kar-a-Sutra” isimli aracıdır. Çelik ve camdan oluşan bir kutu şeklindeki araç, dış mekanla duyuşal iletişimi artırmak amacıyla saydam tasarlanmıştır (Resim 1.31.-1.32.). Kar-a-Sutra’nın iç mekân donanımı kişisel isteğe göre organize edilerek kullanılabilir. Koltuklar ve yastıklar sabit olmayıp, yer değiştirebilme özelliğine sahiptir.

Resim 1. 32. Mario Bellini Tasarımı Kar-a-Sutra

2006 yılında Milano’da, “Less-Alternative Living Strategies” isimli sergide tasarımcılar hareketli yaşam ünitelerini, mikro-mimarlık ve makro-tasarım bağlamında ele almışlardır.

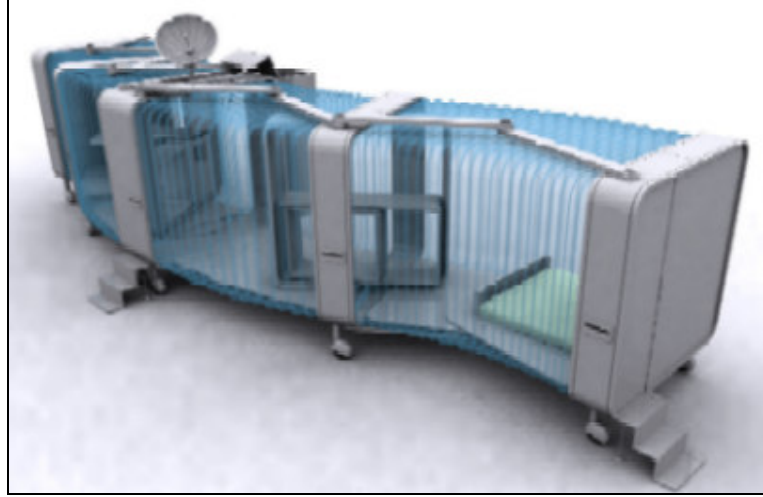
Resim 1. 33. Atelier Van Lieshout Tasarımı “Maxi Capsule Hotel Luxus”

Joep van Lieshout ve Rem Koolhaas’ın kurucusu olduğu Atelier Van Lieshout, sergiye “Maxi Capsule Hotel Luxus” isimli mobil otel tasarımlarıyla katılmışlardır (Resim 1.33.). Tasarım taşınabilir bir konteyner özelliklerine sahiptir. Donanımı ise sadece konforlu bir yatak ve yastıkları, mini bar ve bir de televizyondan oluşmaktadır (Resim 1.34.).

Resim 1. 34. Atelier Van Lieshout Tasarımı “Maxi Capsule Hotel Luxus”

Bir örnek de Fransız mimarlar Grégoire ve Petetin'den oluşan TimeZone ekibinin tasarımı "Maison Valise Housing Unit". Daha önce uluslararası birçok tasarım fuarında sergilenmiş olan tasarım, 4. bölümden itibaren belgesel film çekim ekibi için mobil mekân önerisi olarak ele alınarak incelenmektedir (Resim 1.35).

Resim 1. 35. "TimeZone" Tasarım Grubundan "Maison Valise Housing Unit", Phyllis Richardson, XS: Big Ideas, Small Buildings, Thames&Hudson, London, 2004

"Maison Valise Housing Unit" aslında sadece bir küpten ibarettir. Fakat kullanım sırasında akordeon körüklerin uzayarak açılmasıyla beraber, yeterli yaşam alanı meydana gelmektedir (Resim 1.36.). İçinde kullanılan tüm donanım ve mobilyalar katlanabilir özelliklere sahip olan tasarım, değişen şehircilik anlayışına küçük ama oldukça kullanışlı bir mekân sunmaktadır.

Resim 1. 36. "Maison Valise Housing Unit" Bir Ünitesi, Phyllis Richardson, XS: Big Ideas, Small Buildings, Thames&Hudson, London, 2004

“Bir konutun taşınabilirliği, olağandışı bir hali de gerektirdiği için doğal afet sonrası acil konut projelerinde de sıkça kullanılır. Deprem konutları, mobil konutlar yaklaşımı ile ele alınabilir.

**Resim 1. 37. Shigeru Ban Tasarımı “Paper Log House”,
www.designboom.com/history/ban_paper.html**

Mobil konutlar içinde en çarpıcı örnek, fotoğrafta da görülen Kobe depremi sonrası acil konut yapımında kullanılan, Shigeru Ban tasarımı “Paper Log House” idi (Resim 1.37.). Shigeru Ban’ın kağıt kullanmasının sebebi yeniden dönüştürülmüş kağıttan yapılan tüplerin hem ucuz, hem de istenilen her ölçüde üretilebilmesiydi. Depremden sonra kullanılan karton evler, nemli zeminin üzerinden bira üreticilerinin sağladığı içi kum torbasıyla doldurulmuş bira kasaları ile yükseltilir (Resim 1.38.).

**Resim 1. 38. Shigeru Ban Tasarımı “Paper Log House”,
www.designboom.com/history/ban_paper.html**

Kağıt tüplerin arasında su geçirmez harç malzemesi kullanılır. Çatı malzemesi olarak da çadır bezi kullanılarak taşınması, depolaması ve inşa etmesi kolay bir yapı elde edilir.”¹⁵

¹⁵ Yrd. Doç. Dr. Didem BEDÜK, Mekânda Yeni Eğilimler, Mobil Konutlar, <http://www.yenimimar.com/editorler/editorler.asp?cDS=17&discussionID=8>, 2006

“Mobil konutlar her ne sebeple yapılırsa yapılsın, küçük bir iç mekânda birden fazla fonksiyonu barındırdığı için dönüşebilen elemanların kullanıldığı yerlerdir. Bilgi ve iletişim çağında yeni malzemeler, üretim şekilleri ve iletişim araçlarının gelişimi sayesinde hareketin daha da önemli hale geleceği kesin. Hareketlilik, çağımızın önde gelen kavramları arasına girmeyi başardı, dolayısıyla tasarımcılar da bu yönde düşünmeye ağırlık veriyorlar.”¹⁶

Günümüzde artık hareketlilik, sadece konumuz olan ve üzerinde durduğumuz mekân bağlamında değil, ayrıca kullandığımız her tür eşya ve donanımda da önemli bir gelişme içindedir. Teknolojinin son hızda gelişmesi de bu tür donanımın gelişmesi ve yayılmasındaki en önemli etkenlerden biridir.

Bundan çok kısa bir süre önce hayatımıza giren iletişim harikası mobil telefonlar, kullanım yaygınlığına bakılırsa vazgeçilmez ihtiyaçlarımız arasında yerini bulmuştur. Taşınabilir bilgisayarlar, işlerimizi ve dünyayı takipte bize oldukça büyük zaman kazandırmaktadırlar. Bu sırada taşınabilir müzik çalar, taşınabilir buzdolabı vb. taşınabilir tüm eşya ve donanımın ölçüleri küçülmekte, kullanım alanları gitgide yaygınlaşmaktadır.

Bölümün başında tercih edilerek veya zorunluluklardan kaynaklanan göç konusu ele alınmıştır. Hareketlilikle ilgili tüm bu gelişmeler ve veriler karşısında tabii ki tasarımcılar da geleceğin mekânlarını tasarlarlarken mobil mekânlar konusuna ayrıtına vararak eğilmişlerdir.

¹⁶ Yrd. Doç. Dr. Didem BEDÜK, A.g.m., 2006

1.5. MİNİMUM ÖLÇEKTE MOBİL MEKÂNLAR VE TÜRLERİ

Mobil mekânların, minimum ölçekte olanlarını inceleme amaçlarımızdan biri, öncelikle asıl tasarladığımız fikre ulaşmak. Bununla beraber, mobil mekânların aslında birçok açıdan minimum ölçekte olmaları kaçınılmazdır.

Birinci ve en önemli etken standart yol ölçüleridir. Dolayısıyla, mobil mekânlardan bahsettiğimizde uluslar arası standart araç ölçüleri ve ağırlıkları geçerli olmaktadır. Mobil mekân taşıma ve ulaşım biçimi karayolu, denizyolu veya tren vb. hangi biri olursa olsun, belli maksimum ve minimum ölçülere yanı sıra tonaja uyulması zorunludur.

Bu bölümde incelenecek örneklerde mobil mekânlar elbette belli bir yakıtla çalışan, dolayısıyla harcayacağı yakıt miktarı, ölçüleriyle paralel motor hacmine sahip olan mekânlardır. Buradan çıkarılacak sonuç, mobil mekânların ekonomik bir şekilde hareket edebilmesi için de minimum ölçülerde olması gerekliliğidir.

Ayrıca minimum ölçekte mobil mekânların amacına uygun donanıma sahip olması gerekliliği vardır. Tabii ki bu eşya ve donanımın da hafif ve kırılmaya dayanıklı malzemelerden üretilmiş, katlanabilmek ortadan kalkabilen özellikte ve minimum ölçülerde olanları kullanıma daha uygundur.

Minimum ölçekte mobil mekânlar öncelikle; yaşam mekânları, sosyal ve kültürel mekânlar, bilimsel amaçla kullanılan mekânlar ve araştırma ve inceleme amacıyla oluşturulan mekânlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Her bir bölümde, başlıklar altında çeşitli örnekler ele alınarak incelenmektedir.

1.5.1. Yaşam Mekânları

İçinde güvenle barındığımız ve tüm hayati ihtiyaçlarımızı giderdiğimiz konutlar, yaşam mekânlarımızdır.

Bu bölümde mobilite-hareketlilik bağlamında ele alacağımız, minimum ölçekteki yaşam mekânları incelenmektedir.

“Konutların hareketli oluşu barınma kavramına; içinde barındırdığı uyuma, beslenme, korunma güdülerine ters düşer gibi görünmektedir. Ait olma hissi ve “ev”de olma duygusu genelde binanın sabitliği ve yerleşik bulunduğu coğrafya ile birlikte düşünülmekte. Yaşamımızda konutun günün sonunda varılmak istenilen yer oluşu önem kazanmaktadır. En azından günümüz için bunlar geçerlidir, çünkü avcı-toplayıcı dönemlerdeki gibi zorunlu göçebelik yaşanmamakta...

Resim 1. 39. Göçer Arabalarıyla Çingene Ailesi, Çingenerler Bir Avrupa Yazgısı, Henriette ASSEO, s.118.

Öncelikle çadırlar, çeşitli şekillerde ve malzemede hareketli mimarinin temelini oluşturmuştur. Göçebe yaşamdan yerleşik düzene ve dörtgen konuta geçiş yaşandıktan sonra da taşınabilir ev kavramı devam etmiştir. Günümüzde karavanlar, gemi evler, tatil evleri, hafta sonu evleri hareketi kısıtlamayan konutlar olarak kullanılmaktadır. Tatil evleri olarak önceleri çadır kampingleri, daha sonra çadır ve kamp malzemeleri taşıyan arabanın arkasına takılan küçük treylerler (römork) kullanılmaya başlanmıştır. Bu küçük treylerler çok kısa bir süre içinde sabit yataklı, masalı, lavabolu, ocaklı ve tuvaletli hale dönüşmüştür. İlk karavan örneği 1885 yılında Dr. W. Gordon-Stables için üretilmiştir...

Önceleri çingenerler ve göçebelere ait atlı arabalara (Resim 1.39) orta sınıf konforlarını getirmek amacıyla iç mekana yatağa dönüşen koltuklar, kitaplık, maun bir şifonyer, şapka ve eldivenler için bir raf ve mermer lavabo eklenmiştir. Endüstri geliştikçe bir aracın arkasında yüksek hızda çekilebilen, hafif ve tam teşekküllü kamping treyleri tasarlanmaya başlanmıştır.”¹⁷

¹⁷ Yrd. Doç. Dr. Didem BEDÜK, A.g.m.

Küçük ve hareketli mekânlar pratik ve yaratıcılığı tetikleyici niteliktedirler. Bu anlamda sadece ihtiyacı görece minimum ölçüler içerisinde yaşamayı bir stil olarak gören, dilediği yerde uyanabilme özgürlüğü ile hayatını sürdürenleri göz ardı etmemek gerekmektedir. Küçük ve hareketli mekânlar ister yaşam mekânı, ister tatil evi, isterse de bir seyahatin parçası olsun, insanlara farklı deneyimler yaşatmaya devam etmektedirler.

Minimum ölçekte mobil yaşam mekânlarına örnek olarak; karavanlar, yüzer evler, çadır, tekne ve yatlar, gemi kamaraları ve tren yataklı kompartimanları sayılabilmektedir.

1.5.1.1. Karavan

Karavanlar, yaşamsal fonksiyonlara minimum ölçülerde cevap verebilecek yatak, mutfak, duş, tuvalet ve oturma birimi donanımlarına sahip, motorlu araç standart ölçülerine uygun, hareketli yaşam mekânlarıdır. Genelde dilediği yerde konaklamayı seçenlerin tatil aracıdır. Karavanların tatil aracı olmasının yanı sıra alternatif sürekli yaşam mekânı olarak da kullanımı yaygındır.

Resim 1. 40. Motorlu karavan <http://www.jaeren-caravan.no/images/TA600Ute.jpg>

Karavanlar tatil amaçlı kullanıldığı gibi, aynı zamanda bazı iş kollarında zorlu koşullarda mekân ihtiyacı karşılamak için de kullanılabilir. Örneğin doğa şartlarında reklam ve film çekimlerinde; oyuncuların kostüm değiştirme, makyaj

yapma mekânları olarak veya sadece ekibin dinlenmesi amacıyla karavanlar kullanılabilirler.

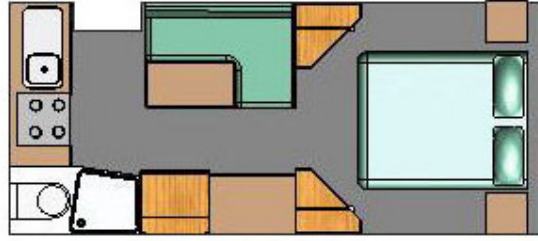
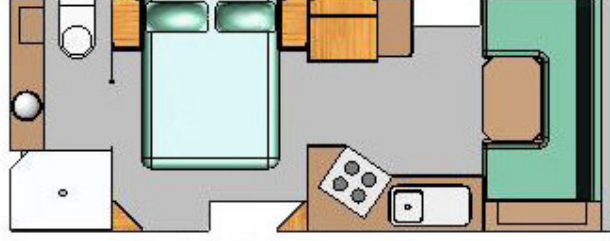
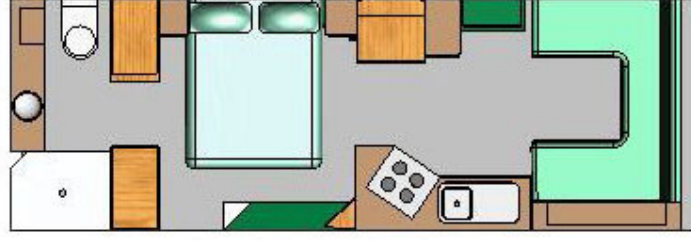

Resim 1. 41. Çekme Tip Karavan, http://www.hobby-caravan.de/index.php?active_id=4276&PHPSESSID=7448a7c2e1d445bbe00014947fb9943d

Karavanlarda güvenli ve sağlıklı konaklayabilmek için kamping alanları vardır. Kamping alanlarında elektrik ve temiz su bağlantısı, pis su tahliyesi hizmetleri verilir. Ayrıca ortak kullanıma uygun duş, tuvalet, mutfak kamping standartları arasındadır.

Piyasada bulunan çeşitleri motorlu karavan (Resim 1.40.) ve çekme tip karavandır (Resim 1.41.). Bir de özel imalat arazi kullanımına uygun özellikte olanları vardır. Karavanların içi istenilen şekilde dekore edilebilir. Kullanım amacına, kişi sayısına ve ihtiyaca göre donanıma eklentiler ve eksiltmeler yapılabilir. Aslında tekerlekli konut sayılabilecek karavanlar, bir konut organizasyonundaki tüm donanıma minimum ölçekte sahiptirler.

Minimum ölçekte mobil yaşam mekânı olarak karavanlar, günümüzde oldukça değişik çeşitli ölçü ve modellere sahiptir. Yola çıkılacak kişi sayısına farklı tipte olanları seçilebilir. Karavanların genişlik ve yükseklik ölçüleri sabit, uzunluk ölçüsü değişkendir.

Şekil 1. 6. Farklı Ölçülerdeki Karavanların Yerleşim Planları

Karavanlarda oda bölüntüleri (Şekil 1.6.) yerine dolap veya paravan gibi bölücü elemanlar kullanılmaktadır. Eşya seçimleri ve donanım çok önemlidir. Gün içinde katlanabilir kanepeye dönüştürülebilir yataklar oldukça fonksiyoneldir. Yemek masa ve sandalyelerinin menteşeli ve katlanabilir olanları daha az yer kapladıkları için tercih edilmelidir. Mutfak bölümünde dolap kapakları yolda kırılma ve dökülmelere engel olacak şekilde sabitlenmelidir. Duş ve tuvaletin bulunduğu bölümde dolaplı lavabo kullanarak fazladan depolama alanı yaratılabilir. Karavan içindeki tüm baza ve yükseltileler sandık ve çekmece şeklinde depolama alanı olarak kullanılabilirler. Karavanlarda açık raf sistemi kazalara yol açabilir olduğu için kaçınılmalıdır.

**Resim 1. 42. Yan Kapakları Açılabilen Karavan, Simone Schleifer, Small Interiors Petits
Intériurs Kleine Raume, Taschen, Köln 2006**

Kimi karavanlarda yan kapaklardan biri veya her ikisi birden açılmaya uygun olabilir. Böylece konaklanan yerde yaşam alanı genişleyebilir. Bu yan kapaklarla birlikte açılan körüklü tenteler, uygunsuz hava şartlarında da sağlıklı geniş alan ihtiyacına cevap verebilirler. Resim 1.42’de de görülmekte olduğu gibi yan kapakla beraber açılan katlanabilir kanepeler ve masalar gibi elemanlarla yaşam bölümü zenginleştirilebilmektedir.

Resim 1. 43. Karavan İçi, Simone Schleifer, Small Interiors Petits Intérieurs Kleine Raume, Taschen, Köln 2006

Karavan içindeki eşyalar, bir yere bağlı ve de hareketli olduğunda hem yolculuk sırasında dağılma ve kırılmalar önlenir, hem de daha fazla alan kazanılabilir. Resim 1.43'te görülmekte olan karavanın masa tablası ve tabureleri katlanarak ortadan kalkabilir özelliğe sahiptir.

Resim 1. 44. Karavan İçi, <http://wunschauto24.com/auto-reise.php?action=view&newsid=12598>

Her karavanın taşıyabileceği azami bir yük sınırı vardır. Bilinçli ve dengeli yükleme yolda çıkacak sorunları en aza indirir. Örneğin ağır eşyalar aracın alt kısımlarına, hafif eşyalar üstlere yerleştirilmelidir. Yola olabildiğince az ve kullanışlı eşyayla çıkmak en uygunudur.

Mutfakta kullanılan gereçlerin plastik olanları hem daha hafif, hem de kırılmaya daha dayanıklıdır. Kırılabilir veya dökülebilecek eşyalar sağlam alt raflara ve dolaplara sabitlenmelidir. Dolap ve raf kapakları sağlamca kapatılmalıdır (Resim 1.44.).

Resim 1. 45. Karavan Duş ve Tuvaleti,

<http://wunschauto24.com/auto-reise.php?action=view&newsid=12598>

Karavanlarda en küçük alan bile çok iyi değerlendirilmelidir. Resim 1.45'te klozet ve lavabo arasında kalan zemine duş teknesi monte edilerek minimum ölçüler içinde çözümlenmiş bir duş ve tuvalet bölümü görülmektedir. Lavabo altı ve üzerindeki dolaplar, temizlik malzemeleri ve havlu depolamak için kullanılmaktadır.

Resim 1. 46. Duş Teknesi Bazası,

<http://wunschauto24.com/auto-reise.php?action=view&newsid=12598>

Resim 1.46’da duş teknesi altındaki baza, çekmece olarak kullanılabilir özelliğindedir. Duş kapısının ise dar depolama raflarına sahip olduğu görülmektedir.

1.5.1.2. Yüzer Evler

Yüzer evler, tıpkı karavanlar veya gemi kamaraları gibi yaşamsal ihtiyaçlara minimum ölçüde cevap veren organizasyona sahip yaşam mekânlarıdır.

Yüzer evleri eskiden beri uzakdoğuda su yoluyla ticaret, veya balıkçılıkla hayatını kazanan insanların yaşamlarını sürdürdükleri barınaklar olarak görülmektedir (Resim 1.47.). Ayrıca Amerika'da Mississippi Nehri kıyısında da uzun yıllardır yüzer evlerde yaşamını sürdüren aileler bulunmaktadır (Resim 1.48.) .

Resim 1. 47. Kamboçya'da Suyun Üzerinde Yaşam,
<http://asia.westside.com/diary/diary.view?rowid=16>

Amsterdam'da, nüfusla paralel olarak artan konut ihtiyacını karşılamak amacıyla yüzer evler inşa edilmiştir. Son yıllarda Avrupa'da Berlin, Hamburg gibi içinden nehir veya kanallar geçen şehirlerde görmeye başladığımız yüzer evler, alternatif yaşam mekânı halini almıştır. Hâttâ, artık dünyada, sadece yüzer evler tasarlayan ve üreten firmalar bulunmaktadır.

Resim 1. 48. Mississippi Nehrinde Yüzer Evler, <http://en.wikipedia.org/wiki/Boathouses>

Uzakdoğu'da yüzer evlerin, fiçılar ya da dubalar üzerine oldukça ilkel yöntemlerle ağaç parçaları, sazlar ve brandalarla inşa edilmiş oldukları görülmektedir. Resim 1.49. ve 1.50'de Kamboçya'da Tonle Sap gölünde, tek odadan oluşan yüzer evler.

Resim 1. 49. Kamboçya'da Tonle Sap Gölünde Yüzer Ev, <http://photokit.blogspot.com/search/label/Cambodia?updated-max=2006-04-22T01%3A45%3A00%2B08%3A00&max-results=20>

Resim 1. 50. Kamboçya’da Tonle Sap Gölünde Yüzer Ev,
<http://photokit.blogspot.com/search/label/Cambodia?updated-max=2006-04-22T01%3A45%3A00%2B08%3A00&max-results=20>

Ayrıca yüzer evlerin, tatil evi olarak da kullanıldığı bilinmektedir. Resim 1.51.’de Hindistan’dan tam donanımlı, oldukça şık bir yüzen tatil evi örneği görülmektedir. Bu tip turizme yönelik yüzer evlerde yatak odası, duş ve tuvalet, mutfak ve yemek bölümleri bulunmaktadır.

Resim 1. 51. Hindistan Kerala’da Yüzen Tatil Evi,
http://www.swedasia.com/eng/syindien_epictures.htm

Amsterdam’da yüzer evler, savaş sonrasında konut açığına ucuz bir alternatif olarak düşünülmüştür. Şehirde toprağın alt katmanlarının yumuşak oluşu, dolayısıyla konut yapılabilecek alanların talebi karşılamaması ve toprak vergilerinin yüksek oluşu gibi birçok sebepten dolayı insanlar farklı çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Böylece kanallar şehri olan Amsterdam’da yüzer dubalar üzerinde yaşam mekânları inşa edilmeye başlanmıştır (Resim 1.52.).

Resim 1. 52. Amsterdam’da Kanalda Yüzer Evler, <http://juima.org/events/pic.asp?picid=2390>

“Posta adresi, elektrik, gaz gibi bağlantıları bulunan yüzer ev sahipleri, belediyelere metrekaşe başına senelik vergi ödemektedirler. Şu anda resmi kayıtlara göre Amsterdam’da 2500 botta 6 bin kişi yaşamaktadır.”¹⁸

Genel yapı itibarıyla dikdörtgen dubalar üzerine inşa edilen yüzer evler, her ne kadar minimum ölçülerde de olsa bir konutun barındırdığı tüm fonksiyonlara sahiptirler. Ayrıca yüzer evler, basit bir motor sistemiyle hareketli hale getirilebilmektedir.

¹⁸ Perihan KORKMAZ, Tabuların Yıkıldığı Şehir; Amsterdam, Hürriyet, Gezi Eki, 21 Haziran 2004

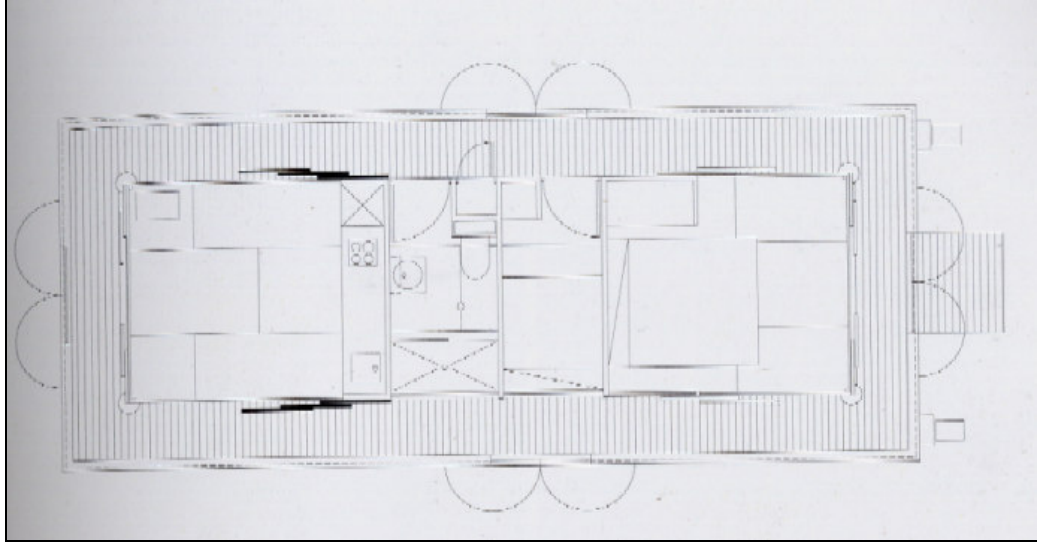

Resim 1. 53. Amsterdam'da Yüzer Evler,
http://www.theharbins.info/images/netherlands/Netherlands_Amsterdam_Dec01_05_Our_house_boat_in_Amsterdam_white_one_on_the_left.jpg

Kanallarda yüzer evlerde yaşayan insanların ulaşım için tekneler kullanılmaktadır. (Resim 1.53.) Resim 1.54'te ise bir yüzer evin küçük bir köşesinden detay görülmektedir. Sınırlı hacimdeki evlerde, çatı eğiminin bulunduğu bölümde bir koridor mutfak çözümlenmesi uygulanmıştır. Eğimin iyice alçaldığı yerde mutfak tezgahı ve karşısında dar depolama dolabı kullanılarak mutfağın sınırları oluşturulmuş.

Resim 1. 54. Yüzer Ev Mutfağı <http://www.amsterdam.info/houseboats/cecilia/kitchen/>

Şekil 1. 7. Avustralya’da Yüzer Ev Planı, Simone Schleifer, 2006, Small Interiors Petits Intériurs Kleine Raume, Taschen, Köln.

Şekil 1.7.’de Avustralya’da tasarlanarak üretilen bir yüzer evin planı görülmektedir. Dahili motorlu bir dubanın üzerine inşa edilmiş olan bu yüzer ev örneğinde, çepeçevre güverte teras uygulaması yapılmıştır (Resim 1.55.). Geçişlerde yer kazanmak üzere geniş sürgü kapılardan yararlanılmıştır.

Planda yüzer evin iki ana bölüme ayrıldığı görülmektedir. Bir tarafta yaşam bölümü ve mutfak, diğer tarafta ise yatak odası bulunmaktadır. Yatak odalarında (Resim 1.57) bir giysi dolabı, yüksek baza çekmeceleri ve raflar kullanılmıştır. Merkezde ise sadece bir yatağın sığabileceği ölçülerde ilave yatak odası, duş, tuvalet ve bir de denizcilik malzemelerinin depolanabileceği büyük bir gömme dolap vardır.

Resim 1. 55. Avustralya’da Yüzer Ev, Simone Schleifer, Small Interiors Petits Intériurs Kleine Raume, Taschen, Köln 2006

Mutfak bölümünde (Resim 1.56) derinlik hissini kaybetmemek için daha çok çekmeceli açık raflar kullanılmıştır.

Resim 1. 56. Yüzer Ev Mutfak

Resim 1. 57. Yüzer Ev Yatak Odası

Simone Schleifer, Small Interiors Petits Intérieurs Kleine Raume, Taschen, Köln, 2006

Yüzer evlerde (Resim 1.58) yaşamak, oldukça sıradışı ve keyifli görünmektedir. Özellikle yaz aylarında suda gezintiye çıkmak, terasta arkadaşlarla güneşlenmek, mangal yapmak, gün batışını izleyerek bir içki içmek sürekli bir tatil hissi verebilmektedir. Buna rağmen kışın, özellikle kuzey ülkelerinde ısınma oldukça büyük bir sorun oluşturmaktadır.

Resim 1. 58. Almanya'nın Kiel Şhrinde Yüzer Ev
http://www.livingonwater.org/galerie_11.html

1.5.1.3. Çadırlar

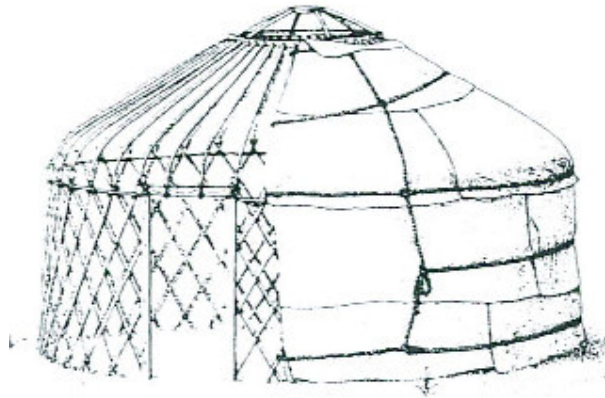
“Göçebeler, dünya yüzeyindeki gezintilerinde herhangi bir yerde işaretlerini bırakma niyetinde olmadıkları için yeryüzünün şekillerine uygun, onu bozmayan, değiştirmeyen barınaklarda yaşıyorlardı. Bu gezginliğin barınma biçimi, geçici yuvarlak barınaklar ve bunlardan oluşan kamp yerleri olmuş. Yuvarlak formun kullanılış sebebi ise köşe detayları sorunlarından kaçınma ve duvarlarla çatıyı tek bir konik örtüye indirgeyebilmesi gibi uygulama kolaylıklarından ibaret...”¹⁹

Çadır, bilinen en eski mimari formlardan biri sayılır. Günümüzde hâlâ aktif olarak kullanılmaktadır. Çadır formu kültürel sınırlar tanımayan, evrensel barınak sembolü olarak büyük bir etkiye sahiptir.

Doğal hayatta sığınak olarak kullanılan çadır; keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik malzemelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınaktır. Bu başlık altında sırasıyla geçmişten günümüze kullanılagelmiş geleneksel çadır tiplerine ve yerleşim planlarına göz gezdirilmektedir.

Yurt

Orta Asya göçebelerinden günümüze kadar hâlâ kullanılmakta olan “Yurt”, dairesel formu, ağaç direkler ve keçe üst örtüsüyle yöresel bir çadır olma özelliğini taşımaktadırlar (Şekil 1.8.).

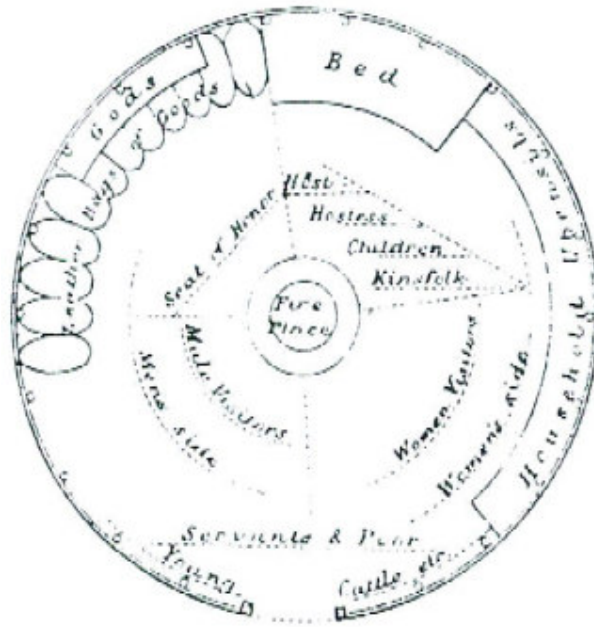
Şekil 1. 8. Geleneksel Asya Göçerleri Çadırı “Yurt”,

Robert Kronenburg, Houses in Motion – The Genesis, History and Development of the Portable Building, Wiley-Academy, İngiltere, 1995

¹⁹ Didem BEDÜK, A.g.m.

“Göçer toplulukların geleneksel evi olan yurt (Şekil 1.9), diğer taşınır mimari örnekleri arasında en sağlam görüneni, ve gerçekten de en sağlam olanıdır. Duvar, hareket edebilir bağlantı noktaları olan, söğüt çubuklarından yapılmış bir kafesten meydana gelir. Taşınacağı zaman büzülür/katlanır, kurulduğunda da çekilip uzatılır. Yurt kurulurken bu kafes daire biçiminde yerleştirilir ve üst kenarından geçirilen gergi bantıyla birlikte kapı kasasına iki yanından bağlanır. Çatı direkleri, bu takım çantasının en sofistike parçası olan çember şeklindeki taca yanlarından girer.

Bu ahşap iskeletin üzeri, sade veya desenli keçe ile kat kat sarılır. İklim koşullarına göre, sıcak ve su geçirmez bir ev elde etmek için sekiz kata kadar kaplanır. Erkekler yurdun ahşap bölümlerini, kadınlarsa keçeyi yaparlar. 30 dakika kadar süren yurdun kurulması veya sökülmesinden önce diğer örneklerde olduğu gibi kadınlar sorumludur.”²⁰

Şekil 1. 9. Geleneksel Asya Göçerleri Çadırı “Yurt” Yerleşim Planı,

Robert Kronenburg, Houses in Motion – The Genesis, History and Development of the Portable Building, Wiley-Academy, İngiltere, 1995

“Yurt”un içi zaman içinde töreleşmiş bir pratikliğe göre düzenlenir. Yurt, tacın içindeki duman deliğinden giren güneş ışığının gün içinde izlediği yol güneş saati olarak kullanıldığından, kapısı güneye bakacak şekilde kurulur. Ocak, tacın tam altında, merkezde açılır. Batıda kadınlar, doğuda misafirler ve arka tarafta da gündüz erkeklerin oturduğu, gece ise yatak açılan alan bulunur.”²¹

²⁰ Robert Kronenburg, Houses in Motion – The Genesis, History and Development of the Portable Building, Wiley-Academy, İngiltere, 1995

²¹ Robert Kronenburg, A.g.m., 1995

Tipi

Geçmişte Amerika yerlileri Kızılderililerin “Tipi” isimli kolay kurulup sökülebilen bir çeşit çadırı barınak olarak kullandıkları görülmektedir.

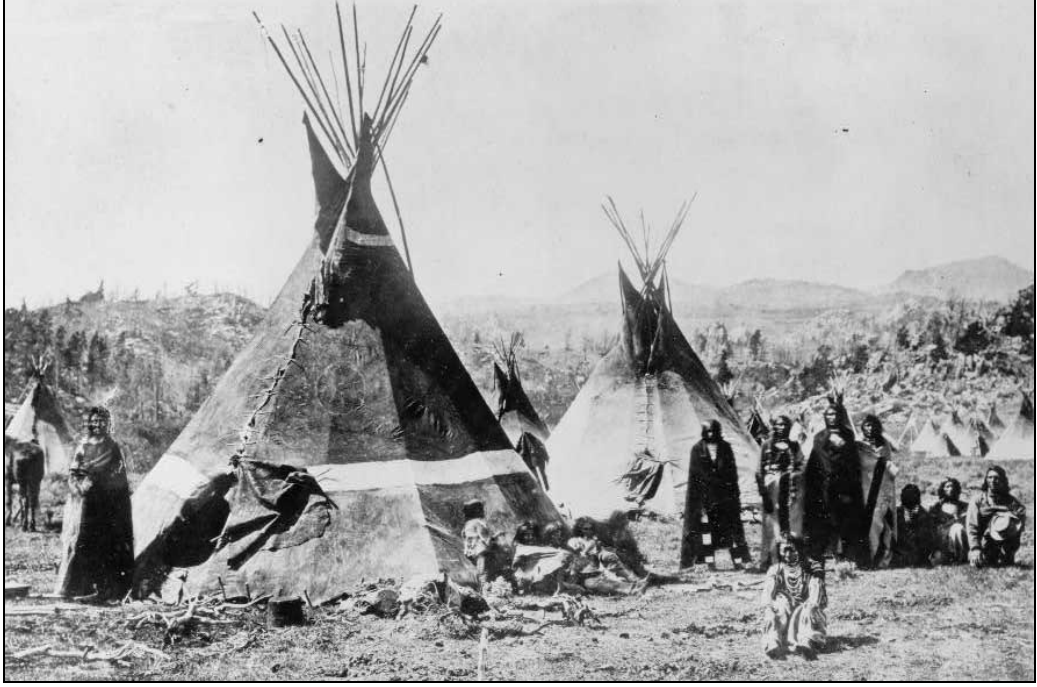
“Üzeri hayvan postlarının birbirine eklenmesiyle oluşturulmuş bir kaplama ile örtülü çatılmış direklerden, konik şekilli hafif bir yapı. Tipi kabilenin kadınlarının mülkiyetindedir, onlar tarafından yapılır ve kurulmasından da onlar sorumludur. Direkler beş dakikada çatılır ve örtü ile onbeş dakikada kaplanır: bir tipi kurmak yarım saatten az sürer. Formu gayet basit olmasına karşın, tipiye çok konforlu bir yuva yapan ustaca özellikleri vardır: Hakim rüzgara göre yerleştirildiğinden ve hareketli “duman kanatları” sayesinde dumanın içeriye geri üflenmesi önlenir; 1,5 metre yüksekliğindeki “çiğ perdesi” örtünün iç yüzeyinde yoğunlaşan suyun yaşama alanına damlamasını ve örtünün zeminle birleştiği yerlerde kalabilecek açıklıklardan dolayı oluşabilecek hava cereyanını önler (Şekil 1.10).

Şekil 1. 10. Geleneksel Kızılderili Çadırı ‘Tipi’ Kuruluş Şekli,
Robert Kronenburg, Houses in Motion – The Genesis, History and Development of the Portable Building, Wiley-Academy, İngiltere, 1995

Kapılar doğan güneşe ve dolayısıyla hakim batı rüzgarından öteye bakar. Ocak kapı aksında fakat tam merkezde değildir – “duman yırtmacı”nın tam altına gelecek şekilde açılır. Arka tarafta da, çevresine özel nesnelere ve ödüllere yerleştirildiği, adak yakılan bir kutsal ocak vardır. İçeride sol tarafta yetişkinler, sağ tarafta ise çocuklar oturur. Sınırlı olan mekanın bu katı organizasyonu neredeyse bütün taşınır mimari örneklerinin ortak özelliğidir – zaman içinde bu düzenlemeler ritüelleşmiştir. Bunlar, kısmen de olsa, düzeni çok kolay dağılabilen sıkışık mekanlarda yaşama pratiğine dayandırılabilir. Yerliler, varoluşun “Kudret”inin yaptığı herşeyi daire şeklinde yaptığını inanırlar, gökyüzü, yeryüzü, yıldızlar... Tipiler de bu yüzden kuş yuvaları gibi yuvarlak yapılar daire şeklinde dizilirler.”²²

²² Robert Kronenburg, Houses in Motion – The Genesis, History and Development of the Portable Building, Wiley-Academy, İngiltere, 1995

Resim 1. 59. Tipi İsimli Geleneksel Kızılderili Çadırı (1880 Civarı)

Çadırların, göçer barınakları olarak kullanılması, yakın tarihlere kadar devam etmiştir. Tam olarak belirlenemeyen bir tarihte Mısır'dan yola çıktıkları tahmin edilen ve bugün dünyanın dört bir yanında yaşayan çingeneler, atlı arabaları ve çadırlarıyla göçebelik kavramını en iyi tarif eden topluluklardan biridir.

Asya göçerlerinin Yurt ve Kızılderililerin Tipi (Resim 1.59.) isimli geleneksel çadırlarında görülmekte olan standart malzeme ve iç organizasyonun aksine çingene göçerlerin çadırlarında belirgin bir malzeme veya donanıma sahip oldukları söylenemez. Genelde çatma direkler üzerine çevreden toplanmış branda, hasır, ağaç yaprakları gibi malzemelerle kurulan çingene çadırları (Resim 1.60.) , imkânlar nispetinde ve ailelerdeki kişi sayısına göre çeşitli büyüklüklerde olabilirler.

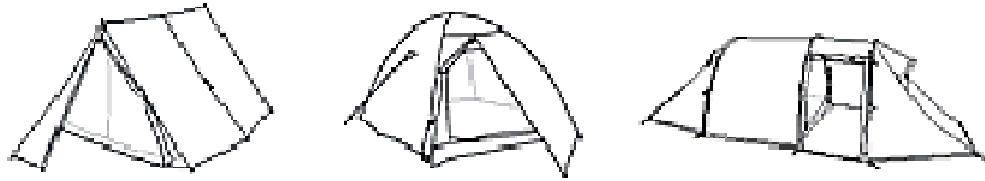
Bu kalabalık ailelerden oluşan oldukça renkli topluluğun son yüzyılda ülkemiz de dahil olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde ve hatta Amerika'da yüksek oranda yerleşik düzene geçtikleri görülmektedir.

Resim 1. 60. Göçebe Çingene Ailesinin Bükreş Yakınlarında Konaklama Yeri

Günümüzde daha çok kampçılıkta doğal hayatta barınma amacıyla kullanılan çadırların farklı malzeme, ölçü ve özelliğe sahip tipleri bulunmaktadır.

Doğada belli bir etkinlikte kullanılacak çadırlar; konaklanacak bölgenin iklimine, mevsimine, barınacak kişi sayısına ve kullanım süresine göre seçilmelidir. Bu yüzden doğa sporlarıyla ilgilenenlerin genelde birden çok çadırları bulunmaktadır.

Şekil 1. 11. Sırasıyla Üçgen- Kubbe ve Tünel Çadır Tipleri
<http://www.cotswoldoutdoor.com/knowledge/tents.htm?referrer=>

Piyasada bulunan tipleri üçgen çadırlar, kubbe çadırlar ve bu iki türün melezi tünel çadırlardır (Şekil 1.11.).

Üçgen Çadırlar

Üçgen çadırların kurulması kolaydır, hemen her tür zeminde kullanılabilirler (Resim 1.61.). Rüzgara karşı çok dayanıklı olmayan bu tip çadırlar, kısa süreli etkinliklerde tercih edilmelidir. Bahar ve yaz aylarında kullanılması tavsiye edilir. Uzun süreli kullanıma uygun değildir. Hacmi oldukça sınırlıdır. Yatak kısmı merkezde arka bölümde yer alır, yatağın iki tarafındaki boşluklar depolama amaçlı kullanılır.

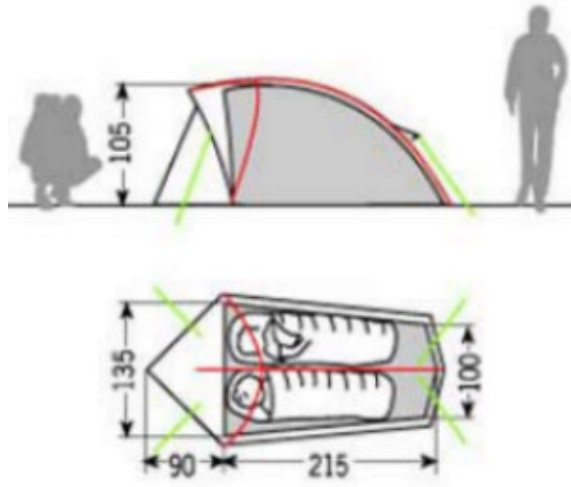
Resim 1. 61. Üçgen Çadır <http://www.rastgele.org/kamp.html>

Kubbe Çadırlar

Kubbe çadırlar (Resim 1.62.) zorlu doğa koşullarına uygundur. Kurulumu oldukça kolaydır. Kışın kara gömülerek kullanılabilir, böylece sert rüzgarlara karşı daha dayanıklı olurlar. Dağcılıkta kullanımı yaygındır. Hacmi üçgen çadıra göre daha geniştir.

Resim 1. 62. Kubbe Çadır, <http://www.onlinesports.com/pages/I,CLM-9556-605K.html>

Şekil 1. 12. Kubbe Çadır Yerleşim Planı, <http://www.cave-crag.co.uk/images/Vaude-Hogan-Floor.jpg>

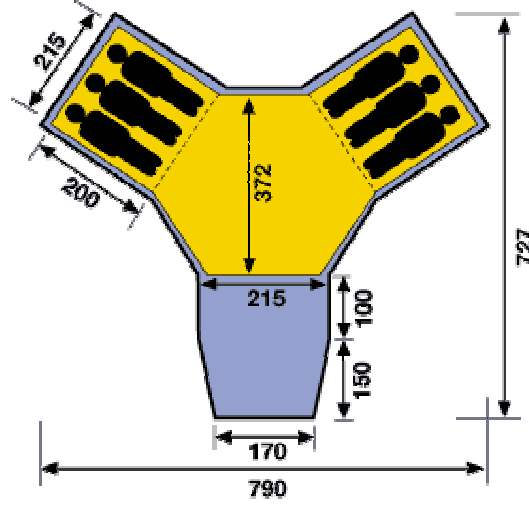
Şekil 1.12.'de iki kişilik kubbe çadırın minimum ölçüleri verilmiştir. Yatma eylemi dışında sadece ayak kısmında depolama yapılabilecek alan bulunmaktadır.

Tünel Çadırlar

Tünel çadırlar (Resim 1.63.), profesyonel dağcılık sporlarında kullanılabilen, geniş hacme sahip çadırlardır. Doğru yerleştirildiğinde rüzgara karşı oldukça dayanıklıdır. Öngörülemeyen hava şartlarında kullanılması tavsiye edilmektedir.

Resim 1. 63. Tünel Çadır, http://i2.ebayimg.com/04/i/06/13/33/98_1_sbl.JPG

Şekil 1. 13. Tünel Çadır Yerleşim Planı,

http://www.outdooraction.co.uk/acatalog/brekenridge_PLAN.gif

Kalabalık etkinlikler için tünel çadırların büyük boyutlarda olanları uygundur (Şekil 1.13.). Yatma bölümlerinin yanı sıra ortak kullanım bölümüne de sahiptir. Bu bölüm, hava şartlarının uygun olmadığı durumlarda yaşam ve yemek yeme için kullanılabilir.

“Uygun bir çadırda aranması gereken koşullardan biri, malzemenin nem geçirgenliğidir. Çadırın, içerdeki nemi dışarı atabilmesi, ancak dışarıdaki nemin içeri girmesini önlemesi esastır. Bunun için çoğu kez çift katlı çadırlar kullanılır.

Olanaklıysa bagaj bölümü olan çadırlar tercih edilmelidir. Bagaj, çadırın giriş bölümünün dışında, yanları ve üstü örtecek biçimde su geçirmez kumaş uzantılarla oluşan hacimdir. Çadır içine alınmak istenmeyen ıslak ve çamurlu malzeme için bir depo alanı olarak kullanılabilceği gibi, karlı ve yağmurlu havalarda yemek pişirmek için de kullanılır. Çadırın içinde sigara dahil olmak üzere asla ateş yakılmamalıdır”²³.

²³ <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ad%C4%B1r>, Çadır, 2006

1.5.1.4. Tekne ve Yatlar

“Yatlar (Resim 1.64.) ve tekneler; tatil, gezi veya spor amacıyla kullanılan, içinde kamarası, duşu, tuvaleti, mutfağı olan, taşıdığı yolcu sayısı on ikiyi geçmeyen su araçlarıdır.”²⁴ İmalatı, senelik zorunlu bakımları ve liman kiralari oldukça pahalı olduğundan dolayı lüks tatil ve gezi mekânlarıdır.

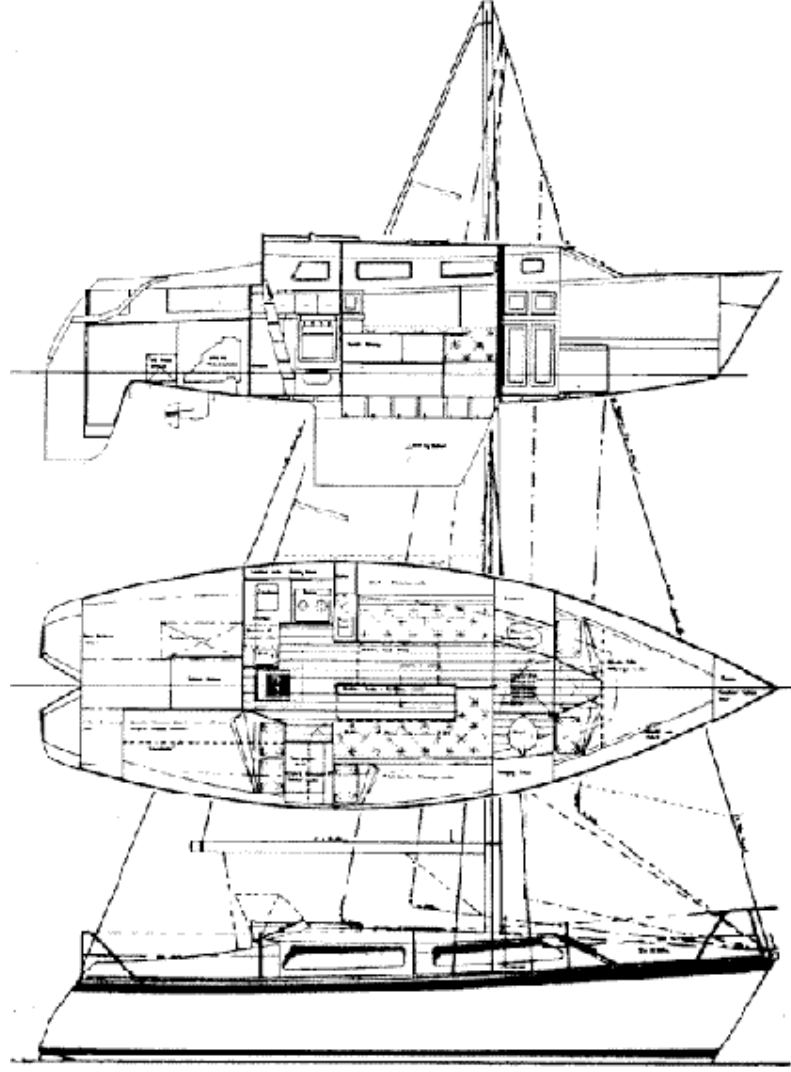

Resim 1. 64. Yat http://creativecolordesigninc.homestead.com/yatch_a.jpg

Gezi ve tatil amaçlı tekneler ve yatlar, taşıyacakları yolcu sayısına ve motor hacmine göre belli standart ölçülerde imal edilirler. Tekne ve yatlar, uzun süre karadan uzakta, denizde yaşamsal tüm işlemlere cevap verebilecek şekilde tasarlanmışlardır. Dolayısıyla tekne ve yatların iç hacimleri de, tıpkı incelediğimiz diğer hareketli mekânlar gibi minimum ölçekte çözülmektedirler.

Tekne ve yatlar, genelde üstte güverte, altta kamaralar olmak üzere en az iki katlı olarak tasarlanırlar. Çünkü araç seyir halindeyken su üzerinde belli bir görüş açısına ihtiyaç vardır. Güvertede; aracın çalıştırılması, yön değiştirmesi, demirlenmesi, vb. için bir kumanda masası, dümen gibi düzenek bulunmaktadır. Ayrıca kaptanın seyir durumunda rahatlıkla uzun süre oturabileceği bir de koltuğu vardır. Bunun haricinde güverte, yaşam mekânı olarak da kullanılır. Bundan dolayı, burada güneşe ve yağmura dayanıklı branda kumaşlarla kaplanmış rahat kanepeler ve masa bulunur.

²⁴ <http://www.gemipersoneli.com/bilgibank/araclar.asp>

Şekil 1.14. Yat Projesi

<http://www.kitsandboats.com/Plans/Caribbea%2030%20GRP%20or%20timber%20cruiser.ht>

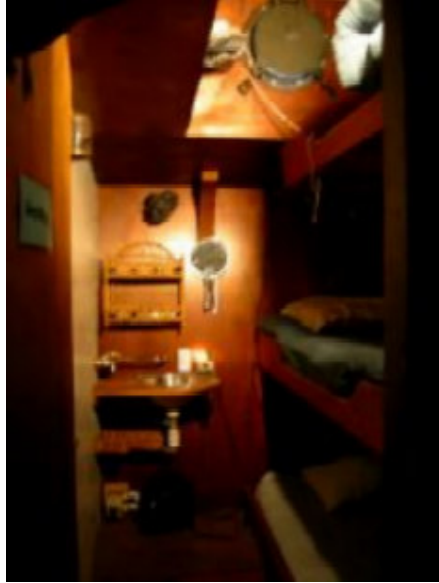
Güvertenin üzerine, farklı hava şartlarında da yaşam mekânı olarak kullanılabilmesi için açılıp kapanabilir tente ve brandalar gerilir. Makine odası, teknelerin arka kısımlarında kıçaltı tabir edilen yerde bulunmaktadır. Giriş kapağı kumanda bölümüne yakın, güverte zeminindedir. Tekne ve yatların alt katları ise yatma eyleminin gerçekleştiği kamaraların, mutfak, duş, tuvalet ve yaşam alanının bulunduğu mekânlardır.

Yat ve teknelerin içi, sınırlı alana sahip olup, yerleşim sorununun doğru çözümü için proje üzerinde yapılır (Şekil 1.14.). İsteğe göre bu aşamada eklentiler yapılabilir. İmalatta genellikle ağaç veya fiber malzeme kullanılmaktadır (Resim 1.65.).

Resim 1. 65. Yat İçi <http://www.fastyachts.co.za/NewPhotos/Yatch%20Interiors/Interior.jpg>

Hareketli mekânların tümünde olduğu gibi tekne ve yatlarda da tüm eşyalar ve donanım doğru ve dengeli yerleştirilmeli, ayrıca zemine veya duvarlara sabitlenmelidir (Resim 1.66.). Yolculuk sırasında dağılma ve kırılmaları önlemek için kapılar ve dolap kapakları sağlamca kapanacak şekilde imal edilmelidir. Raflarda koruma bandı kullanılmalıdır.

Resim 1. 66. Tekne İçinde Ranza Yataklı Kamara
<http://www.caravanstage.org/vesseltour/interior/photos.interior.html>

Tekne ve yatlarda başaltı kısmı kamara olarak kullanılmaya elverişlidir. Kamaralarda bazalı yatak ve sabit gömme dolap bulunur. İhtiyaca göre ranza yataklar kullanılabilir. Yaşam alanlarında, yola çıkacak kişi sayısına göre yatak, sabit oturma

elemanı ve optimum ölçülerde yemek masası bulunmalıdır. Oturma elemanlarının ve yatakların bazaları depolamaya müsait olmalıdır.

Duş, tuvalet ve mutfak olabildiğince fonksiyonel fakat minimum ölçülerde çözümlenmelidir. Kapasiteye göre temiz su depolaması yapılmalıdır.

Yatlar ve tekneler; konaklama, yakıt ve su ikmali, erzak gibi ihtiyaçlarını yat limanlarında karşılarlar. Yat limanlarında ortak kullanıma uygun duş, tuvalet ve çamaşırhane gibi hizmetler verilir. Ayrıca bu limanların kafe, bar, lokanta, gibi sosyal mekânlardan da yararlanılır.

1.5.1.5. Gemi Kamaraları

“Gemi, su üzerinde yüzen, insan ve yük taşımada kullanılan büyük bir teknedir. Genel kullanımda bu sözcük bir kayıktan daha büyük herhangi bir tekneyi tanımlarsa da, günümüzdeki anlamıyla gemi sözcüğü, açık denizde ya da iç denizlerde kullanılmak için yapılmış büyük tonajlı, güverteli tekneleri belirtir.”²⁵

Resim 1. 67. Seyahat Gemisi

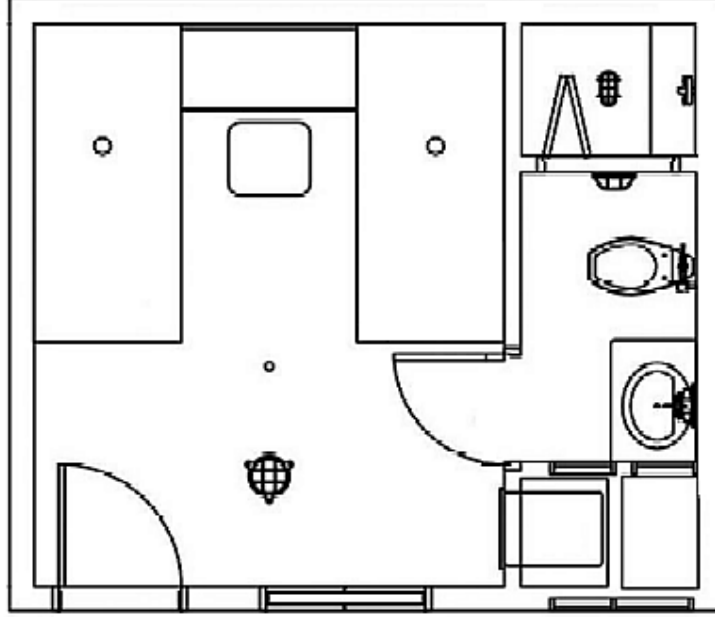
http://wystuff.com/gallery/view_photo.php?set_albumName=album23&id=ship

Taşınacak kişi sayısına göre farklı boyutlarda gemiler bulunmaktadır. Ticaret veya seyahat amaçlı kullanılan gemiler (Resim 1. 67.) , karayla bağlantısı kesildiği andan itibaren, mürettebat ve yolcuların tüm yaşamsal ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlanmıştır.

Gemiler yüzen şehirlere benzerler. Hemen her katta geminin donanımına göre ortak yaşam alanları ve sosyal mekânlar bulunmaktadır.

Genellikle mutfak ve çamaşırhane bölümü, tüm mürettebat ve yolcuların ortak yararlanabileceği şekilde organize edilmiştir. Bunun haricinde kamaralar; yatak, duş, tuvalet, depolama gibi hemen tüm fonksiyonları içinde barındırır. Gemi kamaraları, minimum ölçekte mobil mekânlara en iyi örneklerden biridir.

²⁵ http://tr.wikipedia.org/wiki/Gemi#Yolcu_gemileri, Yolcu Gemileri

Şekil 1. 15. Gemi Kamarası Planı

<http://www.pandaw.com/downloads/gallery/On%20Board/The%20Pandaw%20Stateroom.jpg>

Gemi kamaralarında eşya ve donanım zemin ve duvarlara sabitlenmelidir. Depolama için kullanılan gömme dolaplar, yatma eylemi içinse çok katlı ranza yataklar daha az yer kaplamaktadırlar (Şekil 1.15.). Ayrıca yatak bazalarına genellikle çekmece ilave edilerek depolama alanı oluşturulur (Resim 1.68.). Standart kamaraların içinde, minimum ölçülerde çözülmüş tuvalet ve duş kabini de bulunmaktadır.

Resim 1. 68. Standart Gemi Kamarası, http://www.australiantallships.com/content_images/SL-4shareCabin_Internet.jpg

Gemi kamaralarının konfor dereceleri ve boyutları, genelde fiyatlarıyla paralel olarak değişmektedir. Çünkü ne kadar küçük alanda ve ne kadar çok kişi bir arada barınırsa, yolculuk maliyeti o kadar düşmektedir (Resim 1.69.).

Resim 1. 69. Standart Gemi Kamarası

Bununla beraber eşya, donanım ve kullanılan malzemeler de çok değişken olabilir. Örneğin Resim 1.70.'te duvarları lambri kaplı, masif mobilyalarla döşenmiş ve halılarla kaplanmış tek kişilik lüks bir kamara örneği görülmektedir.

Resim 1. 70. Lüks Gemi Kamarası

1.5.1.6. Tren Yataklı Kompartımanları

Yolcu trenleri, uzun yolculuklarda yaşamsal hemen tüm ihtiyaçlara cevap verebilecek organizasyon ve donanım ve ray aralıklarına göre standart ölçülere sahip hareketli araçlardır. Trenler, yemek yeme, oturarak veya yatarak seyahat etme gibi farklı fonksiyonlara yönelik vagonlara ayrılmıştır.

Resim 1. 71. Tren Yataklı Kompartımanı

Yataklı ve kuşetli vagonlar, uzun süren yolculuklar sırasında yatarak uyuma ve dinlenmeye yönelik mekânlardır. Ülkemizdeki tren yataklı vagonlarında tek, çift veya üç kişilik yataklı kompartımanlar bulunmaktadır (Resim 1.71.). Kuşetli vagonlar ise standart altı kişilik kompartımanlardır, karşılıklı üçer adet katlanabilir ranza tip yatakları vardır (Resim 1.72.).

Yataklı kompartımanlarda katlanabilir yatak, katlanabilir masa, küçük bir lavabo (Resim 1.73.), giysi askılığı, ve bazen de mini buzdolabı bulunur. Akşamları, görevli kondüktör tarafından temiz çarşaf, yastık ve havlu dağıtılır. Tuvaletler genelde ortak kullanım bölgesindedir.

Trenlerde ayrıca restoran ve bar hizmeti veren yemekli vagonlar da bulunur. Yemekli vagon uzun yolculuklarda, lokanta, kafe, bar hizmeti görür, ayrıca sohbetler için de uygun bir ortamdır.

Resim 1. 72. Tren Yataklı Kompartmanı <http://www.ocf.berkeley.edu/~rleung/train.jpg>

Trenlerin yataklı vagonları uzun seyahatler için oldukça uygun ve konforludur. Ayrıca diğer ulaşım şekillerine göre tren yolculuğunun daha ekonomik olduğu da söylenebilir.

Resim 1. 73. Tren Lavabosu, <http://studyrussian.com/MGU/train/Train-toilet.jpg>

Dünyadan bir örnek olarak Çin'e baktığımızda, bütün bir vagonun sadece yataklı olarak hizmet verdiği görülmektedir. Vagonda oda bölüntüleri yapılmamış, böylece daha çok sayıda yatak yerleştirilebilmiştir. Yataklar ranza (Resim 1.74.) şeklinde üst üste yerleştirilmiş. Ayrıca eşyalar için bir de raf kullanılmıştır.

Resim 1. 74. Çin'de Yolcu Treni Yataklı Vagonu,
<http://www.bartellonline.com/chinapic.php?i=19300>

Tren vagonları arasında, koridorlarda (Resim 1.75.) rahatça gezinmek mümkündür. Böylece uzun seyahatlerde yaşanan ağrı ve tutulmalar kısmen önlenebilir.

Resim 1. 75. Tren Koridoru, <http://studyrussian.com/MGU/train/Train-gang.jpg>

1.5.2. Sosyal ve Kültürel Mekanlar

Sosyal ve kültürel mekânlar; okullar, kütüphaneler, sergi, konser, sinema ve tiyatro salonları vb. bireylerin eğitim, gelişim ve eğlence amacıyla bir araya gelerek toplumsallaştıkları merkezlerdir.

Sosyal ve kültürel etkinlikler; insanların entelektüel kimliğini oluşturmaya katkılarda bulunan ve ruhsal beslenmesine imkân tanıyan, bu amaca uygun inşa edilmiş veya düzenlenmiş mekânlarda yerlerini alırlar. Bu tür mekânlar, bireyleri bir araya getirerek ortak değerlere topluluk halinde çeşitli açılardan bakabilme imkânı sağlarlar. Sosyal ve kültürel hayattaki canlılık, toplumların yaşam kalitesini pozitif yönde etkileyen unsurlardan biridir. Bir toplumu dış dünyaya açarak tanıtıp kaynaştırabilecek en kolay dil de kültür ve sanat dilidir.

Kültürel ve sosyal yapılar, şehirlerin kimliğini oluşturan prestij yapıları sayılırlar. Ne yazık ki bu tür yapılar genelde yüksek nüfusun yaşadığı büyük şehirlerde yer almaktadırlar.

Minimum ölçekte sosyal ve kültürel mekânlar; çevremizde ve küçük yerleşim bölgelerinde var olmayan etkinlik ve hizmetleri, özel veya kamu kurumları yoluyla, halkın ayağına götürmek amacı güderek yola çıkan hareketli araçlardır.

Bu başlık altında minimum ölçülerde ve hareketli sosyal ve kültürel mekânları incelenmektedir.

1.5.2.1. Gezici Tiyatrolar

Gezici tiyatrolar, yerleşik düzeni olmayan gezgin tiyatro gruplarının etkinliklerini kapsamaktadır. Amaç, tiyatro salonu olmayan yerlerdeki halka sanatı götürmektir. Tiyatro oyuncularını ve teknik ekip, sahne, dekor, kostüm vb. yani oyunu oluşturan tüm kişi ve elemanlar sürekli yolculuk halindedir.

İlk gezici tiyatro etkinlikleri Rönesans döneminde İtalya'da ortaya çıkmıştır. "Commedia dell'Arte" (Sanat Tiyatrosu) olarak adlandırılan gezici tiyatro geleneği; bir bakıma amatör oyuncuların sadece saraylarda, kapalı kapılar ardında sahneledikleri "Bilgili Tiyatro-Drama" etkinliklerine bir tepki olarak doğduğu

düşünülmektedir. Çünkü sanat tiyatrosu, oyunlarını köy köy, şehir şehir dolaşarak bazen salonlarda bazen de meydanlarda, ama her zaman halka sergilemişlerdir. Halkla iç içe olma, sanatı saray sınırlarından çıkartıp yaygınlaştırma amacı gütmüşlerdir. Zamanla “Commedia dell'Arte” tüm Avrupa'ya yayılmıştır.

Türk geleneksel halk tiyatrosu “Ortaoyunu” geleneği de bir bakıma “Commedia dell'Arte” ile benzerlikler taşımaktadır. Yaklaşık aynı dönemlerin akımları olmalarının yanı sıra “Ortaoyunları” da halka açık meydanlarda sergilenmiştir. Ayrıca oyunların yapısal ve biçimsel özellikleri açısından da ortak noktalar dikkat çekmektedir.

16. Yüzyılın sonlarına doğru ise, İngiliz oyuncuların ünlü “Pageant Theater” (Gösteri Tiyatrosu) isimli gezici tiyatroları (Resim 1.76.) Avrupa'da yayılmaya başlamıştır.

Resim 1. 76. Brüksel’de Gösteri Tiyatrosu (Pageant Theater) 1615 Civarı,
http://www.peopleplayuk.org.uk/timelines/night_at_the_theatre.php?year=0&year=1&more=1&all_images=true

İngiliz Oyuncuların “Gösteri Tiyatrosu”, atlı arabalarla meydanlarda konvoy halinde geçit yaparak oyunlar sergilemekteydi. Bu atlı arabalardan her birine, bir sahnenin dekoru kurulmaktaydı. Bu dekor uygulanmış atlı arabalar, sahne sırasına göre geçit yaparak oyunlar anlatılmaktaydı. Gösteri tiyatrosu, dinsel tema üzerine kurulu hikayelerini genelde İncil’den almaktaydı.

Gezici tiyatrolar geleneği 19. yüzyıldan itibaren hem ülkemizde ve hem de Avrupa'da şehir, bölge ve devlet tiyatroları gibi yerleşik tiyatroların düzenli faaliyete geçmesiyle beraber önemini yitirmeye başlamıştır.

Ancak 20. yüzyılda tiyatrolar tekrar salonlardan çıkarak, gezici tiyatro geleneği yeniden başlamış, halkla iç içe olma amacını güden bir etkinlik halini almıştır.

“Örneğin Riksteatern İsveç Ulusal Tiyatrosu, kâr amacı gütmeyen, sahne sanatlarını teşvik eden, profesyonel tiyatrodaki yetenekleri 1933’ten beri destekleyen ve gösterilerini ülkenin birçok noktasına taşıyan bir kuruluş. Birgitta Englin’in yönetiminde gönüllü olarak çalışan bu kuruluş, 38 bin üyesiyle gezici tiyatro yapıyor. Her yıl 4 binden fazla temsil veren tiyatro 750 bin kişiye ulaşmayı başarıyor.

Resim 1. 77. Riksteatern Gezici Tiyatro Tırn http://www.rix90.se/cgi-bin/emAlbum.cgi?cmd=show_image&path=Lastbilar&img=7&tn=1

Riksteatern yaklaşık 70 yıllık çalışmanın sonucunda bugün İsveç’in neredeye bütün belediyelerini kapsayan bir ağa sahip. Riksteatern 240 yerel ve bölgesel tiyatro kuruluşu ve üyelerinden oluşuyor. Her bölgede oyunların bölgenin özelliklerine göre seçiminden sorumlu tiyatro danışmanları çalışıyor.”²⁶

Günümüzde gezici tiyatrolar sahnelerini, ışık, dekor ve kostüm malzemelerini turlar ve konteynerlerle taşımaktadırlar. Resim 1.77.’de İsveç Ulusal Tiyatrosunun malzemelerini taşıyan araç görülmektedir.

Ülkemizde de gezici tiyatro geleneğini sürdüren tiyatrolar bulunmaktadır. Örneğin Resim 1.78.’de Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları’nın sergilediği çocuk oyunu “Keloğlan”ın sahnelerini de içinde bulunduran gezici tiyatro aracı görülmektedir.

²⁶ http://www.ucansupurge.org/index.php?option=com_content&task=view&id=2465&Itemid=80

Resim 1. 78. Gezici Tiyatro Tır, <http://www.kocaeli.bel.tr/tr/3fl.asp?islem=incele&id=77>

Çok amaçlı kullanılabilen konteyner, burada yan kapağı açılarak sahne (Resim 1.79.- Resim 1.80.) haline gelmektedir.

Resim 1. 79. Gezici Tiyatro Sahnesi, <http://www.kocaeli.bel.tr/tr/3fl.asp?islem=incele&id=77>

Resim 1. 80. Gezici Tiyatro Sahnesi, <http://www.kocaeli.bel.tr/tr/3fl.asp?islem=incele&id=77>

1.5.2.2. Gezici Kütüphaneler

Gezici kütüphaneler, kütüphane olmayan yerleşim bölgelerinde kitap ödünç verme hizmeti görmek üzere, iç hacmi bu amaca uygun olarak tasarlanmış, hareketli araçlardır. Bu araçlar otobüs, karavan, minibüs ve hatta geniş hacimli binek otomobili gibi çok çeşitli tiplerde olabilirler.

Resim 1. 81. Öğrenciler İçin Gezici Kütüphane,
<http://www.thailandxi.com/Assets/Training/KonaPracticeTeach/bookmobile.jpg>

Gezici kütüphanelerin, hidrolik dış kapakları zemine paralel olarak açıldığında altında kitap rafları yüzeyi bulunan tipleri vardır. Kitaplık rafları yatayda ve dikeyde bölünerek kitaplar gruplara ayrılmıştır. Bu tür çözümlerinde, kütüphane aracının içinin depolama amaçlı olarak kullanıldığı görülmektedir (Resim 1.81.).

Gezici kütüphanelerin daha büyük otobüs, kamyonet, karavan gibi araçlarda uygulanması durumunda ise, kitapların depolandığı raf sistemi, aracın duvar ve zemin yüzeylerine sabitlenmelidir. Kitaplar, belli gruplara ayrılarak raflarda yerlerini alırlar. Kitapların bulunduğu raflar, araç hareket halindeyken dağılmaları önlemek amacıyla birtakım önlemler alınmalıdır. Örneğin kitaplıklar, sabitlendikleri duvara doğru belli bir eğimde uygulanabilirler (Resim 1.82.).

Resim 1. 82. Gezici Kütüphane, <http://www.gcdpl.lib.oh.us/images/bookmob4.jpg>

Araç hareket halindeyken kitapların sabit kalmasını sağlayacak bir diğer yöntem de kitapları duvara bağlamak olabilir. Kitap raflarının ön yüzeyinde uygulanacak elastik veya sabit bir bant dağılma ve dökülmeleri en aza indirecektir (Resim 1.83.). Ayrıca gezici kütüphanelerde kitapları incelemek için oturma elemanları da bulundurulmalıdır. Gezici kitaplıklar için doğal ışıktan yararlanmak da oldukça önemlidir.

Resim 1. 83. Gezici Kütüphane İçi, <http://www.mobilivre.org/gallery.html>

Resim 1.84. Gezici Kütüphane İçi

Gezici kütüphanelerde (Resim 1.84.) kitap ödünç verme ve alma kayıtlarının tutulabilmesi için bir de idari bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde bir masa ve oturma elemanı bulunmaktadır. Gezici kütüphaneler, ödünç verilen kitapların geri alınması ve yeniden dağıtım yapılabilmesi amacıyla, uğradıkları noktalara belirlenmiş zaman aralıklarıyla tekrar geri dönmektedirler.

1.5.2.3. Gezici Okullar

Gezici okullar, devletlerin eğitim politikaları doğrultusunda okul olmayan bölgelere verdikleri öğretim hizmetidir.

“20. Yüzyılın başında Fransa'nın izlediği politika, göçebe arabalarına kadar her yerde eğitim yasalarının uygulanması arzusunun üstüne kurulmuştur.”²⁷

Resim 1.85.'te çingene göçerlerin çocuklarına ders veren “Paris Gezgin Okulu.”

Günümüzde gezici okullar hâlen farklı sebeplerden dolayı kullanılmaya devam edilmektedir. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, özellikle güneydoğudaki tarım işçisi çocukların her sene hasat mevsimindeki göçüyle ilgili çalışmalar yapılmış, çocukların eğitiminin yarım kalmaması için gezici okul projesi geliştirilmiştir. Ayrıca nüfusun az veya dağınık olduğu yerlerde de gezici okullar görev yapmaktadırlar. Bu gezici okullarda gezici öğretmenler görevlendirilmektedir.

Resim 1. 85. Paris Gezgin Okulu 20. Yüzyılın Başları, Henriette ASSEO, Çingene Bir Avrupa Yazgısı, Y.K.Y., İstanbul, 2004

²⁷ Henriette ASSEO, Çingene Bir Avrupa Yazgısı, Y.K.Y., İstanbul, 2004

Gezici okul araçları konteyner, kamyon, otobüs gibi çok çeşitli tiplerde olabilir. Bu araçlar, öğrenci kapasitesine göre oturma elemanına sahip olmalıdır. Ayrıca gezici okullarda verilecek derslerin niteliğine göre yazı ve çizim masaları veya küçük bir laboratuvar bölümü de bulunmalıdır (Resim 1.86.).

Resim 1. 86. Gezici Okul İçi, <http://www.ecologybus.org/Graphics/bus-teaching.png>

Bu araçların içi hem doğal ışık alabilecek şekilde düzenlenmeli, hem de güçlü yapay aydınlatma elemanları da kullanılmalıdır. Derslerde kullanılacak araç ve gereçler için ayrıca raf ve depolama bölümleri oluşturularak, araç hareket halindeyken bu raf ve dolaplar sabitlenmelidir.

1.5.2.4. Gezici Marketler

“Şehrin çeşitli merkezi noktalarında park ederek, gün boyu halka tanzim satış hizmeti veren tamamıyla yeşil renkli, burunlu, arka kasaları kapalı Migros arabaları (Resim 1.87.) vardı.

Resim 1. 87. Gezici Migros, <http://www.hafif.org/etiket/gezici-migros-kamyonlariher-soka%C4%9Fa-bir-migrosmobil-migros>

Bu araçların kasalarının yan yüzlerindeki kapalı kanatlar yere paralel gelecek şekilde açılarak, satışı yapılacak olan malların bulunduğu raflar meydana çıkardı. Satış elemanları, kanadın arkasındaki bölüme geçerek satış yaparlardı. 1980’lerin ortalarında bu kamyonlar yerlerini, arka kapısından girilip, ön kapısından inilen, içi iki taraflı raflarla donatılmış, camsız, turuncu Migros otobüslerine bıraktılar.”²⁸

Resim 1. 88. Gezici Migros’un İlk Yılları (1955 Civarı)

Migros (Resim 1.88.), ilki 1957’de Beyoğlu balık pazarında olmak üzere birçok semtte mağazalar açmaya başlamıştır. 1990’larda ise “Gezici Migros” uygulaması tamamen kaldırılmıştır.

²⁸ <http://www.hafif.org/yazi/mobil-migros>, Gezici Migros

1.5.2.5. Gezici Sirkler

“Sirk, eğitilmiş hayvanların ve cambazların genellikle çadır içinde akrobasi hareketleri yaparak izleyicileri eğlendirdikleri gösteri türü ve bu gösterinin yapıldığı mekândır.

İlk sirkler bir daire etrafında atların dönmesi ve üzerinde akrobatların gösteri yapması şeklinde idi. Bu nedenle sirk kelimesi (Cirucus), dairesel anlamına gelen sirküler (circular) kelimesinden türetilmiştir.”²⁹

Resim 1. 89. Sirk Çadırı, <http://www.circus-renz.de/Universal.jpg>

“Sirklerde meslekler hâlen usta çırak ilişkisiyle kuşaktan kuşağa geçmektedir. Burada doğan çocuklar çoğunlukla aile mesleklerini devam ettirmektedirler. Öyle ki günümüzde pek çok sirk ailesi, aile tarihlerinin izini 1600'lü yıllara kadar sürebilmektedir.”³⁰

Bir sirk oluşturulan çadırlar, sahne, ışık ve ses sistemleri, seyirci sandalyeleri, büfe gibi bütün donanım taşınabilir özelliktedir. Taşıma için tır, kamyon, tren gibi çok çeşitli alternatifler seçilebilir. Gösterilerde kullanılan hayvanlar için özel boyutlarda taşıma kafesleri kullanılmaktadır (Resim 1.89.). Sirk ekibi çalışanlarının yaşam mekânları, aynı zamanda şehirden şehire yolculuk yaptıkları karavan ve konteyner gibi hareketli araçlardır.

²⁹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Sirk>

³⁰ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Sirk>

Resim 1. 90. Sirk Hayvanı Taşıma Aracı, <http://pro.corbis.com/search/searchFrame.aspx>

Sirk çalışanları, malzemeler ve gösterilerde kullandıkları hayvanlarla bir şehirden bir şehre taşınırken çoğunlukla demiryolunu, bazen de karayolunu kullanırlar (Resim 1.90.). Sirk araçları, yük trenlerinde platform vagonlara bağlanarak oldukça sağlıklı ve zahmetsiz bir şekilde taşınabilirler (Resim 1.91.).

Resim 1. 91. Sirk Arabaları Taşınırken, <http://www.trainweb.org/circus/images/loading4.jpg>

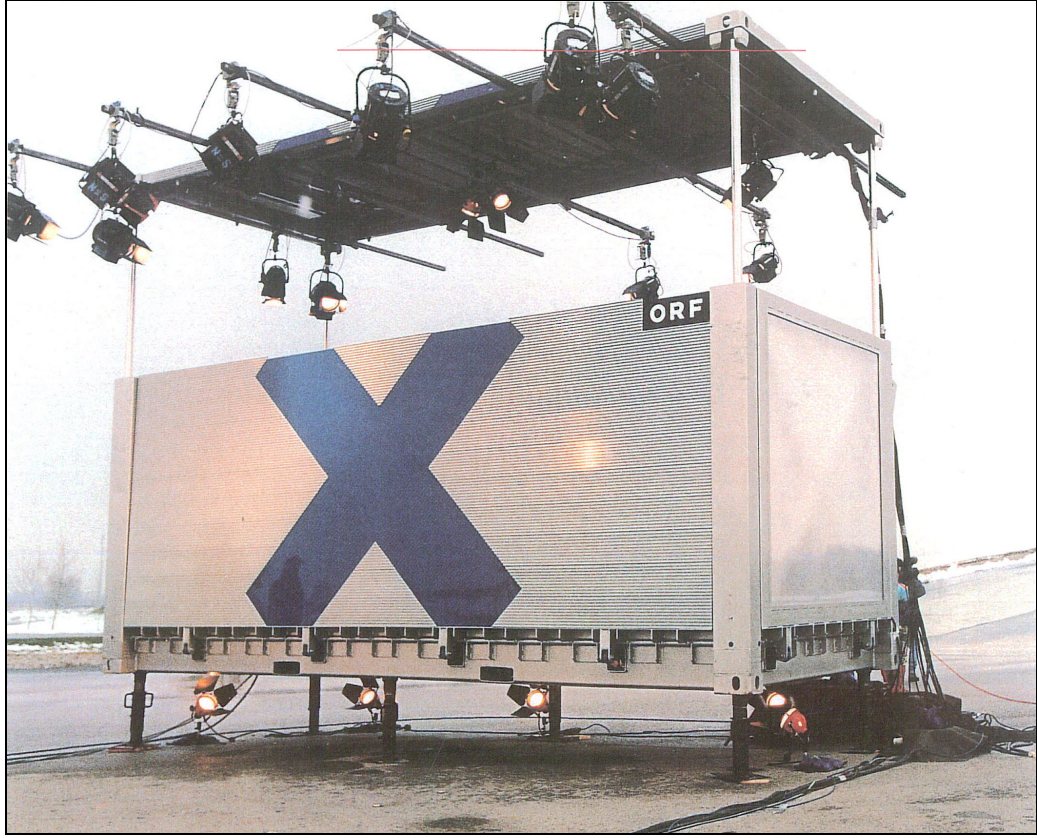
Resim 1. 92. Sirk Palyaçosu ve Karavanlar <http://pro.corbis.com/search/searchFrame.aspx>

Sirk ekibi ve çalışanları (Resim 1.92.), yaşamlarını göçerek sürdürürler. Bundan dolayı yaşam mekânları ve donanımı da hareketliliğe uyumlu olmalıdır. Sirklerde genellikle tercih edilen yaşam mekânları tam donanımlı karavanlar ve konteynerlerdir (Resim 1.93.). Bunların yanı sıra ortak kullanıma uygun çamaşırhane, duş ve tuvaletler de taşınabilir özelliktedir.

Resim 1. 93. Sirk Alanı İçinde Karavan ve Tırlar

1.5.2.6. Gezici Tv Stüdyosu ve Canlı Yayın Araçları

Resim 1. 94. Gezici Tv Stüdyosu Kurulum Aşaması, Frame Dergisi, 33. Sayı, 2003, Sayfa 66.

Televizyonculuk dünyası, teknolojik gelişmelere en yakın olması gereken sektörlerin başında yer almaktadır. Televizyon yayıncılığı, artık sadece stüdyoyla sınırlı değil, her an her yerde olabilmeyi gerektirmektedir.

Örneğin Viyana’da tasarlanıp hayata geçirilen bu gezici televizyon stüdyosu; tam donanımlı taşınabilir bir konteyner (Resim 1.94.). Konteynerin yerden yüksekliği ayarlanabilmekte, yan kapaklarının tümü açılarak sahneyi oluşturmaktadır. Hareketli ışık donanımını hidrolik asansör sistemli tavan taşımaktadır. Bir tırın üzerinde rahatlıkla taşınabilen gezici stüdyo sahnesi; konserler, tartışma, haber programlarında ve canlı yayınlarda kullanılabilir. Resim 1.95’te ise gezici televizyon stüdyosunun kurulmuş ve çekim yapılırken durumu görülmektedir.

Resim 1.95’te ise gezici televizyon stüdyosunun kurulmuş ve çekim yapılırken durumu görülmektedir.

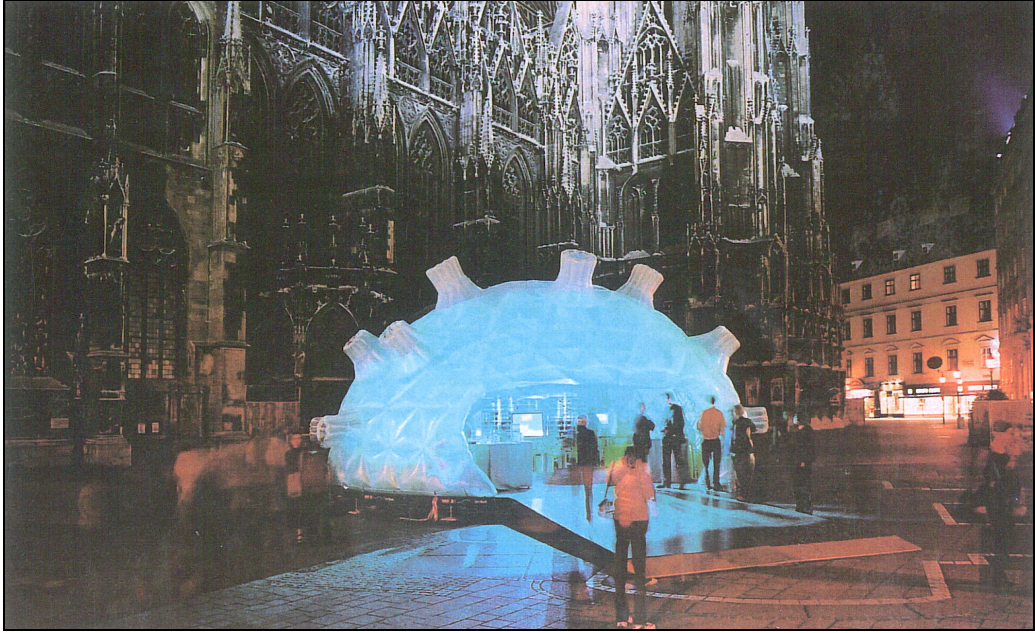
Resim 1. 95. Gezi Tv Stüdyosu Çekim Sırasında, Frame Dergisi, 33. Sayı, 2003, Sayfa 66.

Resim 1. 96. Canlı Yayın Aracı, Frame Dergisi, 33. Sayı, 2003, Sayfa 67.

Resim 1.95.-1.96. ve 1.97.'de görülmekte olan "Language Pavilion" isimli canlı yayın aracı, bir önceki sayfadaki gezici televizyon stüdyosunun tamamlayıcısı niteliktedir. İçinde ekranlar ve kumanda masası bulunan bu sıra dışı canlı yayın aracı, daha çok bir sanat eserini andırmaktadır. VMA (Veech Media Architecture) mimari bürosunun tasarımı "Language Pavilion", gerçekten de 2003 yılında Viyana Sanat Fuarında sergilenmiştir.

Canlı yayın aracı; tır, helikopter veya kapalı konteynerde taşınmaya uygun özellikler taşımaktadır.

Resim 1. 97. Canlı Yayın Aracı, Frame Dergisi, 33. Sayı, 2003, Sayfa 67.

1.5.2.7. Gezici Sağlık Araçları

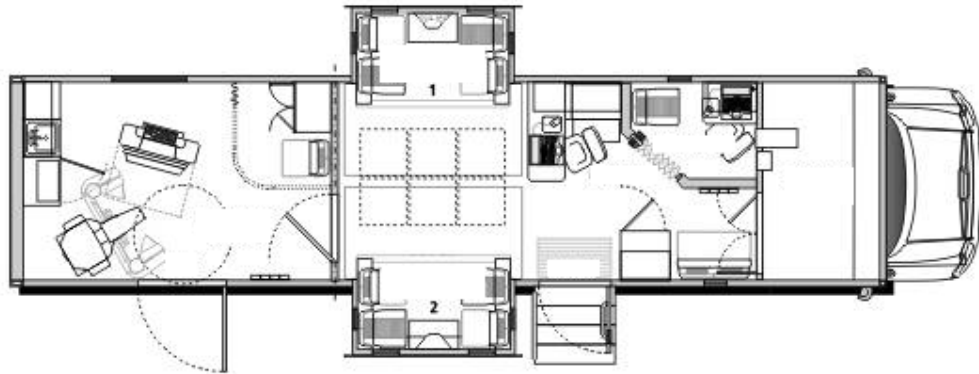
Gezici sağlık araçları; genel halk sağlığı kontrolleri, aşı kampanyaları, çocuk ve kadın sağlık taramaları gibi hizmetleri halka götüren araçlardır.

Yerleşik sağlık kurumlarının yetersiz olduğu ve insan yerleşiminin dağınık olduğu bölgelerde gezici sağlık araçları (Resim 1.98.) rutin aralıklarla toplum sağlığını korumak ve yükseltmek amacıyla hizmet vermektedirler.

Resim 1. 98. Gezici Sağlık Aracı

Gezici sağlık hizmetleri; bir doktor, bir pratisyen ve iki hemşireden oluşan sağlık ekibi tarafından verilmektedir. Bu tür sağlık araçları, hasta kaydı ve muayenesi ile ilgili iki ana bölümlerinden oluşmaktadır.

Şekil 1. 16. Gezici Sağlık Aracı Plan Görünüşü <http://www.mobileoutreach.org/>

Şekil 1.16.'da görülmekte olan konteyner, bir gezici sağlık aracına dönüştürülmüştür. Örnekteki konteynerin orta bölümünde yerleşim halinde dışa doğru açılabilen hasta

bekleme bölümü bulunmaktadır. Aracın ön kısmı hasta kaydı ve ön görüşmeler için düzenlenmiştir. Bu bölümde hemşirelerin oturabileceği bir çalışma masası ve sandalyesi bulunmaktadır. Ayrıca ecza dolabı, sterilizasyon kabini, ilaç soğutucusu ve küçük bir laboratuvar bu bölümdedir.

Aracın arka kısmı ise muayenehane olarak hazırlanmıştır. Bu bölümde ise dolaplı bir soyunma kabini, lavabo, ilaç ve alet dolabı, muayene masası ve doktor masası bulunmaktadır.

1.5.2.8. Gezici Banka Şubeleri

Ülkemizde birçok banka, şubelerinin bulunmadığı kimi tatil yöreleri başta olmak üzere, fuar ve kongre organizasyonları, toplu ulaşım alanları, okul ve üniversite kampüsleri gibi bankacılık hizmetlerine ihtiyaç duyulabilecek her noktada gezici şube hizmeti vermektedir (Resim 1.99.).

Resim 1. 99. Gezici Banka Şubesi, <http://www.caribbeanportreviews.com/Antigua.htm>

Gezici banka şubelerinde vezne ve banka otomatı bölümleri bulunmaktadır. Vezne bölümünde veznedarın müşteriye hizmet verebileceği dışarıya açılan yan pencere bölümünde işlem bankosu bulunmaktadır. İşlem bankosu üzerinde bir güneşlik bulunmaktadır. İdari işlemler bir bilgisayar yardımıyla yapılmaktadır, dolayısıyla veznedarın bir bilgisayar masası ve sandalyesi olmalıdır.

Gezici bankalarda aynı zamanda dahili otomat ta bulunmaktadır. Banka otomatı, büyük hacimli bir makine olup, genelde aracın arka bölümüne sabitlenmektedir.

Otomatın günlük rutin teknik bakım ve kasa sayım kapakları aracın içine doğru açılmaktadır (Resim 1.100.).

Resim 1. 100. Gezici Banka Otomatı,
<http://www.blonnet.com/2002/12/13/stories/2002121300431000.htm>

1.5.2.9. Gezici Tahsilat Araçları (Vezneler)

Halkın fatura ödemelerini kolaylıkla ve aksatmadan yapabilmesi için merkeze uzak belde, mahalle ve köylerde gezici tahsilat araçları kullanılmaktadır. Nüfusun yoğun olduğu çarşı, pazar gibi yerlerde konaklayan gezici tahsilat araçları, merkezi sisteme bağlantılı şekilde hizmet vermektedirler (Resim 1.101.).

Resim 1. 101. Gezici Tahsilat Aracı, <http://www.gaski.gov.tr/gaski/img/vezne.jpg>

Gezici tahsilat araçlarının (Resim 1.102.) içinde aracın büyüklüğüne göre bir veya iki vezne görevlisi yer almaktadır. Tahsilat işlemleri merkezi sisteme bağlı olarak yapıldığından dolayı araçta bilgisayar donanımı bulunmalıdır. Müşteri hizmet bankosu dışı açılan pencere bölümünde yer almalıdır. Dosyalama, kayıt ve bilgisayar için personel sayısına göre çalışma masası ve sandalyesi vardır.

Resim 1. 102. Gezici Tahsilat Aracı İçi,
<http://www.lancsyscs.org/pendle/DisplayArticle.asp?ID=2535>

1.5.2.10. Gezici Sinemalar

Sinema evrensel bir sanat dalıdır. Sinema salonlarının çoğu ne yazık ki yoğunlukla büyük şehirlerde bulunmakta. İzleyicinin, bu önemli sanat dalından yararlanabilmesi için sponsorlar aracılığıyla veya yerel yönetimlerin yapımçı firmalarla işbirliği ile sineması olmayan kent ve kasabalara gezici sinema hizmeti götürülmektedir (Resim 1.103).

Resim 1. 103. İrlanda'da Gezici Sinema, <http://www.cinemobile.net/Pictures.html>

Dünyada çeşitli örneklerini gördüğümüz gezici sinemalarda, genellikle bütün sistemi içinde barındıran büyük araçlar kullanılmaktadır. Resim 1.104.'te İrlanda'da 2001 yılından itibaren kullanılmakta olan gezici sinema görülmektedir.

Resim 1. 104. İrlanda'da Gezici Sinema Kurulum Aşaması,
<http://www.cinemobile.net/Pictures.html>

Tır üzerinde taşınabilen gezici sinemayı içinde barındıran bu konteyner, yan yüzeyleri kayarak normal tır genişliğinin üç katına kadar açılabilme özelliğine sahiptir. Girişin sol tarafında film makine dairesi, sağda ise seyirci koltukları yer almaktadır (Resim 1.105.).

Resim 1. 105. İrlanda'da Gezici Sinema Girişi, <http://www.cinemobile.net/Pictures.html>

Resim 1. 106. İrlanda’da Gezici Sinema İçi, <http://www.cinemobile.net/Pictures.html>

İncelediğimiz gezici sinema örneği (Resim 1.106.), 100 kişi seyirci kapasitelidir. Katlanabilen koltuklar, kayarak açılabilen yan duvarlarla beraber hareket etmekte ve orta sırada birbirlerinin içine geçmektedirler. Sinema perdesi, aracın arka tarafında bulunmaktadır.

1.5.2.11. Gezici Polis Karakolları

Gezici polis karakolu (Resim 1.107.), tanık ve kanıtların toplanması, kimlik ve ceza bilgilerinin tespiti, ifadelerin alınması, suça ve suçluya yerinde müdahale gibi işlemleri olay yerinde gerçekleştirebilmek üzere geliştirilmiş bir araçtır.

Resim 1. 107. Gezici Polis Karakolu, <http://mobese.iem.gov.tr/images/imagesmbs/65.jpg>

Gezici polis karakolunda, bir komiser ve polis memuru ekibi bulunmaktadır. Olaylara daha hızlı müdahale etme ve daha hızlı hizmet verme amacıyla yola çıkan gezici polis karakolunda, tam donanımlı “Mobil-K” isimli (Resim 1.108.) taşınabilir bilgisayarlı bir ünite bulunmaktadır. Gezici polis karakolu, tüm asayiş ve trafik olaylarında görev yapmaktadır.

Resim 1. 108. Mobil-K Ünitesi http://mobese.iem.gov.tr/images/imagesmbs/36_.jpg

“Mobil-K adı verilen ünite, bir çanta içerisinde, bilgisayar, yazıcı, fotoğraf makinesi ve ihtiyaç duyulan diğer ekipmanların entegre edilmesi ile oluşturulmuştur. Olay yeri ile ilgili tespitler, ifadeler, tutanaklar ve olay yeri fotoğrafları ve en kısa sürede ilgili birimlere iletilmektedir. Üç saat şarj gerektirmeden mobil hizmet sunulabilmektedir. Polis araçlarından, “Mobil Karakol” ünitesi üzerinden, komuta kontrol merkezinden pasaport, ehliyet, araç tescil ve ruhsat sorgulamaları da yapılabilmektedir.”³¹

1.5.2.12. Gezici Oteller

Merkezi Danimarka’da bulunan bir seyahat şirketi, tüm Avrupa gezileri için bir gezici otel tasarlayarak hayata geçirmiştir. Gezici otel, önde bir otobüs ve arkada çekme bir konteyner ile iki parçadan oluşmaktadır (Resim 1.109.).

³¹ <http://mobese.iem.gov.tr/mobilk.htm>

Resim 1. 109. Danimarka’da Gezici Otel“Det Rullende Hotel”, <http://www.detrullendehotel.dk/>

Gezici otelde, önde hareketi sağlayan otobüsün içi yaşam mekânı olarak organize edilmiştir. Burada yolcu sayısına göre rahat koltuklar, yemek ve oyun masaları bulunmaktadır. Ayrıca otobüste bir de ev sineması perdesi bulunmaktadır (Resim 1.110.).

Otobüsün çektiği, gezici otelin diğer parçası ise yatak kabinleri, duş ve tuvaletin bulunduğu, bu amaca uygun inşa edilmiş bir konteynerden oluşmaktadır. Yatak kabinleri, tıpkı Japon kapsül otellerdeki gibi minimum ölçülerde uygulanmıştır. Çok katlı ranza şeklindeki yatakların üstünde kapaklı depolama rafları bulunmaktadır. (Resim 1.111.). Yatak bölümü 30 yolcu kapasitelidir.

Resim 1. 110. Gezici Otel Yolda <http://www.detrullendehotel.dk/>

Resim 1. 111. Gezici Otel Yataklı Kompartmenti, <http://www.detrullendehotel.dk/>

Gezici otel otobüsünün çatısı, bisiklet ve rafting malzemesi taşımaya uygun hale getirilmiştir. Böylece yolcuların belirledikleri yerlerde konaklayarak, doğa sporları etkinlikleri düzenlenebilmektedir (Resim 1.112.-1.113.).

**Resim 1. 112. Danimarka’da Bulunan Gezici Otel“Det Rullende Hotel”
<http://www.detrullendehotel.dk/>**

Resim 1. 113. Gezici Otel'de Doğa Sporları Etkinliği, <http://www.detrullendehotel.dk/>

1.5.3. Bilimsel Araştırma Amacıyla Kullanılan Mekanlar

Bilimsel araştırma amacıyla kullanılan mobil mekânlar; keşif ve araştırmalarda kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Kullanım amacına yönelik olarak farklı tiplerdeki bu tür mobil mekânlara örnek olarak uzay araçları ve denizaltı verilebilmektedir.

Hem uzay aracı ve hem de denizaltı örneklerinde de, teknik donanım öne çıkmakta, yaşam alanları minimuma inmektedir. Bir diğer ortak nokta da her iki örnekte de hayati ihtiyacımız olan oksijen rezervlerle sınırlı olup, araştırma ve görev programlamaları bu rezervlere bağlı olarak yapılmaktadır.

Bilimsel araştırma ve keşiflerde kullanılan bu tip araçlar ayrıca askeri amaçla da kullanılmaktadırlar.

Şekil 1. 17. Çin Hareketli Savaş Saldırı Aracı (İmparator Kangxi Dönemi 1680 Civarı), Robert Kronenburg, Portable Architecture, Architectural Press, First Published, England, 1996

Çin İmparatoru Kangxi döneminde tasarlanan, Ruslarla uzun seneler süren sınır savaşları sırasında kullanılmış olduğu tahmin edilen savaş saldırı aracı (Şekil 1.17.), hareketlilik, keşif ve istilanın geçmişte de ne denli önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir.

1.5.3.1.Uzay Araçları

“Uzay aracı (Resim 1.114.), dünyanın yüzeyi ve atmosferi dışında, dış uzayda çalışmak üzere tasarlanmış bir araçtır. Uzay aracı insanlı veya insansız olabilir. Bir uzay aracı haberleşme, dünyanın gözlemlenmesi, meteoroloji, gezegen keşfi, uzay turizmi veya uzay savaşımı gibi görevler için yapılmış olabilir. Uzay aracı terimi aynı zamanda yapay uyduları tanımlamakta da kullanılır.

Resim 1. 114. Uzay Aracı Discovery, <http://spaceflight.nasa.gov/gallery/images/shuttle/sts-121/hires/iss013e48778.jpg>

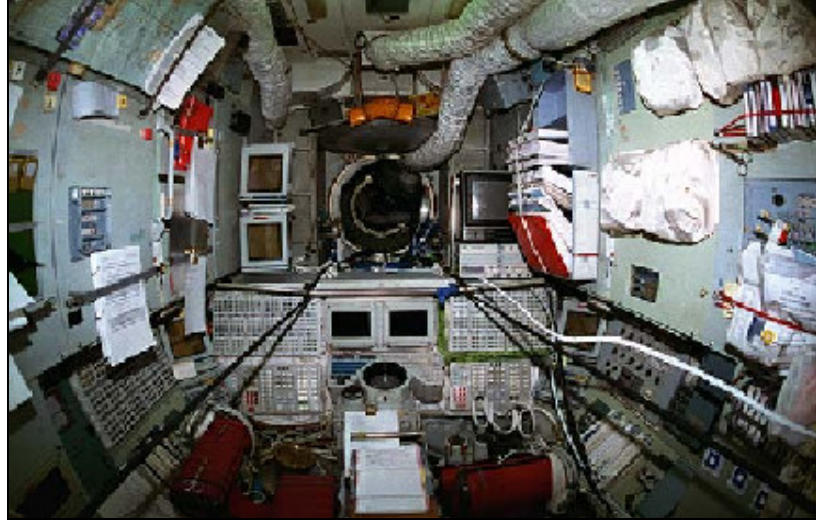
Uydular görev profiline göre farklı alt sistemlerden oluşurlar. Bir uzay aracı şu alt sistemleri içerebilir: yükseklik belirleme ve kontrol, yol gösterme, seyir ve kontroller, haberleşme, kumanda ve veri idaresi, güç, ısı kontrol, itici güç, yapılar, ve yük. İnsanlı uzay araçları buna ek olarak mürettebat için yaşam destek sistemlerine de ihtiyaç duyarlar.”³²

Filmlerde izleyiciye yansıtılan ve hayran olunacak kadar hijyenik ve son derece modern mekân anlayışına sahip olduğu sanılan uzay araçlarının içi, aslında hayal kırıklığı yaratacak derecede karmaşık kablolarla ve araç gereçle donatılmış bir yapıya sahiptir.

Ayrıca insanlı uçuşlarda yaşam destek sistemleri ihtiyacı, oksijen rezervlerinin sınırlı olması vs. sebeplerden dolayı bu mekanlarda çok sınırlı yaşam alanı bulunmaktadır.

Uzay araçları ile ilgili NASA (Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi) kaynaklı fotoğraflar bulunmaktadır. Örneğin Resim 1.115.’te bir kumanda odası görülmektedir.

³² http://tr.wikipedia.org/wiki/Uzay_arac%C4%B1, Uzay Aracı

Resim 1. 115. Uzay Aracı İçi, <http://spaceflight.nasa.gov/history/shuttle-mir/multimedia/m-photo.html>

Uzay araçlarının içi, dört bir yanı karmaşık teçhizatla donatılmıştır. Ortamın yerçekimsiz oluşu sebebiyle araç-gereç ve donanım duvarlara sabitlenmiştir (Resim 1.115.- Resim 1.116.).

Resim 1. 116. Uzay Aracında Çalışma, <http://spaceflight.nasa.gov/gallery/images/shuttle/sts-116/html/s116e05212.html>

Resim 1. 117. Uzay Aracında Çalışma, <http://spaceflight.nasa.gov/history/shuttle-mir/multimedia/m-photo.html>

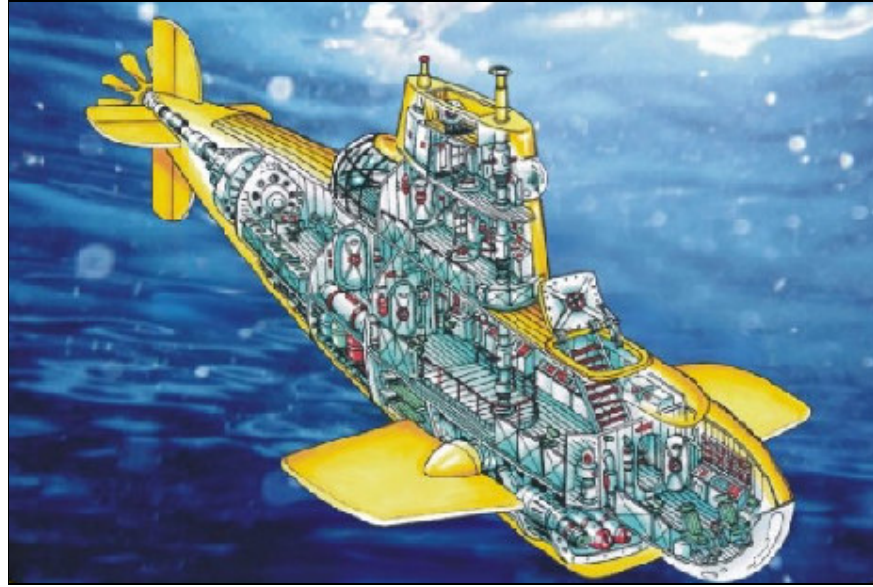
Resim 1.118.'de görülmekte olduğu gibi, yerçekimsiz ortamda en doğal ihtiyaç olan uyku için bile özel donanımlı yatak gerekmektedir. Bu yataklar, astronotlar uyurken yerçekimsiz ortamda sabit kalabilmeleri için geniş sabitleyici bantlarla donatılmıştır.

Resim 1. 118. Uzay Aracında Uyku, <http://spaceflight.nasa.gov/history/shuttle-mir/multimedia/m-photo.htm>

1.5.3.2. Denizaltı

Denizaltı, hem su üstünde hem de dalarak su altında hareket edebilen bilimsel araştırma ve savaş gemisidir. (Resim 1.119.)

Resim 1. 119. Denizaltı İllüstrasyonu,

<http://www.epilogue.net/cgi/database/art/view.pl?id=56162> denizaltı3

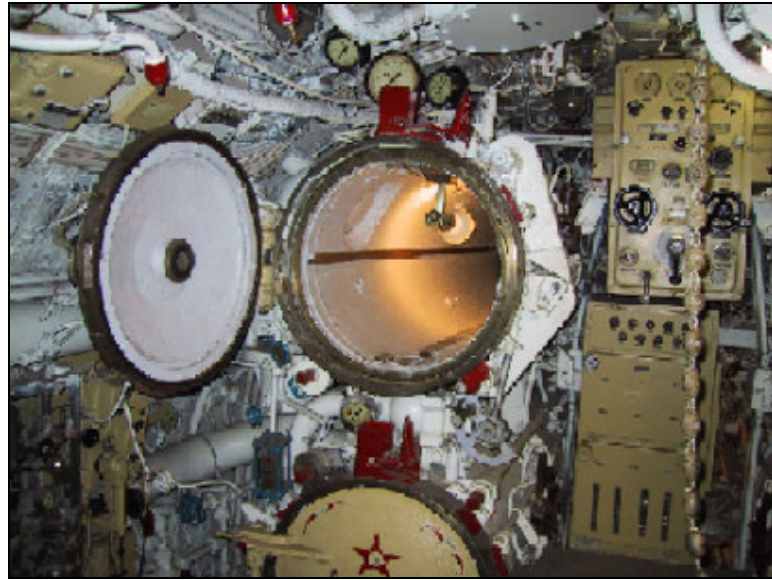
“Denizlerin altına inmek, deniz içi ve deniz dibi nimetlerinden yararlanmak düşüncesinin insan aklını uğraştıran binlerce yıllık bir geçmişi vardır. Fakat denizlerin gizleyici ve örtücü niteliğinden yararlanılarak denizaltı gemilerini deniz kuvvetlerine bir vurucu güç unsuru olarak katılması fikrinin Büyük İskender ile başladığı rivayet edilir. Aristo, Büyük İskender’in Tire şehrinin alınmasında kendisine 7 ay direnen bu denizci ve savaşçı insanları yenebilmek için fiçı şeklindeki su altı silahlarından yararlandığını yazmaktadır. 1531’de Guglielmo De Lorena’nın İtalya’da Nemi Gölü’nde dalgıç hücresiyle bir saat, Osmanlı’da da saray eğlenceleri kapsamında timsah biçimli bir tekne ile bir süre su altında kaldıkları bilinmektedir.”³³

Denizaltılar da tıpkı uzay araçları gibi çok sınırlı yaşam alanlarına sahiptirler. Resim 1.120.’de 2. Dünya Savaşında kullanılan denizaltında ranzalı yatma bölümü görülmektedir. Tavanda asılı olarak ekmeç, kurutulmuş et; yatak altlarında da erzak sandıkları ve meyve depolanmıştır .

³³ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Denizaltı%C4%B1>, Denizaltı, 2006

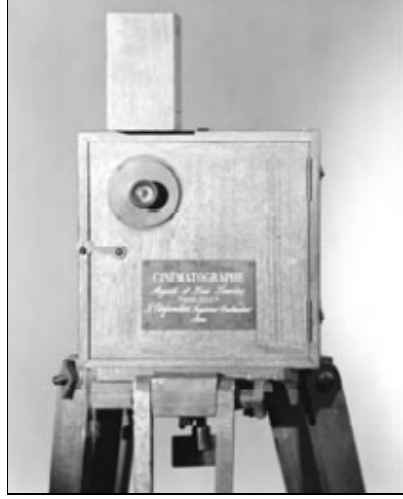
Resim 1. 120. Denizaltı İçi, http://web.ics.purdue.edu/~pszotag/Pictures/2001-11-22_chicago/page_03.htm

Resim 1. 121. Denizaltı İçi, <http://www.anders.com/pictures/public/04-views/> denizaltı1

2. BELGESEL FİLM

“Hayat fazla gerçekçi bir belgeseldir, beyazperde ise fazla şiirsel bir hayat.”³⁴

Resim 2.1. Fransız L.Lumiere'nin İlk Görüntü Kayıt Eden Cihazı Sinematograf,
<http://en.wikipedia.org/wiki/Image:CinematographeCamera.jpg>

Fransız Louis Lumiere 1895'te, ilk görüntü kayıt eden cihaz olan sinematografi icat etmiştir. (Resim 2.1.) Lumiere'nin sinematografla çektiği ilk görüntüler hem sinema, hem de belgesel tarihinin miladı olarak kabul edilir. (Resim2.2.) Bundan dolayı Lumiere belgesel filmin yaratıcısı ve öncüsü sayılır.

Resim 2.2. Lumiere'nin Çektiği İlk Görüntülerden (La Sortie des Usines 1895) “Fabrikadan Çıkış”, http://filmyear.typepad.com/blog/2006/06/the_first_film_.html

³⁴ Bünyamin ESEN, 2005, Deneme, <http://www.sinemadefteri.com/?p=159>, 5 Ağustos 2006.

Ünlü film kuramcısı Paul Rotha (2000) belgeseli şöyle tanımlamaktadır:

“Belgesel olarak adlandırdığımız film yapım yöntemi, sinema tarihi içinde herhangi bir zamanda apayrı özellikleri olan bir tür değildir. Belgesel türü, birdenbire bir manifesto şeklinde, belirli bir yönetim biçimi olarak ortaya çıkmamıştır. Belgesel filmler, daha çok materyalist nedenlere bağlı olarak, bir zaman döneminin ötesinde olarak oluşmuşlardır; bu kısmen amatör çalışmaların sonucu, kısmen de estetik kaygıların neden olduğu bir durumdur.”³⁵

Belgesel film; konusu önceden belirlenmiş de olsa, bir senaryoya bağlı olmadan, kaynağını ve konusunu doğadan alarak, yabancı coğrafyalardaki bilmediğimiz ve tanımadığımız çevre, insan toplulukları ve olguları olabildiğince objektif bir tavırla aktarmaya çalışan film türüdür.

Belgesel filmin en önemli özelliği, şüphesiz “belge” özelliği taşımasıdır. Dolayısıyla belgesel filmcinin en büyük sorumluluklarından biri, çektiği filmin doğru ve tarafsız özellikler taşıması gerekliliğidir.

Gerçekler yansıtılırken yönetmenin tutumu ve katkıları çok önemlidir. Belgesel filmin; yaşanan dönemin tarihi değerlerini de yansıtması açısından yönetmen, hem bilimsel çerçeveden uzaklaşmamalı, hem de doğruları olabildiğince nesnel bir tutumla yansıtılabilmelidir. Buna rağmen belgesel yönetmeni; hem donanımı, anlayışı ve dünya görüşü ile, ve hem de teknik olanaklar yani kamera, kurgu ve ses teknikleri aracılığıyla kendi şahsi bakış açısını da olabildiğince yansıtılabilmelidir.

“Bir gezgin, bir antropolog ve bir belgesel film yönetmeninin birçok ortak yönü olabilir; aralarında belki de en önemlisi yolculuktur. Yolculuk, hepsinin yapacakları işi yapabilmelerinin önkoşuludur. Bu yolculuk metaforunun gerçek bir yolla çoğu kez çakışmasıysa tesadüf değildir. Ötekiyle karşılaşmak isteyen yolcu ister istemez kendi kültürel sınırlarından çıkmak zorundadır. Bu üç yolcunun en büyük farkı ise ürettikleri bilgidir. Aynı anlam küresini kendi yöntemleriyle okur ve anlatırlar. Anlattıkları hikayelere bilimsel olsun olmasın, bir keşif ve macera kokusunun sinmesi neredeyse kaçınılmazdır...”³⁶

“Sizleri yaklaştırmak için uzaklara gidiyoruz.”³⁷

³⁵ Paul ROTH, 2000. Belgesel Sinema, İzdüşüm Yayınları, İstanbul.

³⁶ Önder Murad ÖZDEMİR, 2005. Dünyayı Keşfetmek Üstüne, Sanat Dünyamız Kültür ve Sanat Dergisi, YKY, İstanbul, Bahar, 106.

³⁷ National Geographic TV, Reklam Spotu

“Antropologlar, gezginler ve belgesel film yönetmenleri farklı dünyalar arasında birer çevirmen gibi çalışırlar. Bu dünyalara adım atan araştırmacı, öteki dünyaların aktörleri için bir yabancıya dönüşür. Yabancı topraklardaki bu çevirmenler; tanıklıklarını, izlenimlerini bizim dünyamıza aktarırlar...”³⁸

“Bırakın araştırmacılarımız dünyayı sizin için keşfetsin.”³⁹

“Birçok belgesel film, kelimenin gerçek anlamıyla -ya da örtük olarak- bir seyahat motifi içerir. Reklam spotlarında da görüldüğü gibi belgesel kanalları, bu vaadi gizlemezler. Kameralar bilinmeyen dünyaların içine dalar ve yabancı toprakları izleyicilerine “getirirler”. Bu seyahatin izleyici açısından belki de en rahatlatıcı yönü, bütünüyle güvenli olmasından kaynaklanır. Belgesel kanallarının yapımlarında araştırmacıların başına bir şey gelebilir. Kanallarda gösterilenler bu tehlikeyi açık açık gösterir: Kameralar parçalanır, araştırmacılardan bazıları yaralanır, vs...”⁴⁰

Örneğin “Timsah Avcısı” olarak da bilinen ünlü doğa belgeselcisi Steve IRVIN, 2006’da Avustralya’da “Great Barrier Reef” olarak bilinen “Büyük Mercan Resifleri”nde bir belgesel film çalışması sırasında su altında çekim yaparken, dikenli bir vatozun göğsünden sokması sonucunda talihsiz bir şekilde hayatını kaybetmiştir.

“Bütün bunlar olup biterken, izleyici ekran karşısında güvendedir. Öteki dünyaların tehlikeleri ona koltuğundayken ulaşamayacaktır. Bu tehlikelere belgeselciler onun yerine katlanmaktadır...”⁴¹

Belgesel filmin, bilgilendirmenin yanı sıra, eğitici yönü de vardır. Bu anlamda yönetmenin bilim, sanat ve tarih alanlarında da birikiminin olması gerekli görülmektedir.

“Belgesel film yapımı, kabaca gerçek hayatın soyut düşünceye dönüştürülmesinden ibarettir. Kendisini araştırmacıya bir bütün olarak sunmayan dünyaya dair bilgiler toplanır, sınırlandırılır ve yorumlanır. Ötekinin dünyasını gözleyen belgeselci, gerçek ilişkileri sınıflandırılmış ilişkilere dönüştürür. Bütün belgesellerin bir konusu vardır, bir şey hakkındadırlar. Ancak yine de belgesel film neyin anlatıldığından çok, o şeyin nasıl anlatıldığıyla ilgilenir. Belgesel filmi sanat yapan şey de budur: Belgesel filmler referanslarını gündelik yaşamda geçen veya geçmiş olaylardan alırlar, ancak bu varılacak noktadan çok oraya götüren bir araç gibidir...”⁴²

³⁸ Önder Murad ÖZDEMİR, A.g.m.

³⁹ Discovery Channel TV, Reklam Spotu

⁴⁰ Önder Murad ÖZDEMİR, A.g.m.

⁴¹ Önder Murad ÖZDEMİR, A.g.m.

⁴² Önder Murad ÖZDEMİR, A.g.m.

2.1. İÇERİK AÇISINDAN BELGESEL FİLMİN TÜRLERİ

“Belgesel filmin türlere ayrılmasına yönelik çalışmalar, 1980’lerden itibaren kuramsal çalışmalar içerisinde yerini almaya başlamıştır. Belgesel film türleri birbirlerinden öncelikle, tarihi dünyayı sundukları yöntem açısından, sonra da ele aldıkları konuların doğasından ötürü ayrılmaktadır. Belgesel filmlerin en ayırıcı yönü, her birinin çok farklı görünüme sahip olmasıdır.”⁴³

Dünyadaki çeşitli kuramcılara göre belgesel film, çok farklı biçimlerde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalarda bazen aynı film, farklı başlıklar altında incelenmiştir.

Fakat zamanla bu türler, günümüz kuramcı ve akademisyenleri tarafından belgesel film tarihinin derinlemesine irdelenmesiyle şu ana başlıklara ayrılabilmiştir:

İçerik açısından belgesel filmler; haber belgeselleri, gezi ve keşif belgeselleri, toplumsal belgeseller, araştırma belgeselleri, bilimsel belgeseller, tarihi belgeseller, propaganda belgeselleri, derleme belgeselleri olarak başlıklara ayrılabilir.

Şimdi başlıklara ayırdığımız bu türleri örnekler vererek açıklayacağız.

2.1.1. Haber Belgeselleri

Haber belgeselleri, film yapımcılarının ellerindeki malzemeyi resimli gazeteleri temel alarak bu anlamda kullanmalarıyla beraber başlamıştır. Sinemada dünya haberlerini veren filmler “newsreel” olarak adlandırılmış ve haber belgesellerinin ilk örneklerini oluşturmuştur. Erken dönemde, sistemli bir şekilde gösterim imkanı bularak ticari sinemanın gelişimini tetiklemiştir. Önceleri halkın çoğunluğunun ilgisini çekecek çok çeşitli konular, spor olayları, sıra dışı hobiler vs. ele alınmıştır. Bu birkaç dakika süreli görüntülerde, günümüz örneklerinde de gördüğümüz gibi teknik kalite ve sanatsal yorumlar aranmamış, bahsi geçen yerin veya kişinin tanınır olması, bilgi vermesi ve belge içermesi, haber belgeselinde kullanılması için yeterli olmuştur.

⁴³ Şermin Tağ, 2003, Belgesel Sinema ve Türleri, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi S.B.E., Eskişehir

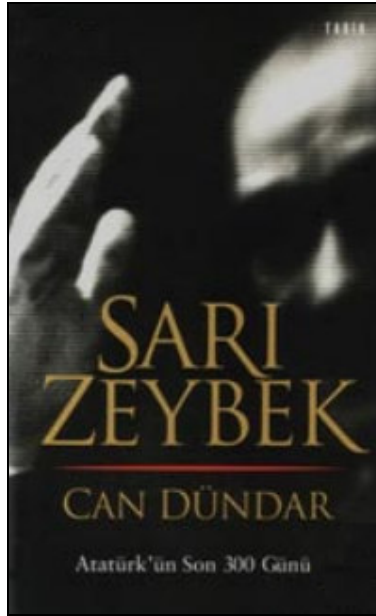
“Haber niteliğindeki bir olayın, gelişim safhalarını değiştirmeden direk olarak verildiği belgesellerdir. Günlük olaylardan kaynaklanan belgelerin derlenerek bahsi geçen konunun derinlemesine araştırılması ve ilgili belgelerin kaynak olarak ispatlanmasından yola çıkarak hazırlanır. Sonuç seyirciye bırakılır, yorum yapılamaz. Haber belgeselleri, geleceğe yönelik varsayımlara da dikkat ederek hazırlanmalıdır.”⁴⁴

Bütün bu saydığımız özelliklerinin yanı sıra haber belgeselleri, nesnel bir bakış açısıyla oluşturulmalı ve gerçekleri gizlemeden gözler önüne sermelidir.

“Haber belgeselinin bir amacı da, haber vermenin yanı sıra toplumu oluşturan bireyler arasındaki sosyal bağların güçlenmesi ve bozulan bağların yeniden kurulmasına yardımcı olmaktır.”⁴⁵

“Haber belgeselinin etkisi, kullanılan gerçek belgelerle orantılıdır. Eğitici bir amaçta içeren haber belgeseli zekâyâ seslenir. Belki bu nedenden insanları yönlendiren tüm görüşleri ortaya koymak gerekir.”⁴⁶

Örnek olarak; Can Dündar’ın tanıkların anılarından derleyerek Atatürk’ün yaşamının son 300 gününü konu alan “Sarı Zeybek” isimli belgeseli verilebilir (Resim 2.3.).

Resim 2.3. Can Dündar’ın “Sarı Zeybek” İsimli Belgeselin Kitap Kapağı,
<http://www.candundar.com.tr/index.php?Did=2031>

⁴⁴ Bilgin ADALI, 1986, Belgesel Sinema, Hil Yayınları, İstanbul

⁴⁵ Doç. Dr. Simten GÜNDEŞ, 1998, Belgesel Filmin Yapısal Gelişimi Türkiye’ye Yansımaları, Alfa Yayınları, İstanbul

⁴⁶ Mike WOLVERTON, 1983, How to Make Documentaries for Video, Radio, Film, Publishing Company, Houston, Texas

2.1.2. Gezi ve Keşif Belgeselleri

1900'lerin başında, hakkında fazla bilgi sahibi olunmayan farklı coğrafyalara ve bu farklı coğrafyalarda yaşayan insanların yaşam şekillerine ilgi duyulması üzerine ilk gezi ve keşif belgeselleri çalışmalarına başlanmıştır. Bu tür belgesellerin büyük ilgi görmesi sebebiyle araştırmacılar ve kâşifler, yola çıkarken yanlarına birer kamera alarak bu alanda çalışmalar ortaya koymaya başlamışlardır.

“Gezi ve keşif belgeselleri, güncel olayların geçtiği, veya genellikle dünyanın bilinmeyen yerlerini tanıtan filmlerdir. Belgelerde yer alan unsurların anlatılması yerine ekibin bu bölgede yaşaması, gezmesi ve görmesi, değişik zamanlarda o bölgede bulunması ve belgelemesi gerekir. Bu sayede zaman kavramını anlatmak ve değişik zamanlarda o bölgenin özelliklerinin değişiminin gösterilmesi sağlanabilir.”⁴⁷

Resim 2. 4. “Kuzeyli Nanook” Filminden Bir Kare,
http://www.lesiteducinephile.net/autopsie/nanook_of_the_north.htm

Gezi ve keşif belgesellerini öncüsü sayılabilecek bir kâşif olan Robert J. Flaherty, dönemin belgesel ilkelerini belirleyici özelliklere sahip olan bir filme imzasını atmıştır. 1920’de Hudson Körfez Bölgesinde Inukjuak Nehri yakınlarında doğal mekânlarda çekilen “Nanook of The North” yani “Kuzeyli Nanook” isimli film, Nannook isimli bir Eskimo ve ailesini anlatıyordu (Resim 2.4.). Yaklaşık bir sene bölgede aileyle birlikte yaşayarak çekimler yapan Flaherty, kuzeyin ilkel doğa şartlarında yaşamın tüm zorluklarını sade bir dille anlatmıştır.

⁴⁷ Doç. Dr. Simten GÜNDEŞ, A.g.k.

“Tanıtım, bilgi vermek ve olayları yansıtmak amacıyla yapılırlar. Tanıtılacak bölgenin en belirgin özellikleri vurgulanır. Görüntü elemanına yardımcı olmak ve bir boyut kazandırmak amacıyla oyuncu ögesi kullanılabilir. Bölgenin görüntülenmesi, ses ve doğru renk unsurları önemlidir.”⁴⁸

Günümüzde, özellikle televizyon için yapılan belgeseller arasında çoğunlukla gezi ve keşif belgesellerini görmekteyiz.

Örnek olarak Coşkun Aral’ın “Haberci” isimli belgeseli gösterilebilir. Haberci ekibi yıllardır ortalama üç kişilik bir ekiple yola çıkarak, bizlere bilgimizin olmadığı yerleri ve insan topluluklarını tanıtmaktadır (Resim 2.5.).

**Resim 2. 5. Haberci Belgeselinden “Burmanya’nın Zürafa Boyunlu Kadınları”,
<http://www.haberci.com/haber/Birmanya%60n%FDn+Z%FCrafa+Boyunlu+Kad%FDnlar%FD.htm>**

2.1.3. Toplumsal Belgeseller

Toplumsal konular ilk kez İkinci Dünya Savaşı sonrasında özgür sinema (free cinema) ve doğrudan sinema (direct cinema) akımları öncüleri tarafından, toplumbilimsel içerikte çektikleri kısa metrajlı belgesel filmler ile ele alınmaya başlanmıştır.

Yeni bir belgesel türü akımı başlatan bu gruplar, manifestolarını yayımlayarak, o güne kadar gelişen kalıplaşmış bir sisteme hizmet eden belgeselcilere olumsuz eleştiriler getirmişlerdir. Gerçekliğin ardındaki olgu ve ilişkilerin de ele alınarak, “gündelik yaşamın şiirselliğinin” perdede yerini alması, dolayısıyla olaylara

⁴⁸ Doç. Dr. Simten GÜNDEŞ, A.g.k.

toplumbilimsel açıdan yaklaşılması gerekliliği, akımın öncüleri tarafından dile getirilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, o günlere kadar göz ardı edilen işçi sınıfının da yaşamını konu edinen toplumsal konular ele alınmaya başlanmıştır. Özgür Sinema akımının öncülerinden Lindsay Anderson'ın 1953'te çektiği işitme engelli çocukların okuma ve konuşmayı öğrendikleri sıkıntılı evreyi ele alan "İşitme Engelliler Okulu" (Thursday's Children) ve gene aynı sene bir lunaparktaki yaşam biçimini görüntülediği "Lunapark" (O Dreamland) toplumsal boyutlar taşıyan konularıyla dikkat çekmiştir.

*"Toplumsal belgeseller, olaylara ilişkin olarak yapılan belgesellerdir. Toplum yaşam ve sorunları bu türün konularını oluşturur. Toplumsal belgeseller, sorunları ortaya koyarak, toplumsal davranışları, eylemlerin ardındaki gerçekleri araştırarak ortaya koyma amacını taşırlar."*⁴⁹

Mike Wolverton'a (1983) göre toplumsal belgesel filmler insan ilişkilerindeki yüzeysel reaksiyonları ve büyüleyici görüşleri ilgi alanı dahiline aldığı için belgesel filmlerin önemli bir türüdür.

*"Belgesel filmler toplumsal birer varlık olan insanlar tarafından üretildiği için doğal olarak insanın toplumsal yönünü vurgulayan "Toplumsal Belgesel" filmlerde toplumun gelişmesi, ileriye götürülmesi ve toplumu oluşturan bireyleri de mutlu edebilmesi için kullanılacak araçların en önemlilerinden biridir."*⁵⁰

Zamanla kullanılan film çekim ekipmanlarının teknik gelişmeler sayesinde kolay taşınabilir hale gelmesi, ses kaydındaki gelişmeler gibi etkiler bu yeni akımın evrimini hızlandırmıştır.

2.1.4. Araştırma Belgeselleri

"Araştırma Belgeselleri; araştırmacının ilgilendiği konuyu film aracılığıyla açık seçik bir yaklaşımla sergilemeye çalıştığı, teoride sanatsal yönü önem taşımayan, yalın ve dolaysız bir belgesel film türüdür."

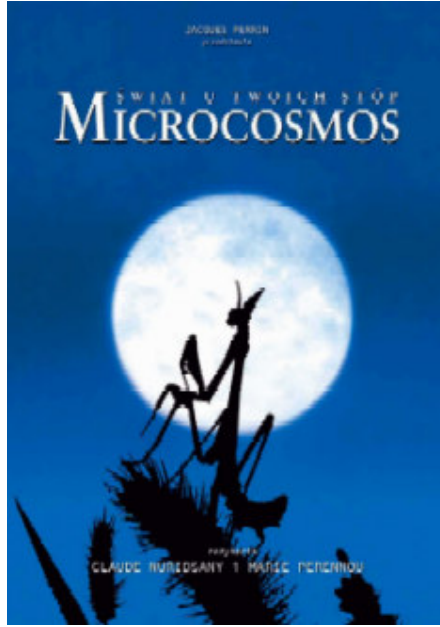
*Bu tür belgesellerinin kimilerinde konuyu ayrıntılarıyla saptamak ve kaydetmek amacıyla mikroskop, teleskop, röntgen ve diğer teknik araç-gereç kamerayla birlikte kullanılır."*⁵¹

⁴⁹ Doç. Dr. Özden Çankaya, A.g.m.

⁵⁰ Doç. Dr. Simten GÜNDEŞ, A.g.k.

⁵¹ Doç. Dr. Simten GÜNDEŞ, A.g.k.

Araştırma belgesellerine verilebilecek en güzel örneklerden biri, 1995 Fransa yapımı dilimize “Çayırın Sakinleri” olarak çevrilen “Microcosmos” isimli filmidir (Resim 2.6.). Filmin yönetmenleri Claude Nuridsany ve eşi Marie Perennou 1970'li yılların başlarında Paris'teki Marie Curie Üniversitesi'nde biyoloji eğitimi görmüşlerdir. Araştırma aşaması yirmi yılı bulan ve çekimleri yaklaşık 3 yıl süren bu belgeselin konusu, örümcek salyangoz, karınca vb. küçük canlıların kırlardaki yaşamlarıdır.

Resim 2. 6. “Microcosmos” Film Afişi, http://www.kinoswiat.pl/dvd_microcosmos.asp

Fransız kırsal alanlarında ve özel kurulmuş stüdyolarda yapılan çekimler, teknik anlamda birçok yenilik taşımaktadır. Böcekleri daha iyi görüntüleyebilmek için 35 mm.lik kameralara mikroskobik mercekler takılmıştır. Spot lambalar fazla sıcaklık verdiği için ısı yalıtımlı özel ışık sistemleri tasarlanmıştır. Doğal seslere ek olarak birçok ses (sineklerin kanat sesleri vb.) özel stüdyolarda kayıt edilmiştir. Filmde, aslında uzaktan tanıdığımız küçük canlıların yabanıl hayatları anlatılmaktadır.

“Araştırma belgesellerinde görüntünün anlaşılır olabilmesi için kameranın araştırmayı en iyi biçimde yansıtacak bir noktaya ya da mekâna yerleştirilmesi gerekir. Bu tip belgesellerde önce konu tanıtılıp kavramları tanımlanır. Daha sonra sırasıyla tüm yeni bilgiler işlenerek ortaya konulur.”⁵²

⁵² Doç. Dr. Simten GÜNDEŞ, A.g.k.

2.1.5. Bilimsel Belgeseller

Bilimsel belgeseller, araştırma belgesellerinin birçok özelliklerini taşırlar. Bu tür filmler eğitim ve öğretim amaçlı yapılmaktadır. Genellikle okullarda ve endüstride kullanılmakta olan bilimsel belgeseller, öğretici filmler olarak da bilinmektedir.

“Bilimsel araştırma ve bulguların sonuçlarını, önceden tasarlanmış bir biçimde örneklendirerek anlaşılması kolay durumda ortaya koyan belgesel film türüdür.”⁵³

“Bu tür belgeseller; eğitimin ilkelerine uyularak, yaş ve bilgi düzeyi önceden belirlenen ve bilinen izleyiciye uygun bir biçimde hazırlanır. İzleyicinin ilgisini çekmesi ve dikkatini canlı tutması gerekir. Açıklamalar görüntüler kadar önemlidir.”⁵⁴

2.1.6. Tarih Belgeselleri

Belgeselciler tarafından film tarihinin erken dönemlerinde uzunca bir süre tarihi belgeleyen yapımlar göz ardı edilmiş, daha çok güncel konular ve krizler üzerinde durulmuştur. Bununla beraber çekim arşivlerini ellerinde bulunduran belli başlı yapımcı şirketleri de tarih belgesellerinin değeri yeterince bilememiştir. Burada birtakım teknik yetersizliklerden de söz etmek gerekiyor: Sessiz sinema döneminde saniyede 16 kare çekilen filmler, oldukça sarsıntılı ve komik gözükmetedir. Teknik gelişmelerle beraber saniyede 24 kareye çıkarılarak çekilen filmler, dikkat çekici bir hale gelmiştir.

Tarihi kayıt tutmanın önemi, Dünya Savaşlarının ardından iyiden iyiye anlaşılmıştır. Savaşlar sırasında çekilen görüntüler ortaya çıktığında tarihçilerin ve film tarihi kayıtçıların dikkatini çekmiştir. Böylece tarih belgeselleri gereken önemi kazanmaya başlamıştır.

Tarih belgeselleri; bulunan arşiv görüntülerini derleyerek ve tanıklarla görüşmeler yaparak tarih içinde geçen toplumsal, kültürel ve siyasal olayları taraf tutmadan canlandıran türdür.

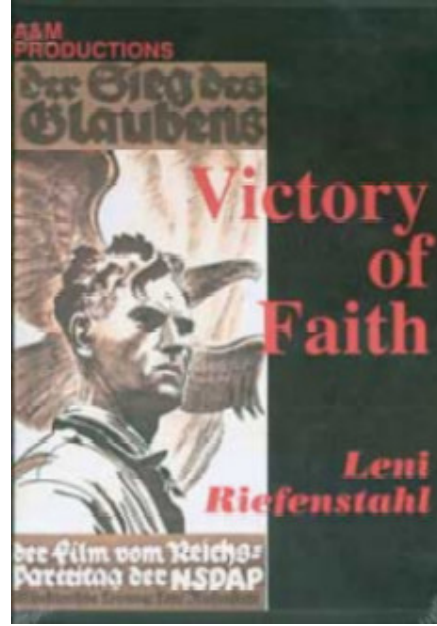
⁵³ Doç. Dr. Özden ÇANKAYA, A.g.m.

⁵⁴ Doç. Dr. Simten GÜNDEŞ, A.g.k.

Wolverton'da (1983) bu filmlerde tarihi gerçeklerin doğruluğuna dikkat edilmesini vurgulayarak, anlamın doğruluğunun da en az gerçekler kadar önem kazandığını bildirmektedir.

2.1.7. Propaganda Belgeselleri

“Birey ya da toplulukların belli bir görüş ya da amaç doğrultusunda etkilenecekleri biçimde bilgilendirilmesi olarak niteleyebileceğimiz propaganda, zamanla belgesel sinemanın temel amaçlarından biri olmuştur. Genel olarak tanıtma, bilgilendirme, eğitim ve amaçlanan doğrultuda etkileme niteliklerini içeren propaganda belgeselleri, geçmişte de görüldüğü gibi günümüzde de belgesel filmlerin önemli bir türü olmaktadır.”⁵⁵

Resim 2.7.- 2.8. Leni Riefenstahl Filmleri, <http://www.helmut-schmidt-online.de/Riefenstahl-Homepage/images/Video-Triumph-Of-The-Will.jpg>

Belgesel filmin özellikle Dünya Savaşları sırasında çekilen örneklerinde propaganda amacı taşıdığını görüyoruz. Sovyet Rusya'da Dziga Vertov'un çektiği filmler sosyalizm ve komünizmi anlatmayı hedefliyordu. Mussolini İtalya'sı döneminde faşizm ile ilgili belgesel filmler üretildiğini görmekteyiz. Belgeselin giderek politik içerik alması doğrultusunda çekilen filmlere örnek olarak Hitler döneminde Alman yönetmen Leni Riefenstahl'ın çalışmalarını gösterebiliriz (Resim 2.7.-2.8.). Leni Riefenstahl'ın çektiği Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi mitinglerini konu alan filmleri “İnancın Zaferi” (Victory of Faith-1933) ve “İradenin Zaferi” (Triumph of the Will-

⁵⁵ Doç. Dr. Simten GÜNDEŞ, A.g.k.

1935) tamamıyla Nazi partisi tarafından finanse edilmiştir. Propaganda amacı taşıyan çalışmalar belli bir ideolojiye hizmet etmiştir.

Propaganda belgesellerinin, bu dönemde amaçlarından sapmaları sebebiyle belgesel özelliklerini kayb ettikleri söylenebilir. Başka amaçlar taşıyan yapımlar böylece farklı bir tür oluşturmuşlardır.

2.1.8. Derleme Belgeseller

“Önceden yaşanmış olaylarla ilgili elde bulunan belge ve filmlerin kurgu yardımıyla yeniden düzenlenerek değişik bir anlayış içinde sunulmasıyla ortaya çıkan bir belgesel film türüdür.

Önceden çekilmiş belge filmlerinin ve kurgunun önem kazandığı derleme belgeselleri, belgesel filmcinin kendi yaşadığı çağdan daha eski olayları, konu ve sorunları izleyicilere kendi amacıyla iletmek amacıyla ortaya çıkar.”⁵⁶

Yönetmenliğini belgesel eserlerinden tanıdığımız Rıza Baloğlu'nun yaptığı “Troia”, Truva bölgesi tarihi ve arkeolojik yapıtları hakkında bir derleme belgeseldir. “Troia” belgeselinin yurt içi ve yurt dışında yapılan dokümantasyon derleme çalışmaları yaklaşık 2 yıl sürmüştür. Çekimlerin bir kısmı Truva bölgesinde yapılırken, bir kısmı da yurtdışında yapılmıştır. Truva'nın antik eserlerinin yurtdışına çıkarılması hikayelerini anlatan film, arkeoloji dünyasına “eski eserler ait olduğu yerde mi sergilenmelidir?” sorusunu tekrar hatırlatmaktadır. “Troia” belgeseli 57. Berlin Film Festivalinde de (2007) gösterilmiştir.

“Derleme belgesellerin özellikleri şunlardır:Belgeselci işlemek istediği konu, sorun veya olayla ilgili daha önce çevrilmiş belgesel türdeki filmleri araştırıp,inceleyip ayırmak, seçtiği parçaları yeni bir bütün oluşturmak üzere bir araya getirir. Çalışma alanı sınırlı olup, belgeselci, ancak daha önce ortaya çıkmış gereçleri ve malzemeleri yeni bir anlayışla kullanarak istediklerini izleyiciye anlatmak zorundadır. Belgeselci bu gereçleri istediğini anlatmak amacıyla kullanmak için kurgunun tüm olanaklarından yararlanır.”⁵⁷

Belgesel filmin bu türüne “Birleştirilmiş Belgesel” ismi de verilir.

Gene günümüzden bir örnek olarak, Amerika'lı yönetmen Michael Moore'un çok tartışılan belgesellerinden biri olan “Fahrenheit 9/11” isimli filmi ele alınabilir. Yönetmen, 11 Eylül'de Amerika'ya yapılan terörist saldırının sebeplerine ve oluş

⁵⁶ Doç. Dr. Simten GÜNDEŞ, A.g.k.

⁵⁷ Doç. Dr. Simten GÜNDEŞ, A.g.k.

biçimine eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Belgeselinde nadir arşiv görüntülerini kullanan Moore, uzman görüşlerine yer vermekte ve belgeselinde kendine has bir üslupla sorularına cevaplar aramaktadır.

3. ÜÇ KİŞİLİK BELGESEL FİLM ÇEKİM EKİBİ

Belgesel filmin; toplum yaşamı, davranışları, eylemleri ve sorunlarını inceleyen ve tüm bu olayların ardındaki gerçekleri ortaya koyan bir tür olduğuna ikinci bölümde değinilmiştir. Toplumsal bilincin gelişmesine destek olan bu tür yapımlar toplumu oluşturan bireyleri birbirine yakınlaştırmada önemli bir yer tutar.

“...Bir belgeci, filmine başladığında, ortaklaşa bir kahramanı göstermeyi başarıp başaramayacağını, filminin ortaklaşa bir işe girişmiş bir halkın, bir topluluğun gerçek yüzünü göstermeğe gerekli soluğa ulaşip ulaşamayacağını önceden bilemez. Kuru ve donuk bir görüntü vermek tehlikesiyle karşı karşıyadır. Canlı ve derin bir filmi gerçekleştirebilmek için bu filme tek başına insanı sokmak, kişisel hayatını göstermek gerekir...”

Belgesel filmde, ucuz ya da sembolik tipleri değil, insanları, dipdiri insanları yaratacak deyiş ve yöntemi bulmak gerekir. Türün kendine özgü araç ve yöntemlerinden faydalanmak gerekir. Bizim senaryo anlayışımız, öykülü filminkinden bütünü bütününe başkadır. Uzayı ve zamanı, öykülü filmdekinden çok daha özgürce aşma olanağımız vardır. Bir bireysel sorunu bir çırpıda ulusal ya da evrensel bir sorunun çapına ulaştırabiliriz...

En önemlisi belgesel filmin daha başlangıcından gerçek hayata doğrudan doğruya bağlı olmasıdır. Belgesel filmin kaynakları, güçleri, daha iyi bir hayat için çalışan insanlardan doğar. Bunlardan uzaklaşan belgeselci yitmiş demektir...”⁵⁸

Ünlü belgesel film kuramcısı Joris Ivens’in (1956) bahsettiği gibi; toplumu oluşturan her bir bireyin kişisel sorunu bile bizleri toplumsal bir soruna ulaştırabilmektedir. Dolayısıyla belgeseller, bizleri yansıtan ve birbirimize yakınlaştıran yapımlardır.

Sessiz film döneminde insanlarla yapılan çekimlerde, film ile ses senkronizasyonu sorun oluşturmuştur. İnsanlar sessiz çekimlerde oldukça gülünç bir görüntü vermektedir. Zamanla sesli çekilmeye başlanan belgesel filmler, kurgu üzerinde de olumlu etkiler getirmiş ve daha gerçekçi ve etkileyici sonuçlar alınmaya başlanmıştır. Toplumsal içerikli konuların işlenmeye başlanması ile bazı teknik gelişmeler eşzamanlı ilerleme kaydetmiştir. Taşınabilir ekipman; özellikle kamera ve ses malzemeleri, belgesel filmlerin evrimini tetikleyen en önemli etkenlerden biri olmuştur.

⁵⁸ Joris IVENS, La Nouvelle Critique, 1956, http://www.bsb.org.tr/yazilar/insani_gormek.html , Çeviri:Nijat ÖZÖN

Tam da hayatın içinden bir örnek vermek istersek ünlü belgesel film kuramcısı Joris Ivens'ın (1956) anılarından bir alıntı yapacağız:

“Günlük yaşayışında ve belgesel çalışmalarım sırasında seyirciler bana sık sık, insanı yurdunun günlük yaşamında göstermek zorunluluğunu hatırlattılar. 1930'larda Hollanda'da yapı işçilerinin çalışmaları ve mücadeleleri üzerine uzun bir belgesel film çevirdiğimi hatırlıyorum. Amsterdam'daki gösterimlerden birinin sonunda, kadın işçilerden biri bana büyük bir heyecanla şunları söylemişti:

Bana büyük bir yardımda buldunuz. Kocam duvarcı ustasıdır. Bazı geceler işinden döndüğü zaman, gündüzleri ne yaptığını bana anlatmak ister, ama şimdiye kadar anlattıklarını anlamıyordum; bu iyi bir şey değildi. Bu gece filminizi gördükten sonra onu daha iyi anlayacağım. Teşekkür ederim.

Ne görmüştü bu kadın? Kameramla birlikte, yapılmakta olan bu konutun onuncu katına çıkmıştım; ustalardan birinin yanına (bu kadının kocası) yerleşmiş ve yalnız onun çalışmasını, tuğlaları yerleştirme tarzını değil, fakat aynı zamanda duygusunu, yararlı ve yapıcı bir işi tamamlamak duygusunu, mesleğinden duyduğu övüncü, bir kenti kurmaktan duyduğu coşkunu da göstermeye çalışmıştım. Usta ta aşağıda, çalışan ellerinin ötesinde, sokaktaki yaşama, insanların hareketine, Amsterdam'ın ritmine bakıyordu. Tabiatıyla bütün bunları karısına anlatabilmeyi istemişti. Gelecek sefer buna uğraştığında, karısı kendisini anlayacaktı.

Çünkü seyirci yalnız öykülü filmlerde değil, belgesel filmlerde de insanı görmek istemektedir. Hem de yalnızca insanların fotoğraflarını değil, canlı insanları...”⁵⁹

Belgesel filmlerin konuları çok çeşitli olabilir. Ama genel olarak insan ve insanla ilgili her şey belgesel filmlerin ana ögesidir. Belgesellerde üzerinde durulan ve irdelenen konular, aslında ortak bilince açılan kapılardır.

Bütün belgesel ve kurgulu sinema film yapımları bir ekip çalışması ürünüdür. Ancak belgesel yapımlar ve sinema filmi yapımları ve ekipleri bazı noktalarda farklılıklar taşırlar.

Kurgulu sinema filmlerinin; insanlara hoşça vakit geçirtmek, senaryoda yazılan hikâyeyi anlatmak gibi görevleri vardır. Belgesel filmlerin yükümlülüğü ise; bir fikir ya da olayı, gerçeklere sadık kalarak ve nesnel bir bakış açısıyla yansıtmaktır. Kurgulu sinema filminin gerçekçi bir hikâyesi vardır, belgesel filmin gerçek bir hikâyesi. Kurgulu film; gerçeğin benzeri dekorlarda hayat bulur. Doğru eğitimde ışık, oyuncular için kostümler ve makyaj teknikleri kullanılır. Belgesel film ise gerçek

⁵⁹ “Joris IVENS, La Nouvelle Critique, 1956, http://www.bsb.org.tr/yazilar/insani_gormek.html , Çeviri:Nijat ÖZÖN

mekânlarda, insanları, olayları veya olguları en doğal, en yalın ve en doğru şekilde anlatmalıdırlar.

Dolayısıyla kurgulu sinema filmlerinin, varolan senaryosunu gerçekçi bir şekilde yansıtabilmesi için oldukça kalabalık bir kadroya ihtiyaçları vardır. Örneğin kamera, set, ışık, sanat, kostüm, makyaj, vb. ekiplerle ve bu ekiplerin asistanlarıyla beraber çalışılmalıdır. Oysa ki belgesel filmler genellikle bizlere sadece yönetmenin bakış açısıyla yönlendirilmiş kamera ve doğal ses kayıtlarıyla ürettikleri yapımları sunarlar. Yani burada yapıntıya* yer yoktur. Dolayısıyla belgesel film çekim ekipleri, bir çekirdek ekipten oluşabilmektedir.

“Belgesel ekibi farklı bir ekiptir” diyor Enis Rıza Sakızlı (2006) bir röportajında ve ekliyor: *“Belgesel kameramanı da, yönetmeni de farklıdır. Diğer alanlar için de aynı şeyler söylene de, belgesel sinema tam bir ekip işidir. Ortak akıl vardır, ortak yaratıcılıktır önemli olan. Belgeselde yönetmen sadece liderdir.”*⁶⁰

Şekil 3. 6. Üç Kişilik Film Ekibi Temsili Resmi

*Röportaj, belgesel filmcinin donanımıyla ilgili bir soruyla devam ediyor: “Birinci olarak belgeselcinin tarih ve bilim disiplinleriyle ilgili formasyonu olması gerekir. İkincisi; bir belgeselci, sinema disiplinlerine hakim olmalıdır. Üçüncüsü ve en önemlisi ise insani değerlere sahip olmasıdır. Belgesel, insani ilişkiler kurma biçimidir. İnsani ilişkiler kurma yeteneğine sahip değilseniz belgesel çekemezsiniz.”*⁶¹

* Felsefede gerçekte çeliştiğini, gerçekliğe uymadığını bile bile tasarlanan, hayal gücüyle yaratılmış olan şey.

⁶⁰ Enis Rıza SAKIZLI, <http://www.kameraarkasi.org/belgesel/makaleler/nedirbelgesel.html>, 2006

⁶¹ Enis Rıza SAKIZLI, A.g.m.

Yapılan araştırma ve röportajlarda, Türkiye’de belgesel film çekim ekiplerinin ortalama üç kişiden (Şekil 3.1.) oluştuğu tespit edilmiştir. Örneğin Tayfun Talipoğlu ile yaptığımız röportajda, çekimlere kendisi ve kameraman olmak üzere iki kişi çıktığı belirtilmiştir.

Coşkun Aral ise kendisiyle birlikte toplam üç kişilik bir ekiple çekimlere gidilmekte olduğunu yaptığımız röportajda ifade etmiştir.

Film çekim ekibi; yapımcı ve yönetmenlik görevlerini üstlenen kişi, görüntü yönetmeni ve ses sorumlusundan oluşmaktadır.

3.1. YAPIMCI VE YÖNETMEN

Yapımcı, çekilecek belgesel filme parasal kaynağı yaratan, ve bu kaynağı doğru bir şekilde yönlendirebilen kişidir. Aynı zamanda yapımın gerektirdiği genel hukuki çerçeveyi de bilmelidir. Bununla beraber yapım sorumluluğu, aslında sadece mali işlerin düzenlenmesi anlamına gelmez. Belgesel film yapımcısının parasal değerlerden daha çok, üstlendiği işin niteliğiyle ilgili olması gerekir. Bilgilendirme, araştırma, eğitim gibi konular salt para terimiyle özetlenemez değerlerdir.

“Yapımcı, kendinde sanatçı özellikleri gören ve düşüncelerinin yetkin görüntü yönetmeni ve kameramanlar aracılığı ile somut olarak biçimlendiğini görmekten mutlu olan kişidir. Doğal olarak, yapımcının pratik yapımın tüm yönlerini bilen birisi olması gerekir.”⁶²

Film ekibini seçme ve doğru kişileri bir araya getirme işi de yapımcının sorumluluğundadır. Ekibin çekim sırasındaki uyumlu çalışması, yapımın kalitesini artırabilen etkenlerden biridir. Ayrıca yapımcı; ekibin konaklayarak uyuma, yemek, vb. yaşamsal tüm ihtiyaçlarını doğru bir organizasyonla karşılama yükümlülüğü de vardır.

Paul Rotha (2000); *Belgesel film yapımcısı için en ideal durumlardan biri, daha önce yönetmen olarak bir iş deneyiminin olmasıdır*, önerisinde bulunuyor. Çünkü yapım alanında anında çözümlenmesi gereken, beklenmedik sorunlar çıkabilmektedir.

Yaptığımız araştırma ve röportajlarda, Türkiye’de belgesel film yapımcılarının tam da Paul Rotha’nın önerdiği gibi aynı zamanda yönetmenlik ve hattâ bazen sunuculuk

⁶² Paul ROTH, A.g.k.

görevlerini de üstlendiği görülmekte. Örnek olarak Coşkun Aral'ın hazırlayıp sunduğu “Haberci”, Mithat Bereket'in “Pusula” ve Tayfun Talipoğlu'nun “Bam Teli” isimli programları verilebilir.

3.1. GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ

Görüntü yönetmeni, filmlerde görüntüye etki eden tüm unsurları kontrolü altında bulunduran meslek grubunda çalışan kişidir.

“Belgeseller, yaşamın içinde duyumsal ve entelektüel değere sahip her şey ile ilgilidirler. Görüntü yönetmeninin görevi, kişi, olay ve nesnelere bu açıdan seçmektir. Her bir görüntü ve sesin, yaşamın bir kesitinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.”⁶³

Görüntü yönetmeni, kamerayı kullanarak görüntüleri kayıt etmenin yanı sıra, çekimlerde çalışacak teknik ekibin, kullanılacak teknik malzemelerin, film banyosu yapılacak laboratuvarın ve montaj stüdyolarının seçimi ve onayı sorumluluğu taşımaktadır. Çekimlerin geliştiği mekânlara, oluşturulacak açığa da yönetmenle görüntü yönetmeni beraber karar vermelidir.

Görüntü yönetmeninin kişisel yaklaşımı, çok sayıdaki bakış açısını belirleyici rol oynayacaktır. Sesleri ve eylemin hızını hayalinde saptar. Ekran üzerine en etkin görüntüyü yansıtmayı amaçlar.

Yetenekli görüntü yönetmeni ile ses kayıtçısının anlamlı işbirliği sonucunda kişi veya nesnelere ekran üzerindeki görüntüleri ve eş zamanlı sesleri başarılı olarak izleyici karşısında sunulacaktır.”⁶⁴

3.3. SES KAYITÇISI

Ses kayıtçısı, çekimi yapılan filmin tüm doğal seslerini kayıt etmekle sorumlu olan kişidir. Görüntü yönetmeni ve ses kayıtçısının uyumlu ve duyarlı bir şekilde eşzamanlı çalışması, yapımın niteliğini olumlu etkileyebilecek bir olgudur. Bir belgesel yapım oluşturulurken, görüntünün ses ile olan ilişkisi kesinlikle göz ardı edilmemelidir.

1920’li yılların sonuna kadar, sinema sessiz gelişim göstermiştir. Görüntü ve sesin eşleşmesi, sinema tarihinin en önemli gelişmelerinden biridir.

⁶³ Paul ROTH, A.g.k.

⁶⁴ Paul ROTH, A.g.k.

“Belgesel sinemacı, kendi başlarına varolan nesnelerin görüntülerini seyircilere belli bir kurgu ve akış içinde yansıtırken seslerden de yararlanır. Nesnelerin kendi sesleri, anlatıcının sesi, müzik gibi.

Müzik, metin ve onun seslendirilişi, doğrudan belgeseli yapanların oluşturduğu, onlara ait bir katkıdır. Seyircilerle belgesel görüntülerin buluşmasında bu metin, onu yorumlayanın sesi ve müzik de seyirciler üzerinde etkili olurlar. Bu “katkı seslerin” varlığı, kullanılış biçimi ve gerekliliği de belgesel sinemanın niteliği, tanımı, işlevi gibi konularda üzerinde önemle durulması gereken bir noktadır.”⁶⁵

“ Zaman geçtikçe ses, yapım bütünüleyici bir olgu olarak filmlerin ayrılmaz bir ögesi durumuna gelmiştir. Bilinçli ya da bilinçsiz, ses yalnızca yeniden üretim etkisinden daha fazlasına sahip bir görünüm almıştır. Sesin dram gücü, herkes tarafından kabul edilmektedir.

Belgesel yapımlar için, sesin yerleşmesi yıllar almıştır. Çok az sayıda belgesel, müzikal eşlemelere uygun yapıdadır. Bütün sorun, ses ile görüntünün kaydedilmelerinin mekanik özelliklerinden kaynaklanmaktadır. İzleyiciler ekranda bir nesne gördüklerinde, bunun sesini duyma beklentisi içine girmektedirler. Bir kapının çarparak kapanması ya da bir tabancanın patlaması, gökyüzünün mavi, çimenlerin ise yeşil olması kadar doğal bir oluşumdur.

Stüdyo çalışmaları belli kalıplaşmış yöntemleri gerektirmektedir. Belgeseller ise esneklik isterler. Bu konuda başarılı olunabilmesi için belgeselcilerle araçlarının uyum içinde çalışması gerekmektedir.”⁶⁶

Sinema ekipmanı ve teknolojisindeki gelişmeler ile beraber, belgesel sinema kavramı da yeni içerikler kazanmak durumundadır. Özellikle dijital ses ve görüntü, belgesel sinemada yeni bir dönemin kapılarını açmıştır.

⁶⁵ Engin AYÇA, Belgesel Üzerine, Belgesel Sinemacılar Birliği 1.Ulusal Konferansı Bildirileri, s.19-26, İstanbul, 1997

⁶⁶ Paul ROTH, A.g.k.

4. FİLM ÇEKİM EKİBİ İÇİN MOBİL MEKÂN

Film çekimi hareketlilik gerektiren bir iştir. Özellikle belgesel film çekimleri, konularına göre farklı şartlarda ve farklı bölgelerde olmayı gerektirmektedir. Belgeseller, doğal tüm çevreden beslenerek hayat bulmaktadırlar. Çekilecek filmin niteliğine göre, çeşitli bölgelere yolculuk yapılması ve farklı bölgelerde konaklanması gerekliliği vardır. Dolayısıyla çekilecek filmin konusuna ve içeriğine göre kilometrelerce yol alınabilir.

Yazılı bir senaryo olmadığı için belgeselin konusunu oluşturan olguların başta nasıl ele alınacağına karar verilmelidir. Belgesel film çekimlerine başlamadan önce çekim yapılacak mekânlar, çekim süreleri ve konuyla ilgili görüşülecek, röportaj yapılacak kişiler tespit edilerek genel bir program çıkartılmalıdır. Ancak bu programlama çalışmasına rağmen, çekimler sırasında konunun gidişine veya teknik aksaklıklara göre yön değiştirerek farklı bölgelere yolculuk etmek gerekebilir. Bu yerinde oluşabilecek değişimlere karşı hazırlıklı olunmalıdır.

Çekim ekibi ve kullanılacak ekipman hazırlanmalıdır. Bu aşamadaki kararlar, yapımcı ve yönetmenin ortak görüşleri doğrultusunda alınır.

Çekim yapılacak mekânlar şehir dışındaysa ekibin konaklayabileceği en uygun yerler otel, pansiyon veya bunların da bulunmadığı durumlarda misafir evleri, öğrenci veya öğretmen evleri gibi geçici ve kısıtlı olanaklara sahip yerlerdir. Bu seçenek, çekim yapılacak mekânlara ekibin ve teknik ekipmanın ulaşımı için ekstra zaman ve nakit harcanmasını gerektirmektedir.

Bir başka seçenek ise karavanla yola çıkmaktır. Ekip, çekim yapılacak mekâna karavanla giderek aynı zamanda burada konaklayabilir. Fakat karavanlar genellikle tatil evleri olarak kullanıldıklarından, öncelikle iç organizasyonu teknik malzeme depolama, barınma ve çalışmaya uygun duruma getirilmelidir. Ayrıca karavanlar, genellikle yapılarına uygun parklarda enerji, temiz ve atık su ikmalleri yaptıkları için, çekim yapılacak elverişsiz bölgelerde konaklamak için ekstra donanım ihtiyacı duyulmaktadır.

Örneğin, Tayfun Talipoğlu ile yapılan röportajda; çekimlere bir Transporter minibüsle (Resim 4.2.) gidildiği belirtilmiştir. Mahrumiyet bölgelerinde bu aracın

içinde konakladıkları ve koltuklarda çok zor şartlarda uydukları ifade edilmiştir. Çekilen kayıtlara yerinde müdahale edebilmek için araçlarında bir izleme seti ve dvd oynatıcıları bulunmaktadır. Ayrıca araçta gıda maddeleri için bir buzdolabı bulunmaktadır. Fakat yapılan röportajda Tayfun Talipoğlu'nun da belirttiği gibi, bu araç içi çözümlenmeleri uzun süreli çekimlerde ne yazık ki yetersiz kalmaktadır.

Resim 4.1. Transporter Tip Minibüs
http://www.isikrentacar.com/rent_a_car_vip_fiyat_listesi.htm

Coşkun Aral'la yapılan röportajda ise Aral ve iki kişilik ekibi, çekimlere iç organizasyonunu kendileri tasarladıkları iki katlı bir otobüsle çıktığını belirtmişlerdir. Haberci ekibi, bu iki katlı aracın dışına dev bir sinema perdesi gerekerek katıldıkları festival ve etkinliklerde belgesel gösterimi de yapabilmekteler. Gidilen bölgelerde otobüsün içinde sergi çalışmaları, fotoğraf ve belgesel çekim kursları düzenlenmektedir.

Coşkun Aral ve ekibinin çekimlerde kullandıkları otobüsün içinde rahat dinlenme ve uzanma koltukları bulunmaktadır. Çalışma için montaj masası, teknik malzeme depolama dolapları, yiyecek depolama için buzdolabı, ısıtma ve soğutma sistemi ilave edilmiştir. İhtiyaca yönelik bir uygulama olduğu için ekip, çalışma şartlarından ve mobil mekânlarından oldukça memnun görünmektedir.

Film çekimlerinde ayrıca 4x4 jeep (Resim 4.1.), tekne (Resim 4.2.), helikopter (Resim 4.3.) ve balon (Resim 4.4.) gibi araçlar da uygun donanım ilave edilerek kullanılabilirlerdir.

Resim 4.2. Çekimlerde Kullanılabilecek Özellikte 4x4 Jeep,
<http://www.4x4globalchallenge.com/wp-content/twodonkeys.jpg>

Resim 4.3. Captain Cousteau'nun Teknesi Calypso,
http://www.cousteau.org/en/cousteau_world/our_ships/calypso.php?sPlug=1

Resim 4.4. Helikopter,
http://www.enterprisemission.com/weblog/uploaded_images/Katrina_Bush4-714900.jpg

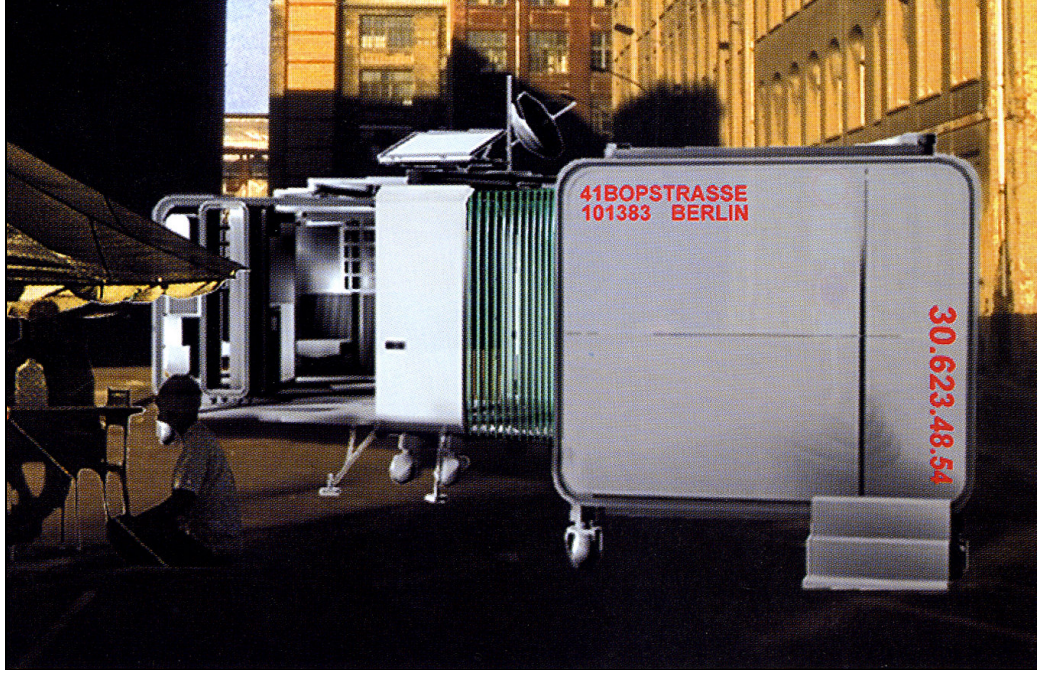

Resim 4.5. Gözlem Balonu, http://www.physorg.com/newman/gfx/news/balloon_nasa.jpg

Yapılan röportajlarda, görüşülen belgesel yapmclar, mobil bir yaşam ve çalışma meknnn hayatlarını ve ilerini kolaylaştırdığını belirtmişlerdir.

4.1. ÜÇ KİŞİLİK FİLM ÇEKİM EKİBİ İÇİN GEREKEN MİNİMUM ALAN HESAPLAMASI VE MEKÂN TASARIMI ÖNERİLERİ

Bu tezde ele alıp incelemesini yaparak yeni öneriler getirdiğimiz mobil mekân, Fransız mimari grubu Grégoire ve Petetin'den oluşan TimeZone şirketi tarafından tasarlanmıştır. “Maison Valise Housing Unit” isimli tasarımın prototipi daha önce uluslararası birçok tasarım fuarında sergilenmiştir (Resim 4.6.).

Resim 4. 6. “TimeZone” Mimari Ekibinin Tasarımını Yaptığı “Maison Valise Housing Unit”, Phyllis Richardson, XS: Big Ideas, Small Buildings, Thames&Hudson, London, 2004

TimeZone grubunun tasarımı mobil mekân eşyaları ve donanımı, sabit ve bir çiftin yaşayabileceği özellikte tasarlanarak uygulanmıştır. Dolayısıyla mekân sadece yaşamsal kimliğe sahiptir.

Bu başlık altında; minimum ölçüler içinde tasarlanmış olan TimeZone grubunun tasarımı mobil mekân, yaşam ve çalışma mekânı olarak barındırması gereken fonksiyonları ele alınarak üç kişilik film çekim ekibinin kullanımına adapte edilmek istenmiştir. Sadece dış kabuğundan yararlanacağımız katlanabilir özellikte mobil mekâna, yapısal özelliklerine ve belirlediğimiz fonksiyonlara uygun donanım önerileri getirilmektedir.

4.1.1. Fonksiyonlar

Bu başlık altında öncelikle bir çekim ekibinin çalışma sırasındaki önemli gereksinimleri belirlenecektir. Bu gereksinimlere ve ekipteki kişi sayısına göre mobil mekânda yaşam ve çalışma ile ilgili mekân tasarımı çalışması yapılacaktır. Öncelikle hareketliliğin kaçınılmaz olduğu belgesel film çalışmaları yapan ekibin

Minimum ölçekte mobil mekân, her türlü doğa koşullarında yaşam ve çalışma mekânı çözümlenmesi olarak düşünülerek önerilmiştir.

Çekim ekibi üç kişiden oluşmaktadır. Mobil ünite, bu üç kişilik ekibin çekim yapılacak bölgeye ulaştıkları andan itibaren yaşam ve çalışma mekânı gereksinimlerine yönelik tasarlanmıştır.

Resim 4. 7. Mobil Mekân Taşınma Sırasında

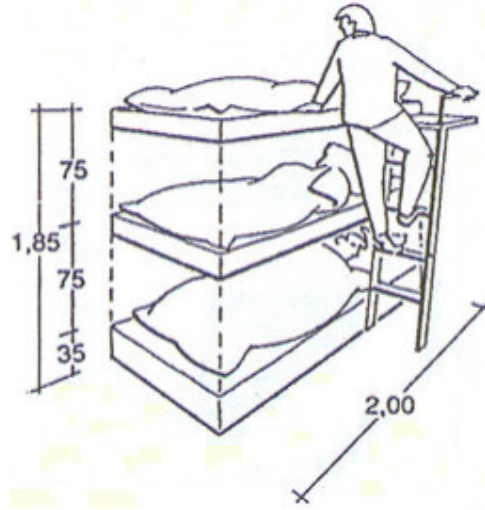
Resim 4. 8. Mobil Mekân Yerleşim Durumunda, Phyllis Richardson, XS: Big Ideas, Small Buildings, Thames&Hudson, London, 2004

Mobil mekân (Resim 4.7.-Resim 4.8.), yapısal olarak açılıp kapanabilir özelliklere sahiptir. Konaklanacak bölgeye ulaşıldığı andan itibaren, tavanda katlanabilen makas sistemi, körükleri ve açılıp zemin yüzeyleri oluşturabilen yan panelleri sayesinde hacmi genişlemekte ve oldukça kullanışlı bir mekâna dönüşmektedir. Taşınma sırasında katlanarak oldukça sınırlı alana sahip olan mobil mekânda, mobilyaların da taşınırken katlanabilir ve esnek olanlarının seçilmesi gerekmektedir.

4.1.1.1. Uyuma ve Dinlenme

Uyku, en temel ihtiyaçlardan biridir. Özellikle çalışırken, vücudun iyi bakıma ve belli sürelerde dinlenmeye ihtiyacı vardır.

Mobil mekânın iç hacmi oluşturulurken öncelikle barınma ihtiyacından yola çıkılmıştır. Mekân, doğa şartlarında konaklama ihtiyacına uygun olarak organize edilmiştir. Bundan dolayı üç kişinin uyku ihtiyacına cevap verebilecek minimum ölçülerde yatma bölümü oluşturulmuştur.

Şekil 4. 1. Yatma ve Dinlenme

Mobil mekânda uyuma ve dinlenme fonksiyonlarına yönelik, tıpkı tren yataklı vagonları veya gemi kamaralarındaki gibi çok katlı yatak sistemi uygulanmıştır (Şekil 4.1.). Böylece üç kişilik yatak alanı minimum ölçüler içerisinde çözümlenebilmiştir. Ayrıca en alt kattaki yatağın bazası çekmece olarak kullanılabilir. Ranza tipi katlı yatakların her biri 200x90x22 cm ölçülerinde. Üç kişilik ranza ölçüleri toplam olarak 200x185x90 cm.

Ayrıca üç kişilik film ekibinin hem dinlenme hem de yemek masası ihtiyaçları için AndreaZittel tasarımı “A’dan Z’ye” isimli ünite kullanılabilir.

Resim 4. 9. Andrea Zittel Tasarımı Katlanabilir Dinlenme ve Yemek Yeme Ünitesi,
<http://adaweb.walkerart.org/context/artists/zittel/zittel2.html>

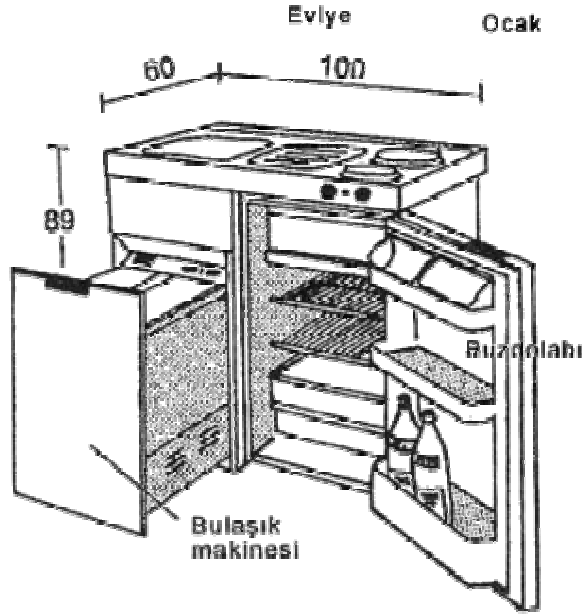
Katlanabilir özelliğe sahip Andrea Zittel tasarımı (Resim 4.9.-Resim 4.10.) bu esnek mobilya, oturma, dinlenme, yemek yeme bölümlerini içinde barındırmaktadır. Katlandığında bir sandık kadar yer kaplayan tasarım, birçok tasarım fuarında sergilenmiştir. Açıldığında altı depolamaya uygun bazaya sahip iki sedir, dikeyde ise açılarak yemek masasını oluşturan ve içinde kahve makinası, fırın gibi donanımı olan masa bulunmaktadır.

Resim 4. 10. Andrea Zittel Tasarımı Katlanabilir Ünite,
<http://adaweb.walkerart.org/context/artists/zittel/zittel2.html>

4.1.1.2. Beslenme

Temel ihtiyaçlardan beslenme için minimum ölçülerde bir mutfak ve soğuk depolama bölümü bulunmaktadır. Mutfak; eviye, ocak, buzdolabı ve bulaşık makinesinin bir arada bulunduğu bir üniteden oluşmaktadır (Şekil 4.2.).

Şekil 4. 2. Kompakt Mutfak, Neufert

Resim 4. 11. Sandık Mutfak

<http://www.pro-art.tv/auszeichnung-museen.htm>

“Bekar Mutfağı” olarak da bilinen bu mutfak ünitesi, sıkıştırılmış (kompakt) yapısı ile oldukça az yer kaplamakta ve pişirme, soğutma ve yıkama fonksiyonlarını içinde barındırmaktadır (Resim 4.11.). Sadece 100x60x89 cm ölçülerinde olan bu mutfakların tamamen bir sandık biçiminde kapanabilen ve tekerlekli tipleri de kullanılabilir.

4.1.1.3. Çalışma ve Okuma

Mobil üniteye yazı yazma, program çıkartma ve montaj işleriyle ilgili, bilgisayarlı kompakt bir çalışma ünitesi kullanılmıştır. Alman “B+T Tasarım ve Mühendislik” firmasının tasarımı çalışma ünitesinde, film aktarma ve montaj işlemleri yapılabilecek tam donanımlı bilgisayar masası bulunmaktadır. Böylece eksik veya hatalı çekimler üzerinde yeniden çalışma imkanı bulunmaktadır. Bu sayede geri dönüşler, dolayısıyla maliyet ve zaman kaybı en aza indirgenebilir.

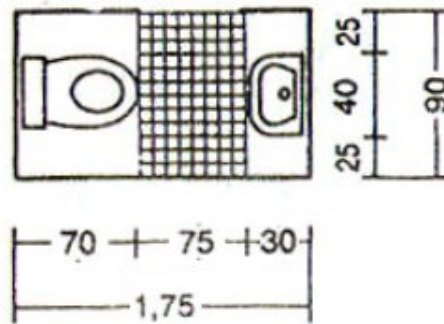
Çalışma ünitesi; bilgisayar, yazıcı, vb. donanımı içinde barındırmakta ve tekerlekleri sayesinde istenildiği yöne doğru açılabilir. Açılır-kapanır özelliği sayesinde taşınma sırasında dağılma ve kırılmalar önlemektedir. Çalışma ünitesinin ölçüleri 152x68,5x190 cm. ağırlığı ise 190 kg.dır (Resim 4.12.).

Resim 4. 12. B+T Design Engineering Almanya Tasarımı Çalışma Ünitesi,
Frame Dergisi, The Great Indoors, March-April 31, S. 154,2003

4.1.1.4. Yıkama ve Arınma

Mobil mekânda, arınma ve vücut temizliği ihtiyaçları için duş, lavabo ve tuvaletin bir arada minimum ölçülerde çözümlendiği bir bölüm bulunmaktadır (Şekil 4.3.).

Şekil 4. 3. Tuvalet, Lavabo ve Duş Ölçüsü, Neufert

Resim 4. 13. Tuvalet, Lavabo ve Duş, <http://wunschauto24.com/auto-reise.php?action=view&newsid=12598>

Bu bölümde; günlük bedensel temizlik, arınma ve el yüz yıkama eylemlerinin tümü karşılanabilmektedir. Lavabo altı kapaklı dolap ise havlu ve temizlik maddeleri depolaması için kullanılmaktadır (Resim 4.13.).

Arınma ve el yüz yıkama bölümlerinin arasındaki mesafe, duş teknesi olarak kullanılarak alan kazanılmış ve böylece minimum ölçüye ulaşılmıştır.

4.1.1.5. Teknik Malzeme Depolama

Film çekimlerinde kullanılan teknik malzemeler, son yıllarda dijital teknolojinin de gelişmesiyle beraber ölçü olarak oldukça küçülmüş, donanım olarak son derece gelişmiştir.

Belgesel film çekiminde kullanılan malzemeler; kamera, bilgisayar, kasetler ve ses kayıt cihazından oluşmaktadır. Bu başlık altında kısaca teknik malzemelerin özellikleri açıklanarak ölçüleri verilmektedir.

Kamera

Kameralar, televizyon ve sinemada kullanılan, hareket kayıt eden çekim aygıtlarıdır. Belgesel çekimlerinde kullanılacak iyi nitelikli, yüksek çözünürlüklü (high definition) bir kamera, tam korumalı sert taşıma kutusuyla beraber toplam 60x48x20 cm ölçülerindedir (Resim 4.14.).

Resim 4. 14. Yüksek Çözünürlüklü Kamera, <http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Arri-d20.jpg>

2000’li yıllarda kullanılmaya başlanılan bu yüksek çözünürlüklü kameralar film kamerası özelliğindedir ve ebatları açısından oldukça büyük avantaj sağlamaktadırlar. Ağırlıkları 8-10 kg civarında olup, taşınması ve depolaması oldukça kolaydır. Diğer kameralardan farklı olarak bu tür kameralarda oldukça fazla teknik ayar olanağı vardır. Bu ayarlar, kameranın üzerindeki bir menü yardımıyla yapılabilir.

Klasik 35 mm film derinliği ve bakış açısı bu tür kamera ile verilebilir.

Bilgisayar

Çekim programı oluşturma, internet bağlantısı kurma ve montaj işlemleri tümünü artık bir taşınabilir bilgisayarda gerçekleştirilebilmektedir (Resim 4.15.).

Ortalama 27x32x3 cm ölçülerindeki taşınabilir bilgisayarda depolama ve yedekleme amacıyla yüksek kapasiteli hafıza kartları kullanılabilir.

Resim 4. 15. Taşınabilir Bilgisayar ve Çantası,
http://www.casesbypelican.com/pelican_1490_laptop_case.htm

Kaset Kutuları

Çekimde kullanılacak kasetlerin kutu ölçüleri 14x9.5x2 cm olmakla beraber, gelişen teknolojiyle beraber, aynı kameralarda Mini DV kasetleri de kullanılabilir. Mini DV Kaset kutuları ölçüleri ise 7.5x5x1.5 cm'dir. Bu kutular oldukça küçüktür ve kamera malzeme çantalarına rahatlıkla sığabilirler. Özel depolama alanlarına gereksinim yoktur.

Ses Kayıt Cihazı

Bu cihazlar, kameranın kayıt ettiği görüntülerle eşzamanlı olarak doğal ses kaydını sağlarlar. Ses, özellikle belgesel yapımlarda görüntü kadar büyük bir öneme sahiptir.

İnsan sesinin veya gürültünün olmadığı anlarda bile bir olayı anlatmak için doğal atmosfer sesine ihtiyaç vardır.

Belgesel filmlerde kullanılan ses kayıt cihazları artık omuzda taşınabilecek boyutlardadır. 30x20x14 cm. ölçüsündeki bu cihaz oldukça yüksek kalitede ses kayıt özelliğine ve oldukça geniş bir ayar menüsüne sahiptir (Resim 4.16.).

Resim 4. 16. Taşınabilir Dijital Ses Kayıt Cihazı,
http://www.yatego.com/audiomensch/p,454118ea7a9ef,44aa32dd5de3a3_8,fostex-pd-4-mkii

5. MİNİMUM ÖLÇEKTE MOBİL MEKÂNIN TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Mobil mekânın en önemli özelliklerinden biri taşınmaya elverişli kompakt hafif yapısı ve minimum ölçülere sahip olmasıdır. Çünkü film çekimi hareketlilik gerektiren bir iştir. Taşınabilir bir çalışma ve yaşam mekânı, hem işgücü kaybını önleyebilmekte ve hem de yaşamsal optimum konforu sağlayabilmektedir.

Mobil mekânın başka bir özelliği ise çevreci bir anlayışa sahip olmasıdır. Kullanılan elektrik, güneş enerjisi sistemiyle üretilmekte, dolayısıyla ünite şebekeden bağımsız bölgelerde çekim yaparken bile mobil mekân, kendi enerjisini karşılayabilmektedir.

Bu bölümde tasarlanan mobil mekânı oluşturan malzemeler, donanım, tesisat gibi teknik özellikleri ele alarak inceleyeceğiz.

5.1. ÖLÇÜLER

Film çekimlerinde kullanılmasını önerdiğimiz mobil mekân, yapı itibarıyla konteyner ve karavana yakın teknik özelliklere sahiptir.

Mobil ünite katlanabilir özelliğe sahip olduğu için iki tane genel ölçüsü bulunmaktadır.

Mobil mekân (Resim 5.1.) taşınırken, katlanmış olarak alınan ölçüsü: Uzunluk:380 cm. Genişlik:245 cm. ve Yükseklik:245 cm.

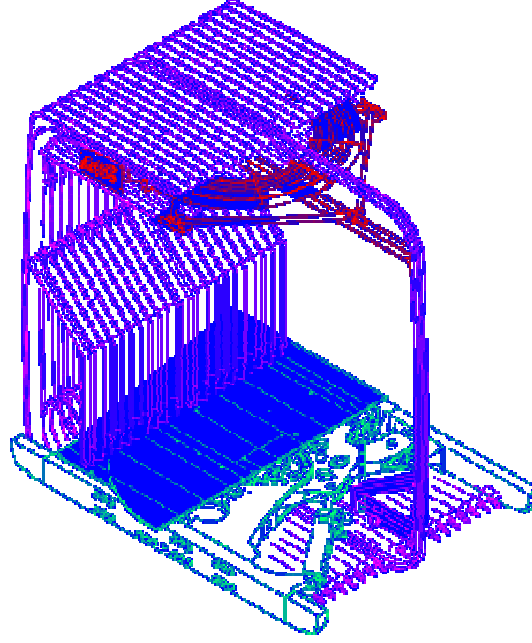
Resim 5. 1. Mobil Mekân Ölçüleri, Phyllis Richardson, XS: Big Ideas, Small Buildings, Thames&Hudson, London, 2004

Ünitenin çekim yapılacak yere ulaşıldığında açılarak yerleşim durumdaki ölçüsü ise: Uzunluk:700 cm. Genişlik:245 cm. ve Yükseklik:245 cm.'dir.

5.2. Kullanılan Malzeme

Tasarlanan ünitenin dış yüzeyi ve açılıp kapanabilen zemin yüzeyleri için kompozit* fiberglas malzeme kullanılmıştır. Fiberglas malzeme hafif, esnek ve güçlendirilmiş yapısıyla otomotiv sektöründe kullanılan bir bileşendir.

Körükleri oluşturan akordeon ise su geçirmeyen branda malzemedен üretilmiş ve polyester iplikle dikilmiştir.

Şekil 5. 1. İzolasyonlu Körük Detayı, <http://www.hubner-usa.com/index.html>

Çekimlerde kullanılan ekipman, toza karşı oldukça hassastır. Gürültü, ısı, toz gibi dış etkenlerden olabildiğince az etkilenmek ve üniteyi farklı iklim şartlarında daha kullanışlı hale getirmek amacıyla körük, arada 10 cm kadar hava boşluğu kalacak şekilde çift kat kullanılarak yalıtım yapılmalıdır (Şekil 5.1.). Duş ve tuvaletin bulunduğu bölümü oluşturan iç kabuk ıslak hacim olması sebebiyle, bakteri üremesini önleyen corian malzeme ile donatılmıştır.

*Kompozit Malzeme, metal, seramik ve plastik olarak bilinen malzeme tiplerinin üç ya da ikisinin makro yada nano boyutta karışım oluşturarak yeni bir doku oluşturmasıyla meydana gelmektedir.

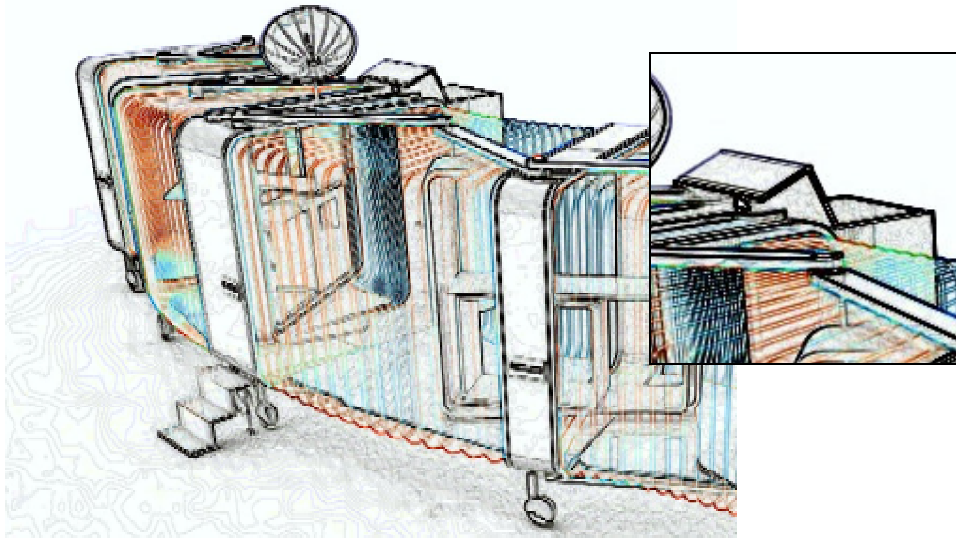
5.3. Donanım ve Tesisat

Film ekibinin kullanacağı mobil mekânda sabit donanım önerisi olarak üç kişilik ranza tipi yatak; ocak, soğutucu ve eviyeden oluşan bir mutfak, bilgisayarlı bir çalışma ünitesi, duş ve tuvalet, dinlenme ünitesi bulunmaktadır. (Bkz. Bölüm4.)

5.3.1. Pis ve Temiz Su Tesisatı

Ünitenin duş, lavabo ve eviye bağlantılı bir temiz su deposu bulunmaktadır (Şekil 5.2.). Fakat ulaşımın güçlüğüyle gerçekleştiği bölgelerde kullanmak üzere, ünitenin açılıp kapanabilir sistemli zemin plakalarına esnek borularla ek depolama yapılmalıdır.

Sıcak su için güneş enerjisinden yararlanılmıştır.

Şekil 5. 2. Temiz Su Deposu

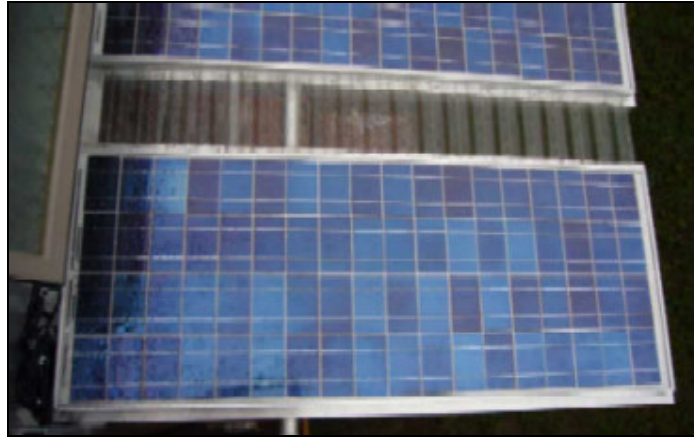
Pis su içinse, gene eviye, lavabo ve duş bağlantılı küçük bir depo ihtiyacı vardır. Tuvaletlerdeki insansal atıkları daha kolay boşaltabilmek için, çeşitli katı atık parçalayıcı kimyasallar kullanılmaktadır.

5.3.2. Elektrik Tesisatı

Günümüzde artık tasarım kriterleri arasında yer alan en önemli başlıklardan biri de o tasarımın ne kadar çevreci olduğudur. Doğal enerji kaynakları; yani rüzgar tribünleri, güneş enerjisi sistemleri, vb. hem çevre dostu hem de ekonomik kaynaklardır. Güneş enerjisi sistemi kullanımı ile tasarlanan ünitenin elektrik ihtiyacını karşılamak ve kuru akülerde depolayarak ihtiyaç anında kullanmak mümkündür.

“Güneş pilleri (fotovoltaik piller), yüzeylerine gelen güneş ışığını doğrudan elektrik enerjisine dönüştüren yarıiletken maddelerdir. Yüzeyleri kare, dikdörtgen, daire şeklinde biçimlendirilen güneş pillerinin alanları genellikle 100 cm² civarında, kalınlıkları ise 0,2-0,4 mm arasındadır (Resim 5.2.).

Güneş pilleri fotovoltaik ilkeye dayalı olarak çalışırlar, yani üzerlerine ışık düştüğü zaman uçlarında elektrik gerilimi oluşur. Pilin verdiği elektrik enerjisinin kaynağı, yüzeyine gelen güneş enerjisidir.

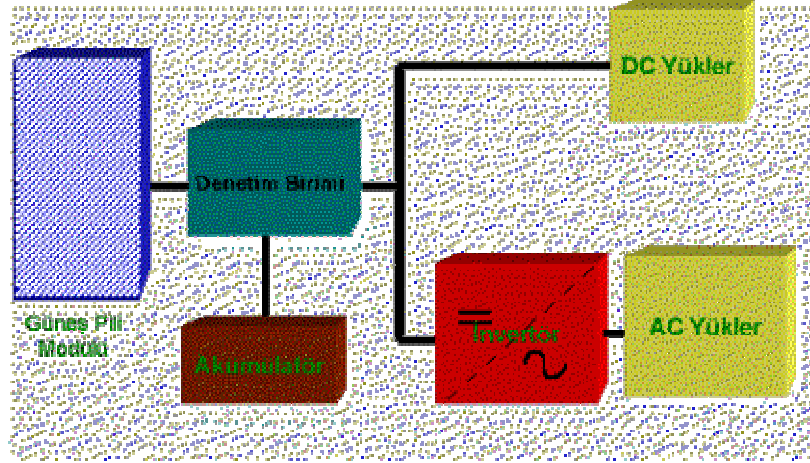
Resim 5. 2. Güneş Pili Modülü, <http://sustain.ca/>

Güneş pilleri, elektrik enerjisinin gerekli olduğu her uygulamada kullanılabilir. Güneş pili modülleri uygulamaya bağlı olarak, akümülatörler, invertörler, akü şarj denetim aygıtları ve çeşitli elektronik destek devreleri ile birlikte kullanılarak bir güneş pili sistemi (fotovoltaik sistem) oluştururlar. Bu sistemler, özellikle yerleşim yerlerinden uzak, elektrik şebekesi olmayan yörelerde, jeneratöre yakıt taşımının zor ve pahalı olduğu durumlarda kullanılırlar.”⁶⁷

“Bu sistemlerde yeterli sayıda güneş pili modülü, enerji kaynağı olarak kullanılır. Güneşin yetersiz olduğu zamanlarda ya da özellikle gece süresince kullanılmak üzere genellikle sistemde akümülatör bulundurulur. Güneş pili modülleri gün boyunca elektrik enerjisi üreterek bunu akümülatörde depolar, yüke gerekli olan enerji

⁶⁷ <http://www.eie.gov.tr/turkce/gunes/gunespv.html>, 2007

akümülatörden alınır. Akünün aşırı şarj ve deşarj olarak zarar görmesini engellemek için kullanılan denetim birimi ise akünün durumuna göre, ya güneş pillerinden gelen akımı ya da yükün çektiği akımı keser. Şebeke uyumlu alternatif akım elektriğinin gerekli olduğu uygulamalarda, sisteme bir invertör eklenerek akümülatördeki DC gerilim, 220 V, 50 Hz.lik sinüs dalgasına dönüştürülür (Şekil 5.3.).”⁶⁸

Şekil 5.3. Güneş Pili Enerji Sistem Şeması, <http://www.eie.gov.tr/turkce/gunes/gunespv.html>

Tuvalet, yatma bölümü, mutfak, çalışma ünitesi bölümlerinde aydınlatma için birer adet spot kullanılmıştır. Ayrıca, bilgisayar, kamera pili ve elektrikli aletlerin şarj edilebilmesi için yeterli sayıda priz bulunmaktadır.

5.3.3. Alarm Tesisatı

Mobil ünitenin, doğa koşullarında konakladığı yerlerde, vahşi hayvanlar veya kötü niyetli kimselerin, film ekibine maddi veya manevi zarar vermesini önlemek amacıyla bir alarm sistemi oluşturulmasına karar verildi. Alarm sistemi güveniğin yanı sıra, acil sağlık problemlerinin bildirilmesi için de kullanılabilir.

İlk aşama, mobil ünite ile çekim yapılacak bölgeye ulaşır ulaşmaz bağlı olunan güvenlik şirketi ile temasa geçilerek konaklanacak yerin ve konaklama süresinin bildirilmesidir. Herhangi bir alarm durumunda güvenlik şirketi, en yakındaki yerel güvenlik birimiyle (jandarma, polis..) bağlantıya geçer. Böylece yerel güvenlik birimi hızla olay yerine ulaşabilir.

Sistemi oluşturan ana parçalar alarm kontrol paneli, şifre paneli, hareket dedektörü, ışıklı harici siren, kapı manyetik kontağı ve olası yangına karşı duman dedektörüdür.

⁶⁸ <http://www.eie.gov.tr/turkce/gunes/gunespv.html> , 2007

Şekil 5. 4. Alarm Sistemini Oluşturan Parçalar,
http://www.teknik-bilisim.com/alarm_sistemleri.html

Alarm kontrol paneli (Şekil 5.4.), sistemin tüm fonksiyonlarını yönlendiren ve bütün ekipmanın bağlı olduğu merkez santralidir. Sabit mekânlarda bir telefon hattı yeterli olabilirken, ünite hareketli olduğu için panele bir GPS data kartı dahil edilmelidir. GPS, GSM şebekesinin olmadığı bölgelerde, çöl, deniz, okyanus ve dağ gibi yerlerde araç veya gemi takibinde de kullanılabilen bir sistemdir. GPS sistemi, uydu kanalıyla bağlantı kurduğu için kapsama alanı problemi yoktur.

5.4. MOBİL MEKÂN TAŞINMA ŞEKLİ

Ulaşım şekli, yol durumuna ve çekilecek belgesel filmin bütçesine göre, mobil mekân farklı şekillerde taşınabilir. Aşağıda farklı taşıma şekilleri incelenmektedir.

Helikopter İle Taşıma

Mobil yaşam ve çalışma ünitesinin helikopter ile taşınması oldukça pahalı bir çözüm olmasına rağmen, karayoluyla ulaşılamayacak bölgelere gidilebilmesini sağlar (Resim 5.3.).

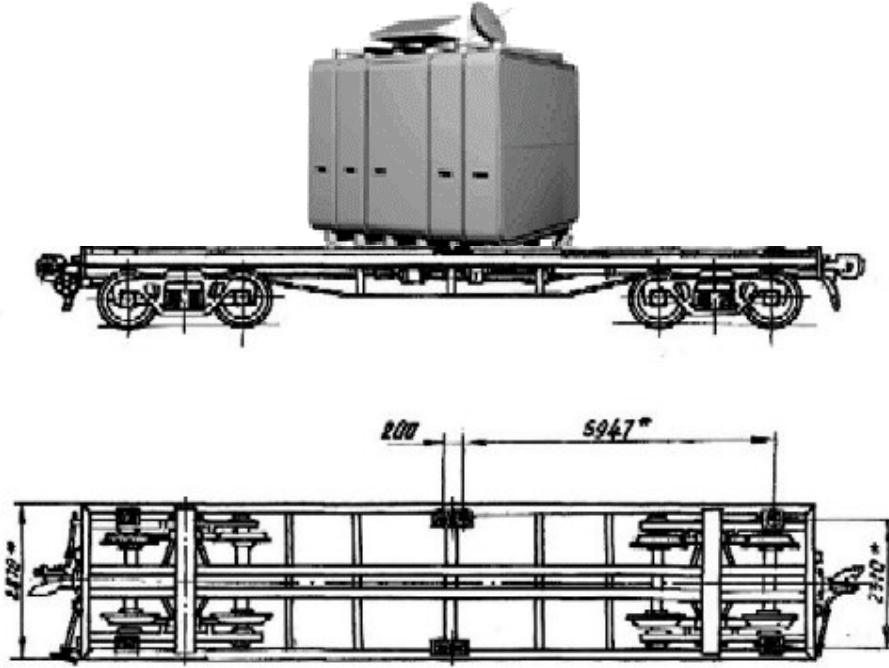

Resim 5. 3. Tasarlanan Ünitenin Helikopterle Taşınması,
<http://www.microcompacthome.com/company/>

Çekim yapılacak bölge şartlarının zorluk derecesine ve bütçeye göre taşıma seçenekleri arasında yer alabilir.

Tren İle Taşıma

Mobil çalışma ve yaşama mekânı, ulaşımın imkânlı olduğu yerlerde demiryolu kullanılarak taşınabilir. Taşımacılıkta kullanılan platform vagonların üzerinde 8 adet dikme bulunmaktadır. Bu dikmeler yükü sabitlemek için kullanılır (Şekil 5.5.).

Şekil 5. 5. Taşımacılıkta Kullanılan Platform Vagon,

http://www.sanitotrade.com/web/goster.aspx?modul_adi=urun_goster_03.ascx&urungrup_id=4

“Bu tip 4 dingilli taşımacılıkta kullanılan platform vagon üzerinde, 2 adet 20’lik veya bir adet 40’lik konteyner taşınabilir.

Konteynerleri yerden sabitleme işi manuel olarak yapılmaktadır. Vagonun üzerinde konteyner kilitleri mevcuttur.”⁶⁹

Seçenekler arasında en ekonomik olanı tren ile taşımadır.

⁶⁹ http://www.sanitotrade.com/web/goster.aspx?modul_adi=urun_goster_03.ascx&urungrup_id=4

Kamyon İle Taşıma

Ulaşımın karayolundan yapılması gereken durumlarda mobil mekân, rampalı açık kasa bir kamyon veya özel araba çekicisi tarafından taşınabilir.

Resim 5. 4. Tasarlanan Ünitenin Rampalı Kamyonla Taşınması

Mobil yaşam ve çalışma mekânı ayrıca denizyoluyla, konteynere yüklenerek de taşınabilir (Resim 5.4.).

6. SONUÇ

Konusu “Belgesel Film Çekim Ekibi İçin Tasarlanan Minimum Ölçekte Mobil Mekân” olan bu çalışmada amaç; üç kişilik çekirdek bir belgesel film çekim ekibinin mevcut çekim araçlarının donanım ve fonksiyon eksiklerini belirleyerek çalışma ve yaşam standartlarını yükseltip verimliliklerini artıracak bir mobil mekân hazırlamaktır. Konu seçilirken, belgesel film çekimlerinde bu tür bir mobil mekânın önemli bir eksik olduğu ve çekim ekipmanı olarak kullanılması gerektiği fikriyle yola çıkılmıştır.

Bu amacı gerçekleştirmek için öncelikle belgesel film yapımcı ve yönetmenleriyle röportajlar yapılmış ve kullanılmakta olan çekim araçlarındaki eksikler tespit edilmiştir.

Giriş bölümünde çalışmada izlenen yol tarif edildikten sonra birinci bölümde insan ölçüleri ve mekânların minimum ölçekte olanları ele alınarak incelenmiştir. Minimum ölçekte mekân tasarımı çalışmaları, son yıllarda tasarım çevrelerince oldukça sık ele alınan bir konu olmuştur. Endüstri devriminin tetiklediği büyükşehirlere yoğun ekonomik göçlerden, geçici acil barınak çözümlerine kadar minimum ölçekte mekânlara birçok durumda ihtiyaç duyulmaktadır. Bölümün devamında mobil mekânların minimum ölçekte olanları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Günümüzde, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki yoğun gelişmeler, bizleri mobil araç gereç ve eşyalarla tanıştırmıştır. Hareketliliğin hayatımızın bir parçası olmasıyla beraber mobil araç gereç ve eşyaların yanı sıra mobil mekânlara da ihtiyaç duyulmakta olduğu bu bölümde tespit edilmiştir.

İkinci bölümde belgesel filmin tanımı ve türleri hakkında bilgi verilmiş, belgesel yapımları irdelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise belgesel film çekim ekibinin yapısı incelenerek, ekipteki kişi sayısı ve işbölümü, yapılan röportajlarla desteklenerek açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde varolan bir mobil mekân üzerine, belgesel çekim ekibinin ihtiyaçları belirlenerek mekân tasarımı önerileri getirilmiştir. Bu bölüme kadar üzerinde durulan insan ve ölçüleri, belgesel film ekibi, minimum ölçekte mobil çalışma ve yaşama mekânı konuları burada toparlanmıştır.

Beşinci ve son bölümde mobil mekânın teknik özellikleri sunulmuştur.

Yukarıda açıklaması yapılan inceleme ve araştırmalar sonucunda bütün veriler bir araya getirildiği zaman; belgesel film çekim ekiplerinin bu iş için tasarlanarak hayata geçirilen bir mobil mekân ile oldukça verimli ve sağlıklı çalışabilecekleri görülmektedir. Dolayısıyla çalışma konusu, bir ihtiyaç olarak belirlenmiştir.

Önerimiz, tüm belgesel yapım firmalarının; ekiplerinin daha sağlıklı, daha iyi koşullarda ve daha verimli çalışabilmeleri için bu tür bir mobil mekâna sahip olmalarıdır.

Mobil yaşam ve çalışma mekânı; yapım şirketlerinin kamera, ışık, ses malzemesi vb. teknik ekipman ihtiyaçlarını karşıladıkları firmalardan kiralanabilmelidir. Uzun süreli belgesel film çekimleri içinse ekipteki kişi sayısı, çekilecek belgesel filmin türü, çekim yapılacak bölge gibi kriterler göz önünde bulundurularak ihtiyaca uygun donanımda satışa sunulabilmesi oldukça faydalıdır.

EK 1. COSKUN ARAL İLE YAPILAN RÖPORTAJ

Resim EK A: Coşkun Aral ve Zeynep Banu Altan Röportajı

Zeynep Banu ALTAN: Merhabalar Coşkun Bey.

Coşkun ARAL: Merhabalar.

Z.B.ALTAN: Öncelikle size hangi tür belgesel yapmak istediğinizi sormak isterim? Niçin?

C. ARAL: Valla tam tasarımı yaptığınız mobil belgesel çekim mekânına uygun bir belgesel yapmak isterim. Çünkü gezginim, düş gezginiyim. Gerçekten bu tasarımı gördüğüm zaman düşlerim gerçekleşmiş oldu. Çünkü ben üzerine yıllarca düşündüm. En son bir otobüs aldım.

Z.B.ALTAN: Peki nelerden etkilenerek bu işi yapıyorsunuz?

C. ARAL: Yaşamı bütün detayları ile yaşamayı severim öncelikle ve bunu da bir sonraki kuşağa aktarmak isterim. Yıllarca bir foto muhabiri olarak çalıştım. Kendi yaşadığım bütün girdaplardan, sonsuzluğun derinliklerine varan yolculuklardan,

fotoğrafta küçük zaman kesitlerini doldurdum. Amacım bunu benden sonraki kuşaklara veya olayları yaşamayan insanlara aktarmaktı. Ama birdenbire mertliğin bozulması ve bu minik kameraların ortaya çıkışı ile, ben de buna video kamerası ile hareket ilave etmeyi düşündüm. Ortaya, belgesel çıktı. Ne tür belgesel dersiniz? Yasa da varolan bütün öğeleri yansıtan zamanın kesitlerini alıp objektif veya subjektif, benim için önemli değil, bir şekilde aktaran çünkü objektiflik tanımlaması biraz abartılı olabilir, çünkü hiçbir zaman objektif değiliz. Sonuçta mutlaka bize ait birselleri yansıtıyoruz. Tabi ki subjektif tanımlamasına da uymaması gerekiyor bu olayın. Çünkü gördüğümüz şeylerde mutlaka bizden alıntılar vardır. Bizi etkileyen bütün koşullar, o bakisi etkiler. Bu yüzden bu tür tanımlamalardan uzak, ben yaşamın kesitlerini beynimin gözüyle, algılama biçimi ile bir şekilde yansıtmaya çalışıyorum. Geçmişte bu fotoğraflaydı şimdi gerek kendi kullandığım, gerek bu isin uzmanı olan arkadaşlar tarafından kullanılan kameralar ile.

Z.B.ALTAN: *Çekim ekibiniz kaç kişiden oluşuyor?*

C. ARAL: Ekip olayı bizim Haberci programına başlarken 2,5 kişiydik. Ben vardım, kameraman arkadaşım, bir de bize zaman zaman destek olan yönetmen pozisyonunda kurgucu arkadaşımız vardı. Yönetmen değildi, çünkü isin içine gelmiyordu. Kendi hoşgörü anlayışı ile bizim çektiğimiz bir takım parçaları kurguluyordu, gönül isterdi ki bu isi daha iyi yapan, daha iyi koşullarda çalışan bir ekip ile başlasaydık. Haberci programına başlarken biz 2,5 kişilik bir ekip ile başlamıştık ama ondan önceki dönemlerde 1985’lerde ilk kamerayı aldığım da her şeyi tek başıma yapıyordum. Sehpa bulamadığım için kameranın altına bir ağaç dalı, taş bağlayıp kameranın önüne geçip kontrollerini uzaktan yaptığım çekimler oldu. “A Takımı” döneminde olsun, “32.GÜN” döneminde olsun bu tür çalışmalarım var yani tek başıma çektiğim belgeseller var.

Z.B.ALTAN: Peki su anda çekimlere ne tür bir araçla gidiyorsunuz? Teknik donanımı nedir?

C. ARAL: Simdi gönül isterdekilerle yaptığımız çalışmalar farklı, imkânlarımız ile yaptıklarımız farklı. Çekim ekibimize uygun tasarlanmış, onların günlük, anlık ihtiyaçlarına cevap verecek bir aracın her zaman yanımızda olması çok büyük bir avantaj. Ben böyle bir lükse sahibim çünkü su anda kullandığım araç olsun, sahip

olduğumuz otobüs olsun bize bu imkanı çok yerde verdi. O yüzden, hakikaten geçmişte otobüsle seyahat etmeyi sevmezdim, ama otobüsümüz devreye girdiği andan itibaren bütün Türkiye'yi otobüsümüzle dolaştık. Girilmeyecek yerlere, o iki katli otobüsümüzle girdik. Tuz Gölü'nden Buz Gölü'ne varıncaya kadar. Çok ayrı bir keyif, çünkü hava sıcaksa serin bir ortama giriyorsunuz, boğazınız kurduğunda yiyorsunuz, içiyorsunuz, dinleniyorsunuz, yaptıklarınızı görüyorsunuz, insanları ağırlıyorsunuz ve yeri geldiğinde ulaşım hizmeti veriyorsunuz, çok önemli bir şey. Böyle bir mekan, mobil bir platform çok önemli.

Z.B.ALTAN: *Şu anda ki donanım sizin için yeterli mi?*

C. ARAL: Şimdi donanım dediğimiz zaman bu yapılmış uzay körüğü gibi olan alet, görüntü olarak muhteşem, ben şimdiden kafamda bir sürü şey yerleştirdim hatta üstünde solar panelleri bile var antene ilaveten. Böyle bir şeyi cipimin arkasına koyup dolaşmayı çok isterim, belki ileride yapabiliriz de. Böyle bir donanımda tabi ki bir montaj seti, çay-kahve ve bazı yemeklerimizi yapmak için küçük bir mutfakçık. Tuvalletten bahsedemiyorum, çünkü tuvalet sadece ben ve iki kişilik ekibim için olsa sorun değil ama gittiğimiz bazı yerlerde tuvalet kullanmayı bilmeyen insanlar çok olduğu için ve onlara da hayır diyemeyeceğimiz için Aman diyorum. Çünkü gerçekten külfet oluyor.

Z.B.ALTAN: *En çok beğendiğiniz belgesel film hangisi?*

C. ARAL: Çok var. Belgesel kavramını Cousteau ile keşfetmiş bir kuşağız. Televizyon siyah-beyaz dönemlerindeyken belgesel kuşakları vardı TRT'de. Jacques Cousteau'nun yapmış olduğu "Kalipsonun Dünya Gezileri", onun su altında yapmış olduğu çalışmalar, yine aynı dönemlerde dış yapım olan belgeseller biz de bir ufuk açtı. Ama ben birdenbire "Keçenin Teri" ile silkindim. Çok değerli ustam Ertuğrul Karslıoğlu'nun bir belgeselde olmazsa olmaz öğeleri buluşturup, ki bence Türkiye'nin belgesellerinden biridir; tabi ki yapmış olduğu bir çok başka değerli çalışmalar vardır, ama "Keçenin Teri" benim için özellikle sesi ile; çünkü gariptir ben o belgeselden sonra Ofin'e gittim, o keçecileri aradım, o sesi duymak istedim. Hani, bu şeye benzer; böyle tadımlık lezzetler vardır ya! Ondan sonra Haluk Cekan ustamın yapmış olduğu sualtı belgeselleri muhteşemdir. Şimdi bakıyorum birbirinden farklı inanılmaz güzel yapımlar var, gerek Türkiye'de, gerek dünyada. Ekibimizin

yaptığı çalışmalar su anda bir Kangal belgeseli yaptı. Ve yapılan en güzel çalışmalarımızdan biriydi. Türkiye’de yasayan, kültürümüze uzak olmayan bir başka kültürün, Kırgız kültürünün çalışması olağanüstüydü. Ama cezalandırılmış bir yapıım oldu, ama tekrar elden geçirmek istediler. O yüzden çok güzel şeyler yapılıyor, unutamadığım belgesel diye bir şey yok. Belgesel eserler çok fazla, isim veremeyeceğim. Çünkü hayata zaten bir belgeselci olarak bakmaya alışmış bir insanım. Kendimi hatırladığımdan beri, o, “5N 1K”lar hep kafamda vardır ve en son kendi kendime sorduğum “Niye ben orada değilim?” Bu 60’li yıllarda bizim eve giren dergilerden biri olan Hayat dergisinde ki belgesel fotoğraflar ile başlamıştır. O dönemin kanımca en büyük ustaları Ara Güler ustamın, Hikmet Feridun Es’in yapmış olduğu röportajlar ile kendimi bulurdum. Sadun Bora ile dünyayı ilk kez ben dolaştım, o zamanlar yedi-sekiz yaşında bir çocuğum, ama Sadun Bora ustanın dünya turunda ben de vardım kafamca. Ustam Gökşin Sipahioğlu’nun dünyada yapmış olduğu bütün çalışmalarda yanındaymışım gibi. Onlar fotoğraf belgesel yapıyorlardı. “Foto Jurnal” diye bir belgeseldi. Sonuçta siz bir zamanın kesitini alıyorsunuz. Onu hem görsel hem de o görseelliği doyurucu bilgisel veya belgesel şekilde zenginleştiriyorsunuz, sunuyorsunuz. 10.000 yıl önce veya 30.000 yıl önce yaşamış bir insan olsaydım duvar resimleri ile yapardım bu işi.

***Z.B.ALTAN:** Peki son soru, mobil mekân ile ilgili önerileriniz ve bu ünitenin içinde neler olsun istersiniz?*

C. ARAL: Şimdi olmazsa olmazlar var. Rahat bir çalışma masası ve rahat bir koltuk. Yeri geldiğinde ışığın ve tozun girmesini engelleyecek yalıtım sistemleri, olağanüstü koşullarda bizim araçlarımızda üşümemizi engelleyecek enerji sistemi, güneş veya rüzgar enerjisi gibi doğal sistemler. İletişim çok önemli; sağlam ve kesintisiz bir iletişim sistemi, kesintisiz bir enerji kaynağı, zengin bir buzdolabı, ama daha önce de belirttiğim gibi tuvalet, sınırlı kişi sayısındaysak ve kendimiz kontrol ediyorsak ama insanlara “Hayır!” diyemiyorsak, bizim için de aracı kullanan için de çok zor.

***Z.B.ALTAN:** Çok teşekkürler!*

C. ARAL: Ben teşekkür ederim, gerçekten çok güzel bir çalışma.

EK 2. TAYFUN TALİPOĞLU İLE YAPILAN RÖPORTAJ

Zeynep Banu ALTAN: İyi günler Tayfun Bey.

Tayfun TALİPOĞLU: İyi günler.

Zeynep Banu ALTAN: Sizin için 'Belgesel Film' tanımı nedir?

Tayfun TALİPOĞLU: Bir günde tüketemeyeceğiniz, süregelen yaşam biçimlerini ya da bir dönem yaşanmışlıkları derinine araştırma yaparak sunmak. Benim için belgesel budur.

Z.B.ALTAN: Hangi tür belgesel film yapıyorsunuz? Neden bu türü seçtiniz?

T.TALİPOĞLU: Ben aslında belgesel yapmıyorum, Türkiye'de belgesel tanımı olmadığı için benim yaptığım çalışma bir belge niteliğinde. Ben sadece insanların, bu çağda Türkiye'nin ya da dünyanın çeşitli yerlerindeki insanların nasıl yaşadıklarının bir fotoğrafını çekiyorum. Bu fotoğraf hareketli ve ben bu fotoğrafı anlatıyorum.

Z.B.ALTAN: Nelerden etkilenerek bu işi yapıyorsunuz?

T.TALİPOĞLU: Birinci yol çıkışım bu benim. Özellikle insana yöneliktir benim programlarım. Türkiye'de televizyon programlarının çok tüketime yönelik olması, güncel ve insanların normal yaşayışlarının yer almayıp, sadece absürd birtakım işler yaptıklarında yer almasından duyduğum rahatsızlık nedeniyle ben bu yola çıktım. Yani bir yaşam biçimlerini anlatmak insanların ve bunların normal yaşamlarının da bilinmesi gerektiği, yani üç kulaklı bir çocuk doğunca ancak anlatılırdı eskiden bilirdin.

Z.B.ALTAN: Çekim ekibiniz kaç kişiden oluşuyor? Görev paylaşımını tarif eder misiniz?

T.TALİPOĞLU: İki. Ben ve kameraman arkadaşım.

Z.B.ALTAN: Çekimlere nasıl bir araçla gidiyorsunuz? Aracınızın özellikleri ve donanımı nedir?

T.TALİPOĞLU: İki tane Transporter minibüsümüz var. Bunun içinde izleme setimiz, dvd oynatıcımız, rahat koltukları var ki bazı yerlerde kalabilelim içinde diye. Buzdolabı da yer alan bir araç yani. Bir de cipimiz var. Donanımı minibüslerimiz gibi değil. Cipi daha kısa mesafelere gittiğimizde kullanıyoruz.

Z.B.ALTAN: *Bu donanım sizin için yeterli mi? Ben daha iyisini yaparsam ilgilenir misiniz?*

T.TALİPOĞLU: Tabii ki, teşekkür ederim. Benim düşüm de yaptığım işi gittiğim yerde bir düğmeye basınca direkt televizyona bağlanabileceğim gibi bu programı mesela orada Türkiye'nin çocuklarından birisi bir şey anlatıyorsa o günkü olayla ilgili olarak canlı bağlanmak ve direk anlatmak isterim. Yani bu olay gününü ve olay anını, fakat çok pahalı bir sistem.

Z.B.ALTAN: *Çekimleriniz sırasında ekipman ve donanımla ilgili karşılaştığınız eksiklikler ve sorunlar nelerdir?*

T.TALİPOĞLU: Bazen seste sıkıntı çekiyoruz. Çünkü başından beri yaka mikrofonlarıyla röportaj komikliğini yapmıyoruz. Bir de Türkiye'de ses konusunda fazla sayıda uzman yok. Çünkü Türkiye'de belgeseller çok para kazanan programlar değildir. Bir de tabii sponsorluk müessesesinde insanlar dizilere sponsor olurlar da belgesellere olmazlar.

Z.B.ALTAN: *En çok beğendiğiniz belgesel film hangisi?*

T.TALİPOĞLU: İnsanın çocukluğunda ne kalıyorsa kafasında o oluyor. Ben hâlâ "İpek Yolu"cu bir adamım. O müthiş bir şeydi. Tabii insanların ekonomik güçleri, yani adam çıkıyor orada o kadar dünyayı geziyor, prodüksiyon çok güçlü falan. Bana hala dersin ben "Captain Cousteau" derim. Şimdi biraz daha mecburen kısa dönemde bitirip çok tüketim meselesine döndüğü için işler, öyle bir şey olmuyor. Çünkü Türkiye çok kolay tüketen bir ülke. Biz şimdi arkadaşlarımızla onu konuşuyorduk. Yani bize insanlar şunu söylüyor "Ya işte aynı şeyi yapıyorsunuz, formatı değiştirin(!)" değiştirelim, insanlar değişiyor zaten, dünya da değişiyor. Bir kısmı da "Aman değişmeyin, böyle kalın" diyor. Ne beklediğini bilmediği için programdan, ne yapacağımızı şaşırıyoruz. Şimdi tartışmalarımız da o yönde.

Z.B.ALTAN: *Belgesel film çekim ekibi için tasarlanan mobil mekânla ilgili önerileriniz nelerdir?*

T.TALİPOĞLU: Metin de yazdığım için rahat bir çalışma masası olsun. Bu çok önemli, ayrıca teknik işlerimizi yapabileceğimiz biraz donanımlı bir montaj masası olursa çok iyi olur. Ayrıca tabii ki yanımızdaki kitaplar için bir kitaplık ta iyi olur.

Z.B.ALTAN: *Yardımlarınız için çok teşekkür ederim Tayfun Bey.*

T.TALİPOĞLU: Rica ederim, çok memnun oldum. Size çalışmalarınızda kolay gelsin.

Z.B.ALTAN: *Size de, iyi günler dilerim.*

T.TALİPOĞLU: İyi günler.

KAYNAKLAR

Adalı, Bilgin, 1986, Belgesel Sinema, Hil Yayınları, İstanbul.

Arcan, Enis Faik ve Evcı, Fikret, 1999, Bina Bilgisi Çalışmaları Mimari Tasarıma Yaklaşım, Tasarım Yayın Grubu, s. 23, İstanbul.

Aral, Çoşkun, 2006 Aralık 28, Kişisel Görüşme.

Arredamento Mimarlık, Tasarım Kültürü Dergisi, 2007, Boyut Yayın Grubu, Sayı 198, İstanbul.

Asseo, Henriette, 2004, Çingenerler Bir Avrupa Yazgısı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Ayça, Engin, 1997, Belgesel Üzerine, Belgesel Sinemacılar Birliği 1.Ulusal Konferansı Bildirileri, s.19-26, İstanbul.

Belgesel Sinema, 2003, Belgesel Defterleri, Belgesel Sinemacılar Birliği, Kış 2. Sayı, İstanbul.

Belgesel Sinema, 2003, Belgesel Defterleri, Belgesel Sinemacılar Birliği, İlkbahar-Yaz 3. Sayı, İstanbul.

Çankaya, Özden, 1997, TRT'nin Belgesel Yayıncılık Politikaları ve Belgesel Yapımcıların Konuya İlişkin Değerlendirmeleri, Belgesel Sinemacılar Birliği 1. Ulusal Konferansı Bildirileri, s. 66-71, İstanbul.

Frame, 2003, The International Magazine of Interior Architecture and Design, The Great Indoors, March-April, Sayı 31, s.154.

Frame, 2003, The International Magazine of Interior Architecture and Design, Portrait VMA Vienna, July-August, Sayı 33, s.66-67.

Günder, Simten, 1998, Belgesel Filmin Yapısal Gelişimi ve Türkiye'ye Yansıması, Alfa Yayınlar, İstanbul.

Gürer, Latife, 2004, Temel Tasarım, Birsen Yayınevi, s. 231, İstanbul.

İnan, Meltem, 2006, Anı Koleksiyoncusu Gezi Yazıları, Dharma Yayınları, İstanbul.

Korkmaz, Perihan, 2004, Tabuların Yıkıldığı Şehir; Amsterdam, Hürriyet Gazetesi Gezi Eki, İstanbul.

Kronenburg, Robert, 1995, Houses in Motion – The Genesis, History and Development of the Portable Building, Wiley-Academy, England.

Kronenburg, Robert, 1996, Portable Architecture, Architectural Press, First Published, England.

Mathewson, Casey C.M., 2005, XXSmall Houses, Feierabend, Berlin.

Monaco, James, 2005, Bir Film Nasıl Okunur?, Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti., İstanbul.

Mutlu, Asım, 1973, Bina Bilgisi, Dizerkonca Matbaası, s. 13, İstanbul.

Neufert, Ernst, 2000, Neufert Yapı Tasarımı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.

Özdemir, Önder Murad, 2005, Dünyayı Keşfetmek Üstüne, Sanat Dünyamız Kültür ve Sanat Dergisi, Yapı Kredi Yayınları, s. 106, Bahar, İstanbul.

Özer, Bülent, 2004, “Bruno Zevi, Saper Vedere l'Architettura (Mimariyi Görebilmek)”, Kültür Sanat Mimarlık, Yem Yayınevi, s.182-183, İstanbul.

Richardson, Phyllis, 2004, XS: Big Ideas, Small Buildings, Thames&Hudson, London.

Rotha, Paul, 2000, Belgesel Sinema, İzdüşüm Yayınları, İstanbul.

Şardağ, Kumru, 2005, Bilim ve Teknik Dergisi, 452, s. 68, Ankara.

Schleifer, Simone, 2006, Small Interiors Petits Intériurs Kleine Raume, Taschen, Köln.

Tağ, Şermin, 2003, Belgesel Sinema ve Türleri, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 61, Eskişehir.

Talipoğlu, Tayfun, 2006 Kasım 17, Kişisel Görüşme

Tansel, Burak, 2003, İç Mimarlıkta Sanatın Temel Kavramları, M.S.Ü. 120.Yıl Etkinlikleri, İç mimarlık Seminerleri, M.S.Ü., İstanbul, 17-18 Aralık 2003

Toka, Cemil, 1992, Ergonomi Ders Notları, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Yayın no:12, İstanbul.

Tunalı, İsmail, 2004, Tasarım Felsefesine Giriş, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Wolverton, Mike, 1983, How to Make Documentaries for Video, Radio, Film, Gulf Pub. Co., Houston Texas.

İNTERNET KAYNAKLARI

Astarcıoğlu, Sibel, 2005, İsveç'te Zeyno'nun Dünyası. http://www.ucansupurge.org/index.php?option=com_content&task=view&ID=2465&Itemid=80, 2 Aralık 2006.

Bedük, Didem, 2006, Mobil Konutlar, Mekanda Yeni Eğilimler. http://www.yenimimar.com/discussions/mekanda_yeni_egilimler.asp?contID=885, 21 Aralık 2006.

Esen, Bünyamin, 2005, Deneme. <http://www.sinemadefteri.com/?p=159>, 5 Ağustos 2006.

Özön, Nijat, 2006, Joris Ivens, La Nouvelle Critique 1956. http://www.bsb.org.tr/yazilar/insani_gormek.html, 18 Aralık 2006.

Sakızlı, Enis Rıza, <http://www.kameraarkasi.org/belgesel/makaleler/nedirbelgesel.html>, 3 Kasım 2006.

Tümer, Gürhan, 2006, Turner Brooks Mimarca Değınmeler, Büyük Evler-Küçük Evler. <http://www.arkitera.com/article.php?action=displayArticle&ID=131>, 2 Kasım 2006.

URL-1, http://tr.wikipedia.org/wiki/Ulularas%C4%B1_%C3%961%C3%A7%C3%BCm_Sistemi, Uluslararası Ölçüm Sistemi, 20 Aralık 2006.

URL-2, <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ad%C4%B1r>, Çadır, 21 Kasım 2006.

URL-3, http://tr.wikipedia.org/wiki/Gemi#Yolcu_gemileri, Gemi, Yolcu Gemileri, 21 Kasım 2006.

URL-4, <http://www.hafif.org/yazi/mobil-migros>, Mobil Migros, 13 Kasım 2006.

URL-5, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Sirk>, Sirk 7 Şubat 2007.

URL-6, <http://mobese.iem.gov.tr/mobilk.htm>, Mobil Karakol, 9 Ocak 2007.

URL-7, http://tr.wikipedia.org/wiki/Uzay_arac%C4%B1, Uzay Aracı, 3 Ekim 2006.

URL-8, <http://www.eie.gov.tr/turkce/gunes/gunespv.html>, Güneş Pilleri, 5 Ocak 2007.

URL-9, http://www.sanitotrade.com/web/goster.aspx?modul_adi=urun_goster_03.ascx&.urungrup_id=4, Konteyner Taşımacılığı için Kullanılan Vagon, 15 Ocak 2007.

URL-10, <http://www.sinemadefteri.com/?p=159>, Sinema Yazıları, 4 Aralık 2006.

URL-11, <http://www.designboom.com/eng/>, 20 Eylül 2006.

URL-12, <http://sustain.ca/>, Mini Home, 4 Ekim 2006.

URL-13, http://www.light.ar.tum.de/13200_brochures.htm, 12 Kasım 2006, Richard Horden Öğrencileri Çalışmaları, 2 Ağustos 2006.

URL-14, http://www.framemag.com/article.php?id=291&mag_id=33, Frame Magazine, 2006.

URL-15, http://www.bsb.org.tr/yazilar/insani_gormek.html, Belgesel Sinemacılar Birliği, 2006.

URL-16, <http://www.floatinghomes.de/>, Yüzer Evler, 2006.

ÖZGEÇMİŞ

Zeynep Banu Altan 1975 yılında İstanbul'da doğdu. Lisans eğitimini 2000 yılında Marmara Üniversitesi G.S.F. İç Mimarlık Bölümünde tamamladı.

Lisans eğitimine başladığı 1993 yılından itibaren, iç mimarlık ofis ve şantiye çalışmalarının yanı sıra film sektöründe Sanat Yönetmeni Asistanlığı yapmaktadır.

Yüksek Lisans eğitimine Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık bölümünde devam etmektedir.

